

**Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Інститут міжнародних відносин**



**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-
ТЕОРЕТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

*СТРАТЕГІЧНЕ ПОЗИЦІОНУВАННЯ УКРАЇНИ
В СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРОСТОРІ*

18 Жовтня 2018 року, м. Київ

КИЇВ-2018

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

ЗМІСТ

Назва	Стор
МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ СТРАТЕГІЧНЕ ПОЗИЦІОНУВАННЯ УКРАЇНИ В СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРОСТОРИ	10-125

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

СТРАТЕГІЧНЕ ПОЗИЦІОНУВАННЯ УКРАЇНИ В СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРОСТОРИ

ЗМІСТ

1.	Гольцов А.Г. к.геогр.н., докторант, Інститут міжнародних відносин, Київський національний університету імені Тараса Шевченка КОМПЛЕКСНА ГЕОСТРАТЕГІЯ УКРАЇНИ В ПРОТИСТОЯННІ З РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ	10-12
2.	Грубінко А.В. д.і.н., доц., доцент кафедри теорії та історії держави і права, Тернопільський національний економічний університет ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	13-15
3.	Ковальова О.І. к.політ.н, незалежний експерт ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ СТРАТЕГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ДЕРЖАВАМИ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ І КАРИБСЬКОГО БАСЕЙНУ	16-18
4.	Ковтун О.Ю. к.політ.н., доц., доцент кафедри міжнародних організацій і дипломатичної служби, Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка МІСЦЕ УКРАЇНИ У ПРОЕКТАХ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ КРАЇН ЦСЄ	19-21
5.	Кульчицька О.В. к.і.н., доц., докторантка ЗНУ ПОЗИЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ В ООН В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ	22-24
6.	Мітрофанова О.О. к.політ.н., с.н.с., Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України» ІСТОРИЧНИЙ ЧИННИК У ПІДХОДАХ КРАЇН ЄС ДО СТРАТЕГІЧНОГО ПОЗИЦІОНУВАННЯ УКРАЇНИ	25-27

7.	Намонюк Ч.І. к.політ.н., доц., м.н.с., Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка СПРИЯННЯ РЕЕМІГРАЦІЇ ЗАРОБІТЧАН ЯК СТРАТЕГІЧНЕ ПОЗИЦІОНУВАННЯ УКРАЇНИ	28-30
8.	Петросян А.А. магістр 2 курсу, Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка БАГАТОВИМІРНА СИСТЕМА СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ У ГЛОБАЛЬНІЙ ПЛОЩИНІ ТРАНСКОРДОННИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ УГРУПУВАНЬ	31-33
9.	Погорська І.І. д.політ.н., с.н.с., Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка СТРАТЕГІЧНЕ ПОЗИЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВИ У СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРОСТОРИ	34-36
10.	Покровська А.В. аспірантка, Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України НАЦІОНАЛЬНА СТІЙКІСТЬ ЯК ОСНОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	37-39
11.	Ugwu V.U. (MSc) International Relations, PhD Aspirant (IMB) UKRAINE-CHINA SILK ROAD INITIATIVE A FEASIBLE WIN-WIN AGENDA ONLY IF GIVEN A STRICT ECONOMIC PERCEPTION	40-41
12.	Ціватий В.Г. к.і.н., доц., Заслужений працівник освіти України, доцент кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн, Київський національний університет імені Тараса Шевченка УКРАЇНА ТА ГРУЗІЯ В СУЧАСНОМУ ПОЛІЦЕНТРИЧНОМУ ПРОСТОРИ ХХІ СТОЛІТТЯ: ОСОБЛИВОСТІ ІСТОРИЧНИХ, ПОЛІТИКО- ДИПЛОМАТИЧНИХ ТА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ МОДЕЛЕЙ ЇХ СТРАТЕГІЧНОГО ПОЗИЦІОНУВАННЯ	42-44
13.	Шинкаренко Т.І. к.і.н., доцент кафедри міжнародних організацій і дипломатичної служби, Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка ЄВРОПЕЙСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ УКРАЇНИ	45-47
14	Яковенко Н.Л. д.і.н., проф., професор кафедри міжнародних організацій	48-51

	та дипломатичної служби, Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка Піскорська Г.А. к.і.н., доц., старший науковий співробітник, Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка ІНФОРМАЦІЙНЕ ПОЗИЦІОНУВАННЯ УКРАЇНИ	
15.	Анісімова О.Ю. к.е.н., м.н.с. НДЧ, Інститут міжнародних відносин Київський національний університет імені Тараса Шевченка ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ МІГРАЦІЙНИХ ПРОБЛЕМ У СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ	52-54
16.	Емад Баллак аспірант кафедри міжнародного бізнесу, Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНО- ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЛАД	55-58
17.	Коляда Т.А. к.е.н., с.н.с, доцент, доцент кафедри фінансів, Університет державної фіскальної служби України ЗАПРОВАДЖЕННЯ ГЕНДЕРНОГО БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК ЧИННИК ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНИЙ ФІНАНСОВИЙ ПРОСТІР	59-61
18.	Курносенко Л.В. к.е.н., доцент кафедри гуманітарних та соціально- політичних наук, Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України СИСТЕМА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В КИТАЇ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ	62-64
19.	Піскульова І.В. аспірант, ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет» ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ БЕЗПЕРЕВНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ НА СУЧАСНИХ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	65-67
20.	Плиса В.Й. к.е.н., проф., декан факультету економіки, менеджменту та міжнародного права,	68-70

	професор кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту, Львівський національний університет імені Івана Франка ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО СТРАХОВОГО РИНКУ В КОНТЕКСТІ СТРАТЕГІЧНОГО ПОЗИЦІОНУВАННЯ УКРАЇНИ В СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРОСТОРИ	
21.	Стаканов Р.Д. к.е.н, доц., доцент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин, Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка ДІАЛЕКТИКА УЧАСТІ УКРАЇНИ У ГЛОБАЛЬНОМУ РИНКУ ПРАЦІ	71-74
22.	Чугаєв О.А. к.е.н., доцент, Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка ВАЛЮТНА ПОЛІТИКА У МАЛИХ І ВЕЛИКИХ ЕКОНОМІКАХ	75-77
23.	Шкурко М.Г. аспірант кафедри міжнародних фінансів, Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка ТЕНДЕНЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МЕДИЧНИХ КАДРІВ В УКРАЇНІ	78-80
24.	Криволапов Б.М. к.ю.н., доцент кафедри міжнародного приватного права, Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка СПІВДІПШЕННЯ ПОНЯТЬ «РЕСТИТУЦІЇ» ТА «ПОВЕРНЕННЯ» КУЛЬТУРНИХ ІННОСТЕЙ В СУЧАСНІ ДОКТРИНИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА	81-83
25.	Березовська І.А. к.ю.н., науковий співробітник НДЧ, Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка ГАРМОНІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА ЯК ОСНОВА ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ	84-86
26.	Котляренко О.П. к.ю.н., начальник науково-дослідного відділу проблем військового законодавства Центру воєнно-стратегічних досліджень,	87-89

	Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського ЗАХОДИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ У ВІЙСЬКОВО- ПРАВОВІЙ СФЕРІ	
27.	Лісовський П.М. д.філос.н., проф., професор кафедри міжнародних відносин та організації туристичної діяльності, Міжрегіональна Академія управління персоналом Лісовська Ю.П. к.ю.н., доцент кафедри адміністративного, фінансового та банківського права, Міжрегіональна Академія управління персоналом СУЧАСНА МОДЕЛЬ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ: СВІТОВІ ЗАГРОЗИ ТА ЗАХИСТ	90-91
28.	Мозгова В.А. к.ю.н., с.н.с., прокурор прокуратури Автономної Республіки Крим ЩОДО ЗДІЙСНЕННЯ СПІВРОБІТНИЦТВА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ МІЖ СТОРОНАМИ КІПРСЬКОГО КОНФЛІКТУ	92-94
29.	Невара Л.М. к.ю.н., доцент кафедри міжнародного права, Навчально-науковий інститут міжнародних відносин, Національний авіаційний університет МІЖДИСЦИПЛІНАРНІСТЬ ОСВІТИ І НАУКИ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ	95-97
30.	Попко В.В. к.ю.н., доцент кафедри порівняльного та європейського права, Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ПРОТИДІЇ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИМ КРИМІНАЛЬНИМ ЗЛОЧИНАМ: МІЖНАРОДНІ ПРАВОВІ ОРІЄНТРИ	98-100
31.	Смирнова К.В. д.ю.н., доц., професор кафедри порівняльного і європейського права, Інститут міжнародних відносин Київський національний університет імені Тараса Шевченка ЄВРОПЕЇЗАЦІЯ ЯК ЧИННИК ЗМІН У ПРАВОВОМУ ПОРЯДКУ УКРАЇНИ	101-102

32.	Піпченко Н.О. д.політ.н., доц., доцент кафедри міжнародної інформації, Інститут міжнародних відносин Київський національний університет імені Тараса Шевченка <i>ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЯ У СТРУКТУРІ ЗОВНІШНЬОЇ ТА БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ МІЖНАРОДНИХ АКТОРІВ</i>	103-105
33.	Алієв М.М. к.політ.н., доцент кафедри міжнародних відносин, інформації та регіональних студій, Навчально-науковий інститут міжнародних відносин, Національний авіаційний університет <i>ІНТЕРНЕТ-ЦЕНзуРА В УКРАЇНСЬКОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ</i>	106-108
34.	Белоусова Н.Б. к.політ.н., доц., доцент кафедри міжнародної інформації, Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка <i>РОЛЬ ГЛОБАЛЬНИХ МІСТ У ФОРМУВАННІ «М'ЯКОЇ СИЛИ» В ХХІ СТОЛІТТІ</i>	109-110
35.	Гальона О.Я. аспірант кафедри міжнародних медіакомунікацій та комунікативних технологій, Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка <i>АКЦЕНТИ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ ТА РЕСПУБЛІКИ ТАДЖИКИСТАН</i>	111-113
36.	Єр'омін М.Б. аспірант кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики, історичний факультет, Донецький національний університет імені Василя Стуса <i>КІНЕМАТОГРАФ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОЗИЦІОНУВАННЯ УКРАЇНИ У СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРОСТОРИ</i>	114-115
37.	Ржевська Н.Ф. д.політ.н., доц., завідувач кафедри міжнародних відносин, інформації та регіональних студій, Національний авіаційний університет <i>СТРАТЕГІЧНІ ПРОГНОЗИ ЩОДО ПЕРСПЕКТИВ СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРТВА ДЛЯ УКРАЇНИ</i>	116-118
38.	Шамраєва В.М. д.політ.н., професор кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна <i>РОЗВИТОК ДИПЛОМАТИЧНОЇ СЛУЖБИ ЄС</i>	119-121

39.	Шевченко О.В. к.політ.н., доц., Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка <i>ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ ЯК СУБ'ЄКТ КЛІМАТИЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ</i>	122-124
-----	---	---------

Політична сфера

УДК 327:477

КОМПЛЕКСНА ГЕОСТРАТЕГІЯ УКРАЇНИ В ПРОТИСТОЯННІ З РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ

Гольцов А.Г.,

кандидат географічних наук, докторант,
Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У своїй геостратегії влада Російської Федерації продовжує застосовувати політичні, економічні, культурно-інформаційні та інші засоби для здійснення прихованого впливу на геополітичне середовище України. Шляхом неофіційного використання воєнізованих угруповань так званих ДНР/ЛНР і навіть власних збройних сил Росія підтримує «жевріючий» конфлікт на Донбасі. Західними країнами накладені санкції на Російську Федерацію, зокрема через анексію нею Криму, підтримку сепаратизму на Сході Донбасу, застосування хімічної зброї на території Великої Британії тощо. Політика «стримування» Росії західними державами (особливо США) шляхом запровадження усе «жорсткіших» санкцій має призводити до дедалі більших втрат для її економіки. Однак поки що влада Російської Федерації залишається досить міцною, а її геостратегія – експансіоністською. Загалом геостратегія «стримування» Росії з боку Заходу виявилася недостатньо ефективною.

На близьку перспективу прогноуються такі подальші напрями російської геостратегії щодо України:

- подальша підтримка квазідержавних утворень так званих ДНР та ЛНР зі збереженням на Донбасі зони «жевріючого» конфлікту»;
- обумовлення можливого повернення Східного Донбасу до складу України неприйнятними для неї умовами, коли Росія де-факто зберігатиме на цих територіях зону свого геополітичного впливу (з політичними, економічними та культурно-інформаційними компонентами);
- ескалація за допомогою ЗМІ інформаційних кампаній, спрямованих на Росію, Україну, країни пострадянського простору і всього світу з поширюванням негативно заряджених геополітичних міфів та образів, пов'язаних з Україною; використання етнічного, культурного, релігійного чинників для виправдання втручання у внутрішні справи України (захист прав «співвітчизників», російськомовного населення, православних віруючих, насадження концепту «єдиного руського народу» тощо);
- перетворення Криму на військово-політичний плацдарм для забезпечення російського домінування в Чорноморському басейні; встановлення контролю Росії над усією акваторією Азовського моря,

використовуючи військово-морський флот та, у разі потреби, «запираючи» Керченську протоку;

- застосування щодо України засобів як «жорсткої», так і «м'якої» геополітики з метою послаблення та геопросторової деструктуризації нашої країни (трансформація державного устрою шляхом «федералізації»);

- забезпечення позаблокового статусу Української держави, використовуючи засоби прямого та, особливо, непрямого впливу; перетворення її на нейтральну «буферну» країну між Росією та Заходом.

Україні для плідної реалізації власної геостратегії потрібна політична воля державної влади та великі ресурси, які вона може отримати від західних держав. Українській владі слід враховувати, що ціла низка країн Центрально-Східної та Західної Європи заінтересовані в економічній співпраці з Росією, і санкції проти неї завдають цим країнам збитків. Російська дипломатія в Європі активно працює у двосторонньому форматі з метою досягнення компромісів з окремими країнами. Тому дипломатичні зусилля України, зокрема у взаємодії з Євросоюзом, мають бути спрямовані на недопущення послаблення західних економічних санкцій проти Росії. У військово-політичній сфері, крім стосунків з європейськими країнами-членами НАТО та Канадою, особливо важливим є нарощування співпраці з наймогутнішою державою світу – США. З українського геостратегічного погляду потрібне продовження геополітичного протистояння між Росією та США. Без ефективних внутрішніх реформ у політичній та соціально-економічній сферах зовнішня геостратегія України та конкретні геополітичні заходи не призведуть до позитивних результатів.

Пропонуються такі рекомендації щодо геостратегії України у протистоянні з Російською Федерацією:

- вироблення комплексної маневреної геостратегії протиборства з Росією, що міститиме взаємопов'язані напрями: зовнішньополітичний, військовий, економічний, культурно-інформаційний; внаслідок реалізації комплексу заходів можна очікувати на досягнення синергетичного ефекту – зміцнення українських геополітичних позицій на «фронтирі» з Росією;

- зовнішньополітичний напрям геостратегії має передбачати втілення переважно наступальних заходів, наприклад: наполегливе доведення суверенних прав України щодо відновлення своєї територіальної цілісності через механізми ООН, ОБСЄ, Ради Європи тощо; організація постійного зовнішньополітичного тиску на Росію через міжнародні інститути;

- для української геостратегії в Балто-Чорноморському регіоні актуальним напрямом може стати стимулювання створення військово-політичного оборонного угруповання заінтересованих країн; це сприятиме підвищенню обороноздатності нашої держави та поліпшенню системи її захисту від потенційної збройної агресії;

- здійснення конкретних геополітичних заходів, наприклад: продовження «повзучої» деокупації невеличких ділянок території Східного Донбасу в «сірій зоні»; встановлення військового контролю над північною частиною акваторії Азовського моря для захисту безпеки Української держави та реалізації її суверенних прав;

- культурно-інформаційна геостратегія повинна бути не лише оборонною (з нейтралізацією чи знешкоджуванням окремих «точок» російського культурно-інформаційного впливу на теренах України), а й наступальною, що означає протиборство з Росією у світовому інформаційному просторі;

- головним геостратегічним вектором має залишатися західний (його обидва складники – євроінтеграційний та євроатлантичний); при цьому рекомендується модернізована багатовекторність: на додаток до західного реалізовувати ще й азійський, чорноморський та «євразійський» вектори;

- азійський геостратегічний вектор спрямований на досягнення партнерства з провідними країнами Азії (насамперед з Китаєм та Індією), зацікавлені їх вигодами співпраці з Україною; втілення такої геостратегії надаватиме можливість, крім економічних здобутків, ще й певною мірою завдавати шкоди геостратегічним планам Росії на Євразійському континенті;

- відновлений чорноморський вектор геостратегії України покликаний забезпечити для неї економічні вигоди від регіонального співробітництва; з геополітичного погляду, крім активізації стосунків з країнами Причорномор'я, особливий інтерес становить подальше розширення співпраці з Туреччиною, яка не зацікавлена в надмірному посиленні геополітичного впливу Росії в басейні Чорного моря;

- «євразійський» вектор передбачає розробку Україною власної «євразійської» геостратегії, націленої на активізацію співпраці з країнами пострадянського простору (за винятком Росії), у тому числі з країнами ЄАЕС; така українська геостратегія, крім економічної доцільності для нашої країни, може перешкоджати втіленню російських геополітичних та гео економічних проєктів на пострадянському просторі.

У принципі, реалізація Україною власної комплексної маневреної геостратегії, її підтримка багатьма країнами світу, міжнародні санкції проти Російської Федерації можуть змусити останню переглянути свою неоімперську геостратегію щодо нашої країни і здійснити стратегічний відступ з її території (принаймні зі Східного Донбасу).

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Грубінко А.В.,

доктор історичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та історії держави і права,
Тернопільський національний економічний університет

Зовнішня політика України упродовж періоду становлення її новітньої державності проходить складний та неоднозначний шлях розвитку. Фундаментальне значення має аналіз нормативної бази її формування і реалізації з метою вдосконалення відповідних актів, які б відповідали реаліям міжнародних відносин. Ідеться насамперед про необхідність прийняття окремого Закону «Про основи зовнішньої політики України» і Стратегії зовнішньої політики України, які повинні закласти фундамент програми адекватних та рішучих дій керівництва і громадськості держави у відносинах із зовнішнім світом.

Спроби сформувавши таку програму з різним успіхом були зроблені в ряді попередніх нормативних актів. Першим з них стала Постанова Верховної Ради України від 2 липня 1993 р. «Про Основні напрями зовнішньої політики України». Акт зафіксував елементи стратегії зовнішньої політики держави. В постанові цілком виправдано подано базову класифікацію національних інтересів України у сфері міжнародних відносин, головних завдань і механізмів реалізації зовнішньої політики.

Серед наступних актів варто згадати Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 р., в якому ідеться про елементи зовнішньої політики. Документ вперше законодавчо передбачав як мету членство в НАТО (ст. 6, 8). Хоча акт містив чимало стратегічної інформації про завдання та засади зовнішньої політики України, вона мала фрагментарний характер. Тому зазначена сфера діяльності держави потребувала комплексного регулювання.

Однак належної фіксації основних засад і стратегії зовнішньої політики України у наступні періоди трансформацій владно-політичної системи держави так і не відбулося. У період правління «помаранчевої влади» постмайданні надії щодо виходу міжнародних можливостей України на новий рівень не справдилися. Лише владна команда на чолі з президентом В. Януковичем спромоглася розробити і прийняти перший в історії незалежної України закон про зовнішню політику. Однак загальна недолугість і суперечливість зовнішньої політики держави періоду 2010 – початку 2014 рр. безпосередньо проявилася у Законі України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики». З 14 статей лише в чотирьох ідеться про зовнішню політику. Закон не лише не вирішив проблеми формування основ законодавства, але й примітивізував напруження у цій сфері.

Серед чинного законодавства також відзначимо новий закон «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року. З новел передбачено прийняття Стратегії національної безпеки України. У ч. 2 ст. 26 зазначено, що Стратегія, серед іншого, повинна визначати «основні напрями зовнішньополітичної діяльності держави для забезпечення її національних інтересів і безпеки» [1]. Водночас перспектива прийняття такого документа не зменшує необхідність прийняття закону «Про основи зовнішньої політики України» і Стратегії зовнішньої політики України.

Розробка оновленого законодавства про зовнішню політику України знайшла позитивні відгуки в колах народних депутатів та експертів. Реальні початкові кроки у цьому напрямі розпочалися з травня 2017 року після схвального рішення парламентського комітету у закордонних справах про необхідність законодавчо закріпити пріоритети зовнішньої політики. Аналогічну пропозицію висловлено 24 травня 2017 р. у рекомендаціях парламентських слухань [2]. Однак вона досі не реалізована. Робота недержавних установ дещо продуктивніша. Відзначимо напрацювання експертів Інституту суспільно-економічних досліджень [3]. Однак вони залишаються на рівні загальних рекомендацій.

Отож, окреслимо орієнтовну структуру проекту Закону «Про основи зовнішньої політики України». Для його розробки можна взяти за загальний зразок цілком прийнятну структуру згаданої Постанови ВРУ 1993 року, яка виявилася досі найбільш повним нормативним актом у вказаній сфері. Початок закону варто означити преамбулою, яка б коротко характеризувала здобутки України на міжнародній арені, сутність трансформацій системи міжнародних відносин на рубежі ХХ – ХХІ ст., визначала місце України в цій системі на перспективу як конкретну мету подальшого проведення зовнішньої політики і розвитку держави. Її можна сформулювати як досягнення статусу провідної держави (лідера) в регіоні Центрально-Східної Європи.

У розділі I доцільно викласти перелік пріоритетних інтересів України за кордоном, принципів і відповідного комплексу завдань її зовнішньої політики. В останніх необхідно посилити акцент на право України рішуче захищати свою суверенну територію військовими засобами від зазіхань інших держав і терористичних структур, здійснювати превентивні заходи захисту територіальної цілісності і безпеки держави загалом способами, передбаченими міжнародним правом. Необхідно прописати завдання розширення гуманітарного впливу України за кордоном, особливо в країнах найближчого зарубіжжя, що повинне включати розвиток системи інформаційної репрезентації.

Розділ II варто присвятити визначенню головних напрямів, пріоритетів та функцій зовнішньої політики України. Безумовними пріоритетами міждержавного партнерства України повинні стати стратегічні відносини з США, Канадою, Великою Британією, ФРН і Литвою, що очевидно з огляду на їх реальну допомогу нашій державі в ході війни на Донбасі. До цієї когорти можна додати Польщу.

Фіксація в законі поглибленої участі в європейському регіональному співробітництві повинна передбачати розвиток відносин України з такими організаціями, як ОБСЄ, Рада Європи, Організація Чорноморського економічного співробітництва, Центральноєвропейська ініціатива, Рада держав Балтійського моря. Особливий акцент варто зробити на членстві України в об'єднанні ГУАМ, одним із засновників якого вона стала. Поступове і якомога швидше зближення з ЄС і НАТО потрібно зафіксувати як центральний пункт Стратегії зовнішньої політики України.

Важливою і складною залишається проблема вдосконалення механізмів зовнішньої політики України (розділ III), що включають фінансовий, правовий, інституційно-управлінський і кадровий аспекти.

У Законі України «Про основи зовнішньої політики України» необхідно зафіксувати запровадження такого нормативного акту, як Стратегія зовнішньої політики України. Якщо закон повинен стати дороговказом для формування і реалізації зовнішньої політики держави на довгострокову перспективу, то Стратегія – містити програму реалізації її завдань на головних напрямках на короткий і середньостроковий період.

Отже, констатуємо незадовільний стан законодавчого забезпечення зовнішньої політики України. Пропоновані до розробки і прийняття Закон України «Про основи зовнішньої політики України» та Стратегія зовнішньої політики України забезпечать завершеність процесу формування правових та концептуально-організаційних основ зовнішньої політики України в складних умовах сьогодення.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про національну безпеку України» № 2469-VIII від 21 червня 2018 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2469-19/page> (дата звернення: 26.07.2018).
2. Рекомендації парламентських слухань на тему: «Актуальні питання зовнішньої політики України». Схвалено Постановою Верховної Ради України № 2069-VIII від 24 травня 2017 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2069-19> (дата звернення: 05.08.2018).
3. Штекель М. Рекомендації до стратегії зовнішньої політики України писали з нуля / Радіо Свобода. 23.06.2017. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28575748.html> (дата звернення: 07.08.2018).

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ СТРАТЕГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ДЕРЖАВАМИ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ І КАРИБЬСЬКОГО БАСЕЙНУ

Ковальова О.І.,
к.політ.н,
незалежний експерт

Співробітництво з країнами Латинської Америки і Карибського басейну наразі не входить до пріоритетів української зовнішньої політики. Проте зміцнення політичних і економічних позицій України в цьому регіоні варто розглядати як стратегічну мету, передусім, в контексті агресії з боку Російської Федерації. Остання задля створення противаги США активно намагається посилити свою присутність у латиноамериканському регіоні, який розглядає як американське «заднє подвір'я», розширюючи економічне співробітництво з його країнами та надаючи фінансову і консультативну підтримку окремим урядам, в першу чергу Венесуели, Нікарагуа, Куби, в обмін на просування ними російської позиції (зокрема, щодо України) у міжнародних організаціях і форумах.

Україна, безумовно, не володіє достатніми фінансовими та іншими ресурсами для створення конкуренції російському впливові в латиноамериканських і карибських країнах в усіх сферах взаємодії, проте може використовувати переваги, які має в деяких з них, для посилення своїх позицій у цьому регіоні. Йдеться, передовсім, про галузі, в яких українські пропозиції є конкурентоспроможними: це стосується продукції машинобудування, у тому числі, літакобудування, виробництва сільськогосподарської техніки, енергетичного машинобудування; також продукції аграрної та харчової промисловості, зокрема, кондитерської тощо. Також має сенс розширення співпраці у галузі енергетики – як традиційної, так і альтернативної; у сфері продажу технологій у різних галузях, у тому числі, ІТ-технологій. Крім того, варто активізувати обмін спеціалістами, консультації, а також спростити для латиноамериканців умови стажування та отримання освіти в українських вузах.

З іншого боку, окремі подібні риси у розвитку України та країн Латинської Америки дозволяють наголошувати на доцільності використання їхнього досвіду, як позитивного, так і негативного, при розробленні стратегії розвитку нашої країни. Серед таких рис основними є: (1) тривалий період залежного розвитку, та (2) розташування у безпосередній близькості до великої держави з гегемонічними амбіціями (у випадку України – до Російської Федерації, у випадку латиноамериканських і карибських країн – до США), що зумовило постійні намагання встановлення контролю з боку цієї держави.

В економічному вимірі інтерес для нашої країни може становити латиноамериканський досвід з реалізації регіональної інтеграції, у тому числі, формування зон вільної торгівлі з країнами як сусідніми, так і зовнішніми щодо регіону, і також як з подібними за рівнем економічного розвитку, так і з тими,

чий рівень є значно вищим. Крім того, на особливу увагу заслуговує досвід формування відносин в межах СОТ, а також зі Світовим Банком та Міжнародним Валютним Фондом.

У політичному вимірі наразі для України за умов існування проблеми окупованих територій, може бути корисним дослідження позитивних та негативних аспектів досвіду Колумбії з повернення під контроль уряду територій, окупованих повстанцями (ліворадикальними угрупованнями), реінтеграція останніх до суспільства і політичної системи, а також більш віддалений у часі досвід роззброєння мілітаризованих загонів «самооборони», пов'язаних з нелегальним виробництвом і торгівлею наркотиками та кіднепінгом, відповідальних за значну частку насильницьких смертей та фактичний стан громадянської війни в країні.

Окрім того, з огляду на реалізацію реформ з метою прискорення вступу до ЄС і НАТО, варте особливої уваги дослідження досвіду Латинської Америки з боротьби із корупцією. В цьому сенсі інтерес становлять нещодавні події, пов'язані з так званим «Скандалом Одебрехт». Приклад країн регіону, залучених до цього скандалу, наочно демонструє, що як сама по собі наявність значного рівня корупції, так і боротьба з нею може суттєво дестабілізувати країну та перетворитися на важіль для маніпуляцій в її політичному та економічному житті з боку сил як внутрішніх, так і зовнішніх. У березні 2014 р. Федеральна прокуратура Бразилії розпочала операцію з боротьби з корупцією та відмиванням грошей, яка отримала назву «Операція Автомийка». Одним з її основних результатів став арешт у червні 2015 р. президента будівельної компанії «Одебрехт» Марсело Одебрехта, якого згодом було засуджено до позбавлення волі на термін понад 19 років. У грудні 2016 р. Міністерство юстиції США опублікувало звіт, в якому звинувачувало згадану компанію у підкупі державних посадовців різного рангу в 12 країнах, у тому числі, 10 латиноамериканських (власне у Бразилії, також Аргентині, Венесуелі, Гватемалі, Домініканській Республіці, Еквадорі, Колумбії, Мексиці, Панамі та Перу) і 2 африканських (Анголі й Мозамбіку). Під час розслідування було встановлено, що «Одебрехт» впродовж 2006 – 2014 рр. витратила на хабарі майже 788 млн. дол., у тому числі, в країнах Латинської Америки близько 439 млн. дол., з них 349 у самій Бразилії. Прибутки, які отримала від цього компанія та пов'язані з її діями особи у країнах регіону, сягали 3 млрд. дол. Розслідування, розпочаті у більшості держав регіону, призвели до значної політичної та економічної дестабілізації в них, і в деяких, передовсім, у Бразилії, спровокували глибоку економічну і політичну кризу. Були відкриті численні справи і винесені вироки підприємцям і політикам вищого рівня: чинним і колишнім сенаторам, депутатам, міністрам, головам урядів тощо. Лише у Бразилії за 4 роки реалізації «Операції Автомийка» було винесено 190 вироків, у тому числі, президента Палати депутатів Едуардо Кунья було засуджено до майже 25 років позбавлення волі. Але найвагомим результатом стало те, що під слідством опинилися 13 чинних і колишніх президентів і віцепрезидентів регіону. Тільки в Перу фігурантами у «Справі Одебрехт» стали 4 президенти. Президент Педро Пабло Кучинські пішов у відставку в березні

цього року. Його попередник Ольянта Умала (період президентства 2011 – 2016 рр.) нещодавно був звільнений з-під варти, але залишається під наглядом органів правосуддя через підозру у отриманні грошей на передвиборчу кампанію 2011 р. Його дружину було ув'язнено через надання переваг «Одебрехт» у здійсненні будівництва «Південного газопроводу». Аллан Гарсія (2006 – 2011 рр.) під слідством через отримання фінансування для передвиборчої кампанії 2006 р. Алехандро Толедо (2001 – 2006 рр.) звинувачується у отриманні хабара у розмірі 20 млн. дол., видано національний і міжнародний ордери на його затримання. У Бразилії колишнього президента Лулу да Сілва (2003 – 2010 рр.) було засуджено до 12 років ув'язнення за «пасивну корупцію» та відмивання грошей. Підозра також впала на колишнього президента Ділму Руссефф, яка з інших причин була знята з посади Сенатом у серпні 2016 р., і також на чинного президента Мішеля Темера. Колишній президент Панами Рікардо Мартінеллі (2009 – 2014 рр.) був затриманий і ув'язнений у США, у травні цього року екстрадований до Панами. Колишній президент Ель-Сальвадору Маурісію Фюнес (2009 – 2014 рр.) утік до Нікарагуа і отримав там політичний притулок у 2016 р., у червні цього року Генеральна прокуратура Ель-Сальвадору видала ордер на затримання його, деяких з його родичів і членів уряду через отримання в результаті корупційної діяльності 351 млн. дол. Його попередник Еліас Антоніо Сака (2004 – 2009 рр.) майже два роки перебуває у в'язниці, у вересні цього року він та секретар його уряду Елмер Чарлей були засуджені до 10 років ув'язнення і повернення державі 260 млн. дол. У Колумбії колишнього президента Хуана Мануеля Сантоса (2010 – 2018 рр.) притягнуто до відповідальності через отримання грошей на виборчі кампанії 2010 та 2014 рр.

Наразі брак розуміння керівництвом нашої держави важливості поглиблення відносин з Латино-Карибським регіоном вбачається нам перешкодою, яка має бути якнайшвидше подолана для спрощення виконання нагального завдання з посилення міжнародних позицій України.

МІСЦЕ УКРАЇНИ У ПРОЕКТАХ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ КРАЇН ЦСЄ

Ковтун О.Ю.,

к.політ.н., доц.,

доцент кафедри міжнародних організацій і дипломатичної служби,

Інститут міжнародних відносин,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Центрально-Східна Європа – регіон, який закономірно становить значний інтерес для України є складним і різнорідним за багатьма критеріями, зазнає динамічних трансформацій впродовж останніх кількох десятиліть. Україна позиціонує себе як невід’ємну частину цього регіонального комплексу міжнародних відносин, втім існує декілька чинників, які впливають як на реальну ситуацію, так і на формування та реалізацію політики нашої держави, так і на позицію інших країн в регіоні.

Перше, це сприйняття категорії «Центрально-Східна Європа» як самими регіональними державами, так і позарегіональними акторами. Практика використання цього концепту різна. Так дедалі більше у дослідженнях західних колег розмежовуються країни Центральної і Східної Європи, зараховуючи до останньої пострадянські європейські республіки. Тоді як до Центральної Європи потрапляє група держав, що у постсоціалістичний період приєдналась до ЄС. В українських дослідженнях же традиційно використовується підхід, за яким до регіону зараховуються усі постсоціалістичні та європейські нові незалежні держави. Втім поступове усвідомлення цього факту відображається навіть у нормативних документах, що визначають засади політики України, зокрема на міжнародній арені.

Нагадаємо, що Стратегія національної безпеки України [1], ухвалена у 2015 році, визначила що «забезпечення інтеграції України до Європейського Союзу та формування умов для вступу в НАТО» потребує нового зовнішньополітичного позиціонування України у світі в умовах нестабільності глобальної системи безпеки». Далі документ зазначає, що «Зусилля на регіональному рівні спрямовуватимуться на створення ефективної системи взаємодії у Центральній та Східній Європі з метою забезпечення безпеки та стабільності. Для цього використовуватимуться насамперед інструменти та можливості ОБСЄ та Ради Європи. Особлива увага приділятиметься формуванню механізмів забезпечення безпеки в регіоні Чорного моря...На субрегіональному рівні Україна продовжуватиме активно використовувати існуючі формати – «Веймарський трикутник», «Вишеградську групу», ГУАМ, ЦЕІ, ОЧЕС тощо - з метою забезпечення захисту територіальної цілісності та суверенітету держави, реалізації економічних і енергетичних проектів та ініціатив» [1].

Варто нагадати, що цей документ вперше за багато років визначив фактичну пріоритетність регіону для зовнішньої політики України, втім виходячи із задач подібного роду нормативних джерел він робить наголос на безпековій складовій. Питання ж залучення України до регіональних механізмів – як-то форми і рівень співпраці, механізми взаємодії, комунікації та координації політики, реалізації економічних проектів так і не конкретизовані.

Звісно гнучкість форм співробітництва і відсутність жорсткої їхньої регламентації може сприяти ефективності співпраці, проте як правило це є передумовою для довготривалих ефективних проектів. При цьому суттєвим фактором, що впливає на небажання сторін інституалізувати співпрацю з Україною є значна кількість проектів регіональної інтеграції, які значною мірою досягли визначених першопочатково цілей (ЦЄІ), або ж наявною кількістю питань двосторонніх відносин (Україна-Угорщина, Україна – Польща), а бо ж навіть і конкуренцію за лідируючі позиції в регіоні – адже значною мірою держави регіону становлять конкуренцію одна одній з точки зору транзитного положення і можливостей стати центральним елементом у розвитку транспортних та торговельних маршрутів.

З позиції ж України спостерігається певна інерційність – пріоритетність форм співробітництва, які не завжди є ефективними для вирішення існуючих перед нашою державою викликів. ОБСЄ і РЄ є загальноєвропейськими інституціями з широким складом учасників та механізмами прийняття рішень, що призводить до значно менш гострої реакції та відсутність ефективних заходів у вирішення проблем, які підіймаються українською стороною. У відносинах з такими форматами як «Веймарський трикутник» та «Вишеградська четвірка» наша держава виступає запрошеною стороною і ініціатива відверто залишається за нашими партнерами. До речі останнім часом центрально-східноєвропейські держави повертаються до проектів співпраці на основі концепту «міжмор'я», однак без участі України. Прикладом є «Ініціатива трьох морів». Відсутність нашої держави серед співзасновників виглядає доволі дивно, враховуючи чисельні попередні спроби та ініціативи розвивати співробітництво у регіоні у різні періоди української історії.

Одним з аспектів, про який важливо згадати, є наявність у значної кількості наших сусідів геополітичних ідей та конструктів, що безпосередньо зачіпають інтереси, громадян та територію України і які в силу тенденцій політичного розвитку знов стають актуальними – «великої Румунії», «великої Угорщини», «руського миру» тощо. Відсутність у України чітко визначеної позиції і, що не менш важливо, реальних дієвих механізмів її захисту створює загрозу безпеці та суверенітету.

Також помітною є незацікавленість України у форматах субрегіонального рівня – як, наприклад, Рада регіонального співробітництва та вивчення, опрацювання та залучення досвіду країн сусіднього регіону Південно-Східної Європи. Останнє набуває значної актуальності, адже розвиток ситуації довкола України впродовж останніх років призвів до необхідності врахування досвіду не тільки з метою модернізації та подальшого розвитку аби відповідати стандартам мінімально необхідним для вступу до ЄС, а й відновлення,

реконструкції та реінтеграції територій. Подібний досвід мають країни ПСЄ, зокрема балканські держави, які пройшли шлях військових конфліктів та європейської інтеграції.

Отже, позиціонування України у регіоні ЦСЄ потребує переосмислення сучасних реалій, зокрема розстановки сил, позицій та інтересів як глобальних гравців, так і сусідніх держав, які одночасно є і нашими партнерами і нашими конкурентами; визначення власних інтересів, «червоних ліній» а також можливого обсягу та сфер для компромісу у відносинах з сусідніми державами; пошуку оптимальних інструментів та механізмів забезпечення національних інтересів України безпековій, економічній, енергетичній та інших сферах.

Список використаних джерел:

1. Стратегія національної безпеки України [затверджено Указом президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015]// Офіційний сайт верховної ради України [електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>

ПОЗИЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ В ООН В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ

Кульчицька О.В.,

кандидат історичних наук, доцент, докторантка ЗНУ

З моменту входження до ООН у 1945 р. в якості країни - засновниці і до сьогодні, Україна завжди знаходилася на сталих позиціях миру, безпеки, дотримання норм міжнародного права та широкої співпраці з міжнародним співтовариством. Так, витоки української дипломатії в ООН засвідчують її вагомий внесок у розробку Статуту міжнародної організації. Адже міністр закордонних справ республіки Д. Мануїльський очолював на конференції в Сан-Франциско комітет, який готував Преамбулу цього документу і перший розділ - Цілі і принципи діяльності ООН.

З ініціативи УРСР до Статуту ООН було включено низку важливих положень, зокрема, про сприяння міжнародному співробітництву в розв'язанні економічних і соціальних проблем, про загальну повагу та дотримання прав і основних свобод людини незалежно від расової належності, статі, мови та релігії тощо. Заслуговує на увагу і те, що під текстом основного документу ООН стоять підписи української делегації - Д. Мануїльського, І.Сеніна, О. Палладіна та М. Петровського.

Позиціонування української дипломатії в ООН прослідковується у роботі в головних органах ООН – Генеральній Асамблеї та Раді Безпеки ООН. Там дипломати постійно виступали проти гонки озброєння та нарощування військового потенціалу. Курс України, спрямований на боротьбу зі зброєю масового знищення втілювався у текстах міжнародних договорів і конвенцій. Серед них: Договір про заборону випробувань ядерної зброї в атмосфері, в космічному просторі і під водою (1963), Конвенція про незастосування строку давності до військових злочинів і злочинів проти людства (1969), Договір про заборону розміщення на дні морів і океанів ядерної зброї та інших видів зброї масового знищення (1971), та інші [1, с.38].

Своєрідним статистичним показником щодо активізації української дипломатії в міжнародній організації стало вирішення ключових проблем сучасності на сесіях Генеральної Асамблеї ООН. Так, у 1986 р. році представники республіки здійснили 65 виступів, а країна стала співавтором 45 резолюцій [2, арк.104]. Українська дипломатія в ООН краще переосмислила власну діяльність і переорієнтувала її на нові підходи і, головним чином, на встановлення двосторонніх відносин з країнами світу.

Питання незалежності і територіальної цілісності завжди було в числі пріоритетних, тому представники української дипломатії в Раді Безпеки ООН постійно акцентував на цьому увагу, у тому числі й під час розгляду так званого індонезійського питання в Раді Безпеки 12 грудня 1949 р. В проекті резолюції пропонувалось відвести голландські війська на позиції, які вони займали до початку воєнних дій у грудні 1948 р., звільнити політв'язнів і

припинити терор стосовно мешканців Індонезії, а розгляд справи доручити комісії, створеній з представників держав – членів Ради Безпеки. І хоча за основу резолюції були взяті інші пропозиції, представники Індонезії були вдячні українській дипломатії за підтримку.

Активна робота української дипломатії в попередні роки й в історичній ретроспективі, спрямовувалась на підтримку мирних ініціатив, безпекового простору та прав інших націй на самовизначення, сприяла зростанню позитивного іміджу Української РСР в ООН. Як наслідок – Українська РСР у 1984-1985 рр. була вдруге обрана непостійним членом Ради Безпеки ООН, де вдале головування здійснювали українські постпреди в ООН – В.О. Кравець та Г. Й. Удовенко.

Упродовж 2016-2017 рр. зусилля України, як непостійного члена Ради Безпеки ООН були сконцентровані на питаннях: протидії російській агресії проти територіальної цілісності та політичної незалежності України; забезпеченні універсального дотримання цілей та принципів Статуту ООН; посиленні миротворчого потенціалу ООН; підвищенні прозорості та демократичності роботи Ради Безпеки ООН; посиленні спроможностей ООН із запобігання конфліктам та посередництва; підтриманні миру на Африканському континенті; боротьбі з тероризмом; підтримці процесів роззброєння та нерозповсюдження; просуванні порядку денного щодо жінок, миру і безпеки, а також дітей у збройних конфліктах; реагуванні на виклики щодо змін навколишнього середовища[3].

Підвищенню авторитетності України, сприяло її головування в Раді Безпеки ООН протягом лютого 2017 р. Серед вдалих кроків, здійснених українською дипломатією під час останньої каденції, слід назвати засідання 13 лютого 2017 р., де Україна виступила ініціатором резолюції 2341 (2017) «Захист життєво важливих актів інфраструктури від терористичних нападів.» Для спонукання інших держав до її виконання оголошено, що Україна на підставі рішення президента і Ради національної безпеки і оборони України приступила до її виконання 16 лютого 2017 р. У такий спосіб, Україна продемонструвала не тільки свою позицію, а й підкреслила відданість статутним нормам ООН та нормам міжнародного права.

З точки зору колективної, регіональної та національної безпеки, важливим виявилось засідання 21 лютого 2017 р., під час якого відбулась відкрита дискусія (S/PV.7886) щодо конфліктів в Європі, де містився заклик до їх негайного урегулювання [4, с.125].

Задля реалізації поставлених цілей представники української дипломатії проводили консультації з окремими делегаціями, неофіційні багатосторонні консультації всіх членів Ради Безпеки ООН з метою узгодження різних точок зору; кулуарні бесіди, що дозволяли уточнити позиції членів Ради Безпеки ООН; брали участь в нарадах груп країн для прийняття проектів резолюцій, спрямованих на урегулювання конфліктів та кризових ситуацій в різних регіонах світу [5, с.31].

Крім того, під час останньої каденції стали помітними окремі нововведення, яких не спостерігалось в попередні роки. Серед них широке

використання формату відкритих засідань, брифінги для ЗМІ та громадськості після завершення неофіційних консультацій, формат відкритих запитань до головуєчого, які з однієї сторони демонстрували відкритість українських представників до діалогу з країнами – учасниками ООН, а з іншого - засвідчували прагнення українських дипломатів вдосконалити роботу Ради Безпеки ООН.

Безумовно, наведені приклади не висвітлюють усього історичного досвіду та реалій сьогодення, але засвідчують сталість позицій української дипломатії в ООН, насамперед, в питаннях захисту миру і безпеки на загальнонаціональному, регіональному і міжнародному рівнях. Історичний шлях української дипломатії в ООН сприяв розширенню міждержавних зв'язків, а імідж надійного партнерства дозволив країні розширити горизонти свого перебування у міжнародних організаціях вцілому. Якщо у 1990 р. Українська РСР перебувала членом 15 міжнародних організацій, брала участь у понад 60 постійних або тимчасових органів, то станом на 1.07.2018 Україна є повноправним членом 80 міжнародних організацій.

Таким чином позиціонування Української дипломатії в ООН в історичній ретроспективі засвідчує сприйняття країни світовим співтовариством, як повноправного міжнародного актора, який має значний досвід міжнародної співпраці. Тому цей досвід слід широко популяризувати, використовуючи широке інформативне поле, що сприятиме не тільки продовженню співпраці з міжнародною спільнотою, а й стане мотиваційним чинником, спрямованим на посилення національної самосвідомості усіх українців.

Список використаних джерел:

1. Чекаленко Л.Д. Зовнішня політика України / Л.Д. Чекаленко/ - К.: Либідь, 2006. – 712 с.
2. ЦДАГО України. – Ф.1. – Оп.25. – Спр.427.
3. Діяльність України в Раді Безпеки ООН. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukraineun.org/ukraine-and-unsc/our-priorities/>.
4. Кульчицька О.В. Непостійне членство України в Раді Безпеки ООН: минуле і сучасне / О.В. Кульчицька // Гілея . – 2017. – Вип.120. – С.122-125.
5. Кульчицька О.В. З історії непостійного членства України в Раді Безпеки ООН / О.В. Кульчицька // Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах. Матеріали II Всеукраїнської наукової конференції. 24-25 березня 2017 р. – Дніпро, 2017. – Ч.І, с.30-31.

ІСТОРИЧНИЙ ЧИННИК У ПІДХОДАХ КРАЇН ЄС ДО СТРАТЕГІЧНОГО ПОЗИЦІОНУВАННЯ УКРАЇНИ

Мітрофанова О.О.,

кандидат політичних наук, старший науковий співробітник,
Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України»

Дослідження стратегічного курсу провідних країн ЄС щодо відносин з Україною та Росією становить актуальну та нагальну проблему історичних та політологічних досліджень. Україна має за мету вступити в Європейський Союз та наразі має статус асоційованого партнера ЄС. Врегулювання ситуації на Донбасі відбувається за нормандського формату за участю Франції та Німеччини, отже позиція цих впливових країн має особливу значущість для України. Історична ретроспектива допомагає краще усвідомити перебіг подій та опрацювання стратегічного курсу. Зокрема, знання історії російської «білої» еміграції у Франції певним чином пояснить впливи цього чиннику на відносини з Україною, так само як і порівняння історії російської діаспори з українською полегшує дослідження означеної проблеми.

Становлення курсу провідних країн ЄС щодо України відбувалося під впливом декількох чинників, серед яких виокремимо історію взаємин кожної країни з Російською імперією та СРСР та відсутність досвіду співпраці з Україною як незалежною державою, геополітичні інтереси кожної держави, які зіграли відповідну роль, як наприклад у зацікавленості Німеччини Україною, так і в обережності Франції стосовно нової незалежної держави. Історичний чинник справив певний вплив. Франція, Німеччина та Італія мали досвід відносин з Російською імперією та СРСР. Отже, Росія постала законною правонаступницею СРСР, тоді як Україна неочікувано зринула як країна зі значною територією та населенням з незрозумілим майбутнім та зовнішньополітичним курсом.

Журналістка А. Лазарева пояснює, що Україна для французів довгий час була *terra incognita*. Тривала бездержавність спричинила до відсутності яскравих символів, які давали б змогу миттєво відрізнити українців від інших. Цю ідентифікаційну невизначеність століттями експлуатує російський експансіонізм, виправдовуючи своє загарбництво українських територій [1].

Безумовно, в такій ситуації містився й певний гіпотетичний позитив – це можливість створювати власний імідж на міжнародній арені. Втім, скидається цей шанс було втрачено, тому що на сучасному етапі Україна сприймається, насамперед, як корумпована бідна країна, яку деякі французи зневажливо називають білою Африкою. Масове зубожіння населення, рівень зарплати та життя пересічного українця дають підстави до подібних порівнянь, хоча є суттєві відмінності з Африкою: в Україні є значна демографічна криза, водночас населення є високоосвіченим у загальносвітовому масштабі, тоді як в Африці населення зростає, а рівень освіти є невисоким.

Не варто забувати про чинник діаспори. У Франції нащадки білої російської міграції працювали над створенням позитивного іміджу Росії, тоді як на початку української незалежності українська діаспора була незначною і не такою активною як на сучасному етапі.

Специфіку історичного чинника у підходах Німеччини до України пояснює відомий німецький історик і публіцист професор Карл Шлегель, зокрема, стриманість реакції багатьох німців на події в Україні спричинена німецьким «синдромом» чи "комплексом провини", який німці, за його словами, проєціюють на росіян. На його думку німцям треба нарешті перестати ототожнювати Росію з Радянським Союзом, війну проти якого розпочала нацистська Німеччина, та звернути увагу на те, що поруч з росіянами є й інші народи, які перенесли жахливі страждання, за які німці також винні. З іншого боку, професор вважає, що німцям притаманна певна сентиментальність в уявленнях про історію взаємовідносин між ними та росіянами. Врешті, професор зауважує, що його співвітчизникам варто бути реалістами та визнати, що настала нова доба і знову ведеться війна, причому не дуже далеко від Німеччини [2].

Історичний чинник відіграв та продовжує відгравати суттєву роль у польсько-українських взаєминах. Географічне розташування сприяло добрій обізнаності двох народів. Тривале існування у рамках Речі Посполитої становить спільну історію двох держав. Факти існування української мови, релігійні та культурні основи України є відомими для поляків, тоді як для багатьох мешканців Західної Європи і після 27 років української незалежності відповідь на запитання щодо української мови відмінної від російської становить значні труднощі. Хоча, зворотнім боком медалі у двосторонніх стосунках є винесення розгляду історичних проблем на політичний рівень, що викликає охолодження відносин двох держав. Навіть історичні секції на польсько-українських конференціях є іноді доволі напруженими, у порівнянні з українсько-французькими чи українсько-німецькими конференціями. Втім, саме для Польщі стратегічне позиціонування України є важливим з огляду на власні геополітичні інтереси. Стабільна та демократична Україна є складовою стабільності на східному кордоні Польщі, тоді як військові дії на терені України та невизначене геополітичне майбутнє України є джерелом занепокоєння для польських владних еліт. Польський президент А. Дуда та інші польські високопосадовці неодноразово підкреслювали доцільність участі Польщі у врегулюванні ситуації в Україні, тоді як Польща є відсутньою в нормандському форматі.

Президент Польщі Анджей Дуда на засіданні Парламентської асамблеї НАТО 25-28 травня 2017 року у Варшаві, оцінив Росію як найбільшу загрозу світові. Зокрема, він зазначив, що Росія є найбільшою загрозою для безпеки Європи та світу. Дуда вважає, що напад на Грузію у 2008 році, незаконна анексія Криму та військове вторгнення в Україну у 2014 році є прикладами намірів Росії. До того ж, Росія дозволяє собі замаху з використанням хімічної зброї на території держав НАТО та втручання у демократичні процеси. Отже, на його думку, ці події є особливо небезпечними для Центральної та Східної

Європи. Дуда підсумовує, що Росія ставить під сумнів міжнародний порядок, заснований на міжнародному праві та повазі до інтересів держав [3].

Історичний досвід поділів Речі Посполитої, в яких взяла активну участь Росія, спонукає Польщу до нагадування світовій спільноті про небезпеку сучасної російської політики щодо України.

Таким чином, історичний чинник необхідно враховувати при аналізі двосторонніх відносин держав. Хоча він не є визначальним, втім не можна залишати поза увагою даний аспект при аналізі міждержавних взаємин. Застосування історико-порівняльного методу залишається актуальним і доцільним як частина комплексного дослідження у поєднанні з іншими методами політичної та історичної науки.

Список використаних джерел:

1. Лазарева А. Навшпиньки понад прірвою/ А. Лазарева// Український тиждень. – 2018. – № 9-10(537-538). – с. 31.
2. Жолквер М., Соколовська Н. / М. Жолквер, Н. Соколовська // Українська криза і німецький "комплекс провини" [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.dw.com/uk/українська-криза-і-німецький-комплекс-провини/a-18125946>
3. Президент Польши потребовал от НАТО признать РФ самой большой угрозой для мира и сделать выводы [Электронный ресурс] – Режим доступа: 565631-prezydent-polshy-potreboval-ot-nato-pryznat-rf-samoy-bolshoy-ugrozoy-dlya-myra-y-sdelat-vyvody

СПРИЯННЯ РЕЕМІГРАЦІЇ ЗАРОБІТЧАН ЯК СТРАТЕГІЧНЕ ПОЗИЦІОНУВАННЯ УКРАЇНИ

Намонюк Ч.І.,

кандидат політичних наук, доцент, молодший науковий співробітник,
Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Із початком нової хвилі міграції громадян України до сусідніх держав з метою поліпшення фінансового становища, а також відчутною активізацією мігрантів-заробітчан з України деяких змін зазнала не лише система поглядів на явище міграції загалом в Україні, а й економічна ситуація в державі, що значною мірою підтримується грошовими переказами, кількість яких щороку зростає. Негативним моментом, однак, є супутнє явище «відпливу умів», що з часом може згубно відбитися на соціально-економічному розвитку та потягнути за собою складніші проблеми нестачі кадрів у життєво важливих галузях економіки держави. Брак фахівців прогнозується у медичній сфері, природничих науках, будівництві, ІТ тощо. Внаслідок виїзду критичної кількості високоосвічених громадян, більшість з яких за опитуваннями не планують повертатись до України при існуючому стані речей, наступним кроком владних структур буде залучення іноземців зі сходу та півдня для подолання неминучого дефіциту робочої сили, що виникне найближчими роками без узгоджених та злагоджених кроків керівництва держави у напрямку втілення украї потрібної стратегії рееміграції українців в контексті уже розробленої та затвердженої Стратегії державної міграційної політики України [1].

Про гостру потребу вирішення ще більшої для України проблеми свідчить стрімке зростання чисельності українських громадян в іноземних університетах (динаміка з 2009 р. по 2015 р. склала 129 %). За два останні роки навчатись за кордон виїхали 13 266 осіб, 2/3 з яких склали українці, що навчаються в польських університетах. Більшість українських студентів за кордоном мігрували саме з метою здобути освіту з намірами там залишитися на постійне проживання, бо можливості для навчання вдома є, але якість освіти нижча, ніж в країні призначення [2]. Така тенденція є небезпечною для держави, адже через студентську молодь, що емігрує Україна втрачає не лише молоде працездатне населення, інтелектуальний ресурс, отримуючи в результаті підвищене демографічне навантаження, а й старіння та зменшення кількості населення в довгостроковій перспективі. Перебуваючи тривалий час за кордоном та, як наслідок, створюючи власні сім'ї, українська молодь з мізерною ймовірністю матиме намір реемігрувати. То ж вихід із цієї ситуації вбачається лише шляхом пропозицій високооплачуваного працевлаштування, соціальних гарантій та/або привілейованих бізнесових можливостей на Батьківщині.

Поруч із заходами щодо заохочення повернення високоосвічених кадрів з набутим у розвинених державах безцінним досвідом мають напрацьовуватись і заходи реінтеграції колишніх емігрантів. Особливо програми реінтеграції мають стосуватись осіб, що за кордоном працювали не за фахом, оскільки повертаючись на Батьківщину вони найчастіше втрачають і кваліфікацію і набуті раніше соціальні зв'язки, через що знайти роботу відповідно до умінь і навичок стає практично неможливо. Без належної підтримки такі реемігранти, витративши зароблені за кордоном кошти на проживання в Україні, найімовірніше знову повернуться до заробітків за кордоном. З огляду на це Урядом України вже затверджено план заходів на 2018 – 2021 роки щодо реалізації Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року, серед яких передбачено сприяти працевлаштуванню трудових мігрантів – громадян України і членів їх сімей після повернення в Україну з урахуванням рівня їх освіти, професійного досвіду, кваліфікації та потреб ринку праці [3].

Що ж до повернення та реінтеграції висококваліфікованих працівників, що раніше емігрували для реалізації свого наукового або професійного потенціалу, то окрім їх пошуку та пропозицій повернення має бути створене підґрунтя в Україні, яке б заохотило їх задуматись над прийняттям позитивного рішення про рееміграцію. Таким підґрунтям для провідних українських дослідників після завершення активної наукової діяльності за кордоном можуть слугувати:

- володіння інформацією щодо ключових подій в українській науці й культурі через участь в організованих українською стороною зустрічах, конференціях культурних заходах тощо;
- фінансова можливість (скажімо, у вигляді довгострокової стипендії) для створення або відтворення наукових шкіл на основі поєднання досліджень і викладання в університетах;
- безумовне надання гідних державних пенсій та інших соціальних гарантій представникам вітчизняної наукової еліти після повернення до України [4].

Практичне впровадження програми рееміграції українців окрім наведених заходів має передбачати прийняття українською владою відповідного законодавства та створення системи контролю за реалізацією державної програми рееміграції [4].

Рееміграція заробітчан та повернення їх потенціалу в Україну може завдати суттєвого позитивного впливу не лише на економічний та суспільний розвиток нашої держави, а й посприяти зміцненню двосторонніх зв'язків з країнами-реципієнтами українських мігрантів, налагодженню контактів з українською діаспорою та синхронізації з нею заходів з укріплення міжнародного становища України у світі. Позитивний імідж України лише зростатиме завдяки інтелектуальному, інноваційному, економічному та політичному вкладу колишніх емігрантів у розбудову нашої держави.

Без ретельно зваженої політики рееміграції Україні доведеться прикласти значно більше зусиль для досягнення високих показників зростання, чого вимагає її сучасне міжнародне становище. Заміщення економічно активного

населення, що емігрувало іммігрантами з третіх країн може лише погіршити ситуацію, адже їх адаптація до українських реалій буде непорівнянно затратнішою. Позичування ж України як надійного партнера для розвинених світових держав неможливе не лише без зростання економічного, соціального, культурного та політичного розвитку й проведення реформ чи не в усіх галузях, а й без іміджу держави, що дбає про своїх громадян та створює всі умови для їх комфортного проживання на Батьківщині.

Список використаних джерел:

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 482-р «Про схвалення Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KR170482.html

2. Жабін С., Казьміна О. та ін. Міграційні наміри молодих учених НАН України: за даними соціологічного опитування 2017 року / С. Жабін, О. Казьміна, О.Василюк // Спільне [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://commons.com.ua/uk/migracijni-namiri-molodih-uchenih/>

3. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 серпня 2018 р. № 602-р «Про затвердження плану заходів на 2018 – 2021 роки щодо реалізації Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KR180602.html

4. Смалійчук А.В. Вплив рееміграції на інноваційний розвиток України / А.В. Смалійчук // Соціально-трудові відносини: теорія та практика . - 2014. - № 2. - С. 387-391.

БАГАТОВИМІРНА СИСТЕМА СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ У ГЛОБАЛЬНІЙ ПЛОЩИНІ ТРАНСКОРДОННИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ УГРУПУВАНЬ

Петросян А.А.,

магістр 2 курсу,

Інститут міжнародних відносин,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Світ вступив в період нестабільності і невизначеності. Зараз йде боротьба за новий світоустрій. Конфліктність в світі не пішла на спад, вона буде тільки наростати. Нічого серйозного прогнозувати не можна. Ніхто зі світових серйозних аналітиків не може виразно і коректно прогнозувати глобально в майбутньому світову ситуацію.

Для американо-європейських і американо-російських відносин також важлива тема України. Якщо України і вдасться відновити та змінити своє гідне місце, тим щоб добитись впливової позиції в тих, чи інших питаннях у користь інтересів України в міжнародних організаціях в яких вона є членом, то наша країна могла би претендувати на роль регіонального лідера і ще більше послабила би позиції Росії на пострадянському просторі та в усіх в інших теренах міжнародної арені. Хоча у самого Києва після виходу з СНД буде дуже багато проблем роботи, перш за все щодо індивідуального перегляду договірних відносин з країнами Співдружності та інші болючі питання, які будуть виникати в майбутньому, також вплинуть на особливі галузеві структури країни в цілому.

У зовнішній політиці Україна має національні економічні та геополітичні інтереси. Вона спрямована на створення багатовимірної системи співпраці, яка забезпечить її політичну, економічну та енергетичну безпеку шляхом розширення міжнародних зв'язків.

Світовий процес глобалізації тісно пов'язаний зі створенням у всіх регіонах світу інтеграційних угруповань і об'єднань, які з часом трансформуються в економічні, політичні і військові союзи. Національні держави поступово втрачають можливість самостійно справлятися із складними економічними, соціальними, екологічними, науково-технічними, політичними і іншими проблемами.

Вони прагнуть об'єднати свої зусилля із зусиллями інших, часто сусідніх країн. Регіональним співтовариствам легко протистояти новим викликам ХХІ століття.

Слід зазначити, що процеси створення єдиного простору найбільш відчутно позначаються на житті мешканців прикордонних регіонів, наявність кордону для яких є вагомим обмежуючим чинником соціально-економічного розвитку. Більшість прикордонних територій у країнах Європи є менш розвинутими, ніж центральні. Для України ситуація дещо інша, пов'язана з тим, що лише західні прикордонні території розвивалися з відповідною специфікою – всі останні – у даний час прикордонні – розвивалися як внутрішні регіони

країни. Поява кордону на цих теренах внесла суттєві корективи в життєдіяльність мешканців. Нівелювання наявності кордону, використання нових можливостей вирішення проблем територіального розвитку прикордоння, забезпечення підвищення життєвого рівня місцевого населення є основними цілями розвитку транскордонного співробітництва.

Перспективною формою транскордонного співробітництва, яка останнім часом набула особливого поширення в європейських країнах, є транскордонне партнерство - це організаційна форма транскордонного співробітництва, що здійснюється на основі добровільної співпраці двох або кількох територіальних громад, їх представницьких органів, місцевих органів виконавчої влади, громадських організацій, юридичних та фізичних осіб з різних боків кордону, що діють відповідно до умов формалізованого договору (статут, рамкова угода тощо), з метою виконання спільних проектів, програм та вирішення соціальних, добродійних, культурних, освітніх, наукових та управлінських завдань.

Різновидами транскордонного партнерства виступають європейські угруповання територіального співробітництва та об'єднання євро регіонального співробітництва.

Європейські угруповання територіального співробітництва (ЄУТС) - це угруповання, створені з метою полегшення та сприяння транскордонному, транснаціональному та/чи міжрегіональному співробітництву між членами ЄС в цілях зміцнення економічного та соціального єднання. Членами такого угруповання можуть бути держави-члени ЄС, органи регіональної та місцевої влади, громадські установи та організації, інші юридичні особи, а також об'єднання, які складаються з перерахованих вище членів. Фінансуються ЄУТС переважно членськими внесками учасників угруповання та ресурсами фондів ЄС.

Доведено стратегічну перспективу входження нашої країни в європейські економічні та оборонні структури. Для України євроінтеграція є кінцевою метою членство в ЄС - це шлях модернізації економіки, залучення іноземних інвестицій та передових технологій, підвищення конкурентоспроможності національних виробників на ринки європейських країн. Рух сприяти тіснішим європейським країнам з високими стандартами та підвищенням рівня життя та добробуту. Європейська інтеграція забезпечує зміцнення системи національної безпеки та політичної демократизації, але це складний і тривалий процес. Важливі кроки на шляху приєднання нашої країни до ЄС: Членство в СОТ, яке включає зміни в українському законодавстві, з нормами ринкової економіки, зону вільної торгівлі між Україною та ЄС, та приведення до відповідності європейським стандартам статистики, податкових, пенсійних, страхових, медичних, освітніх та інші системи, політичні та військово-політичні приєднання до євроатлантичних структур.

Однак наша країна має широкий спектр інтересів зокрема в інших місцях. Приморські регіони України залучені до транскордонного співробітництва на макрорегіональному рівні в рамках міжнародних організацій, зокрема Організації Чорноморського економічного співробітництва - Міжнародна організація, яка виникла в 1992 р. До складу якої входять 12 країн

Чорноморського басейну. 14 лютого 2008 року у Києві під час зустрічі міністрів закордонних справ країн ОЧЕС та Трійки ЄС було розпочато нову програму — Чорноморська синергія. Чорноморське екологічне партнерство - започатковане 2010 р. в рамках ініціативи ЄС Чорноморська синергія. 15 березня 2010 р. у Брюсселі відбулася присвячена цьому міністерська конференція. ОЧЕС прагне до тісного економічного співробітництва країн-учасниць, вільного пересування товарів, капіталів, послуг і робочої сили і інтеграція економік цих країн в світову економічну систему. Завдяки своєму розташуванню - цей регіон міг би утворювати транскордонні інтеграційні угруповання, які поєднують Європу, Азію та Північну Африку. Україна може перетворити свої переваги на географічне положення реального політичного та економічного важелів. Але через власну зовнішню політику невирішеність та невизначеність позиції не тільки втрачають можливості займати важливе місце в регіоні, але також ризикує бути виключеними з цього процесу.

Підсумувавши всі перераховані чинники системи співпраці нашої країни з міжнародними структурами у глобальній площині транскордонних інтеграційних угруповань, треба відзначити наступне, Україна повинна зробити кроки, які б мали корисне продовження взаємодії з суб'єктами глобальних акторів в міжнародній площині, використовуючи весь потенціал нашого географічного положення, захищаючи свої національні, економічні, енергетичні інтереси в зовнішній політиці нашої країни, тим самим будуючи стратегічно-концептуальні системи в співробітництві, з різними транскордонними інтеграційним угрупованнями, в багатовимірному просторі кооперацій спільних дій в тих питаннях, де стикаються інтереси однієї або більше сторін.

СТРАТЕГІЧНЕ ПОЗИЦІЮВАННЯ ДЕРЖАВИ У СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРОСТОРИ

Погорська І. І.,

доктор політичних наук, старший науковий співробітник,
Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Кожна з стратегічних культур соціумів, які населяють нашу планету, має власну часову ритмічність розвитку, тож є логічним, що найдинамічніші з них здійснюють випереджувальний вплив на міжнародні відносини та процеси, втручаючись у такий спосіб у традиційний політичний простір інших акторів. Наслідки стратегічного акціоналізму бувають різними, неоднозначними й комплексними, тому сучасні держави отримують все більше практичних підстав для обізнаності в сфері стратегії.

Варто зазначити, що вельми зручна ідея щодо невпинної детериторитизації просторів міжнародних взаємодій й відповідного стратегічного мислення щодо їхньої організації, перш за все через зростаючий вплив транснаціональних реалій і третьої промислової революції, не отримала повної практичної верифікації, повертаючи сучасні держави до врахування географічних факторів й нового розуміння подій крізь територіальності й впливу наслідків глобалізації водночас, використання без тіні приховання того, що називається геополітика.

Зміни, які виникають, вимагають переосмислення концепцій влади та управління, більш нюансивного, критичного та диференційованого аналізу політичних та стратегічних їхніх наслідків. При побудові стратегій позиціонування варто враховувати наступні ключові трансформації: сучасна міжнародна система відзначена зростаючою автономією гравців будь-якого розміру потужності, а ієрархія міжнародної влади розвивається у бік невизначеності, нових амбіцій та швидких ситуативних змін, фактор конкуренції, домінуючий насамперед в економічній і технологічній сферах, все більше поширюється на військову сферу. Цей клімат загальної невизначеності змушує деякі держави сумніватися у своїх союзниках і шукати ще більшої автономії, тоді як інші гравці посилюють національні амбіції. Водночас стратегічне та військове становлення кількох держав регіонального масштабу суттєво впливатиме на появу нової світової конфігурації, а розширення повноважень нових активно граючих суб'єктів є поєднанням зростаючої неоднорідності між ними, що збільшує ризик непорозумінь та помилок стратегічного сприйняття. Зростання впливу недержавних акторів лише підкреслює цю динаміку, коли непередбачуваність є домінуючою рисою стратегічного середовища.

Поява такої багатополлярності та нової стратегічної конкуренції знайшли відображення в політиці акторів, що намагаються трансформувати систему

міжнародних інституцій, які регулюють правову базу і застосування сили з часів завершення Другої світової війни. Деякі великі та регіональні держави обирають відкриту позицію гравця в рамках концепції балансу сил, маючи відтепер у розпорядженні значно розширену палітру для досягнення своїх цілей без необхідності задіювати військові засоби у прямому протистоянні. Натомість віддалені удари з підвищеним асортиментом і точністю (балістичні системи, безпілотні системи) додають впливу для реалізації і політичних цілей. Граючи на всіх наявних реєстрах дії, досягаються комбінації внутрішньої дестабілізації, дипломатичного та економічного тиску поряд з військовою демонстрацією сили. При цьому саме держави, як зайняли перші місця як регіональні потуги найбільшим чином змогли вдалося розробити «цілісні» стратегії проти своїх стратегічних суперників або супротивників.

Внаслідок всіх цих факторів виникає форма ендемічного стану напруженості у всьому світі, що проявляється в кризових сферах і впливає на розвиток міжнародних відносин де комбінація прямих / непрямих стратегій включає всі можливі домени на операціональному рівні. Синхронізоване використання кількох інструментів влади, адаптованих до впливу на специфічні уразливості в повному спектрі соціальних функцій для досягнення синергетичних ефектів стає новим арсеналом трансформації насамперед навколишнього геополітичного середовища.

Безсумнівно, що зовнішня політика та геостратегічне позиціонування сучасних держав спрямовані на захист своїх власних фундацій та інтенцій розвитку. Державні й недержавні актори дотримуються аутентичних власному соціуму стратегічних настанов, тож сучасна політика все більше стає полем, де відбувається випробування результатів просторових і часових проектувань як утілення стратегічних ідей і цілей. Саме тут контрольоване використання елементів інтегрування та відцентровості стає суттєвим чинником ефективності зовнішніх стратегій. Уміння вигравати як за умов системної стабільності, так і хаотичності, потребує від діючих акторів урахування провідних тенденцій просторово-часової еволюції людства. Надто важливим на сучасному історичному етапі стає питання масштабу та довгостроковості лідерської дії провідних акторів світової спільноти й можливостей їхнього впливу на держави, що знаходяться в інших координатах системного розвитку, здійснити структурні зміни регіональних систем та міжнародної системи у цілому.

На жаль, останнє передбачає й розширення конфліктних вимірів міжнародних відносин, у тому числі у сфері політики. Матеріалізуються не лише традиційні конфліктні «соціальні зрізи», а й проблеми контакту з міжнародним середовищем. Наприклад, установлення контактних демографічних ліній високого й низького тиску в поєднанні з асиметричністю доступу до природних ресурсів і продуктів науково-технічного прогресу. Оскільки відносини між людськими проблемами і ресурсами розвитку є інверсійними, вирішення проблеми політичного напруження та доступу до якісних ресурсів розвитку стає проблемою підтримки безпекової геополітичної рівноваги. У практико-прикладному вимірі — контролюючої й управлінської дії. Володіння техніками високоєфективного менеджменту у впливі на

формування геополітичних ланцюгів та мереж стає в нагоді поряд із володінням науково-технічними засобами реагування на кризи нового покоління. Тому вирішення проблем регуляції та управління — єдиний можливий шлях узгодження інтересів, що зберігатиме ефективну перспективу, проте нерівність стартових можливостей і потенціалів за умов слабкості наднаціональних регуляторів стає значним ризиком для міжнародної стабільності.

Очевидна слабкість більшості регіональних політичних структур і систем управління не лише віддзеркалює стан асиметричної взаємозалежності акторів міжнародних взаємодій. Динаміка сучасних міжнародно-системних взаємодій в окремих регіонах позначена небезпекою зростання соціальних дерегуляцій, де відсутні чіткі механізми й принципи. З даних позицій, основним завданням держав, як провідних акторів, знов стає побудова ефективних геополітичних стратегій дії й нова саморепрезентація у геостратегічному вимірі.

Сподівання на вирішення в найближчому майбутньому питання гармонізації умов соціальних, політичних і культурних, умов виробництва та обміну — політична ілюзія. Різні похідні потенціали розвитку, відмінності у використанні ресурсів, різниця в стандартах є реальністю навіть у найбільш інтегрованому в ставленні до держави та її ролі трансатлантичному просторі й конкурентність всередині союзницького геополітичного ареалу продовжує зростати всупереч здавалося стійкої системи деліберативної демократії та відпрацьованих консенсусних діалогових механізмів.

Таким чином сучасні глобальні та регіональні стратегії мають будуватися на основі розрахунків імовірних результатів змагання соціальних систем на противагу класичному змагання між економічними системами з серйозним урахуванням ролі геочинника у міжнародних відносинах. Поряд з тим активізація змагання світових геополітичних потуг спонукає до включення в сучасні геостратегічні побудови логіки ко-управління, яка, окрім елементу змагальності у взаємодії геополітичній потужності, передбачає також формування геополітичних коаліцій за інтересами й визначення в розширених геополітичних просторах спільних колективних преференцій, зокрема щодо створення міжнародних інституціолізованих об'єднань між країнами, які мають подібні позиції з окремих напрямів дії, посилення безпеки та контрольованості впливу, насамперед регіонального середовища, на побудову державних стратегій, пов'язаних з якістю політичного управління на національних теренах.

НАЦІОНАЛЬНА СТІЙКІСТЬ ЯК ОСНОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Покровська А.В.,
аспірантка, Національний інститут
стратегічних досліджень при Президентіві України

В умовах нелінійності сучасних конфліктів ключового значення набуває здатність держави оперативно реагувати на асиметричні загрози, зберігати стійкість до зовнішніх та внутрішніх агресивних впливів та підтримувати здатність до самовідновлення, у зв'язку з чим концепція національної стійкості виходить на перший план у процесі реформування системи безпеки і оборони.

Концепцію національної стійкості розпочали активно розвивати після терактів 11 вересня, коли стійкість держави стала розглядатися не лише в контексті забезпечення сталого функціонування інфраструктури після надзвичайних ситуацій та природних катастроф, але і більш широко в контексті здатності суспільства та держави протидіяти ряду загроз, зокрема, терористичних та інформаційно-психологічних. Деякі дослідники визначають національну стійкість як «здатність суспільства витримувати негаразди і кризи у різних сферах шляхом впровадження змін та адаптації без шкоди для основних цінностей та інституцій суспільства» [1, с. 507]. На думку І. Левіна, національна стійкість є складним феноменом, що поєднує у собі дві категорії елементів – технічні, включаючи інфраструктурну цілісність держави, та абстрактно-символічні, до яких відносяться політичні ідеали, колективна пам'ять, та наративи, з якими люди себе ідентифікують [2, с. 272]. Узагальнюючи західні дослідження, О. Резнікова визначає національну стійкість як «здатність національних систем протистояти загрозам, адаптуватися до їхньої дії та швидких змін безпекового середовища у звичайному режимі, безперервно функціонувати під час криз, а також відновлюватися після руйнівних наслідків явищ/дій будь-якої природи до бажаної рівноваги за умови збереження безперервності процесу управління» [3, с. 360]. Тобто національну стійкість доцільно розглядати не лише як результат певних дій щодо реагування на негативні впливи, але і як процес реагування та формування імунітету до подібних впливів.

Особливу увагу питанню стійкості в умовах гібридних загроз приділяє НАТО, про що свідчить ухвалення у грудні 2015 року Стратегії реагування на прояви гібридної війни [4], а згодом, після Варшавського саміту 2016 року, – «Зобов'язання щодо підвищення стійкості», яке передбачає, серед іншого: посилення військових спроможностей поряд із підвищенням цивільної готовності протидіяти загрозам; захист населення та територій держав-членів шляхом забезпечення безперервності державного управління, безперервності надання основних послуг та безпеки критичної цивільної інфраструктури, включаючи енергетику, транспорт та зв'язок; підвищення стійкості шляхом

інвестування в надійні, гнучкі та взаємосумісні військові спроможності; захист національної інфраструктури та мереж від кібератак; розширення співпраці в рамках ЄС [5]. Оскільки більшість об'єктів інфраструктури у країнах Альянсу перебуває у приватній власності, цивільний сектор стає критично важливим елементом забезпечення колективної оборони та стійкості.

Невід'ємним елементом національної стійкості у демократичних державах стає громадянське суспільство. Приклад України, де завдяки мобілізації та консолідації суспільства, розвитку волонтерського руху, появи добровольчих батальйонів вдалося на початкових етапах стримати російську агресію, є безпрецедентним – громадянське суспільство взяло на себе функції держави та забезпечило її стійкість [7], однак сьогодні рівень його залученості до системи національної безпеки України залишається недостатнім та невідповідним актуальним загрозам. Нещодавнє ґрунтовне дослідження Міжнародного центру оборони та безпеки в рамках естонсько-українського проекту «Стійка Україна» виявило ряд розривів між державою та громадянським суспільством, які послаблюють національну стійкість держави до внутрішніх та зовнішніх загроз: розрив у цінностях, цілях, мотивації, можливостях та комунікаціях [8]. Автори рекомендують державним структурам активізувати співпрацю з громадськими організаціями, розробити механізми підвищення ролі громадянського суспільства в забезпеченні національної безпеки. Зокрема, пропонується відобразити вагому роль громадянського суспільства у забезпеченні національної стійкості у ключових безпекових документах держави; створити «інкубатори національної стійкості», де місцевим громадам надаватимуться інфраструктурні ресурси, сервіси, консультації; запровадити при місцевих адміністраціях посади «офіцерів суспільно-безпекового співробітництва»; проводити освітні заходи серед населення на тему національної безпеки та національної стійкості [8].

Варто зазначити, що в Україні спостерігаються певні зрушення у напрямку усвідомлення важливості концепції національної стійкості. Так, у Річній національній програмі під егідою Комісії Україна-НАТО на 2018 рік наголошено на необхідності створення національної системи стійкості, метою якої є «підвищення інституційної спроможності державних установ у сфері захисту та попередження загроз усіх видів, забезпечення гнучкого та оперативного реагування на такі загрози, формування узгодженого комплексного розуміння поняття «національна стійкість» на державному рівні» [9]. Щоправда, це питання згадується лише у підпункті про захист критичної інфраструктури, завдання залучення громадянського суспільства не поставлене. Тому вбачається за доцільне доручити державним органам конкретизувати поняття національної стійкості у законах та стратегічних безпекових документах та передбачити відповідні заходи в РНП на наступний рік, не обмежуючись лише «технічною» складовою національної стійкості.

Список використаних джерел:

1. What Does National Resilience Mean in a Democracy? Evidence from the United States and Israel [Електронний ресурс] / D.Canetti, I. Waismel-Manor, N. Cohen, C.

Репорт. – 2013. – Режим доступу: <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0095327X12466828>.

2. Lewin E. National Resilience during War: Refining the Decision-Making Model [Електронний ресурс] / Eyal Lewin. – 2012. – Режим доступу: https://books.google.com.ua/books?id=z7QRbP_BLFMC&dq.

3. Резнікова О. Особливості формування державної політики за принципами національної стійкості [Електронний ресурс] / Ольга Резнікова. – 2018. – Режим доступу: http://www.fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/18_2018/53.pdf.

4. Місюра А. О. Концептуальні підходи НАТО та ЄС до забезпечення стійкості держави і суспільства у сфері національної безпеки [Електронний ресурс] / А. О. Місюра, В. О. Паливода. – 2018. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/NATO-ES-stiykist-59383.pdf>.

5. Commitment to enhance resilience [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133180.htm.

6. Марутян Р. Національна стійкість як основний інструмент протистояння у гібридній війні [Електронний ресурс] / Рена Марутян. – 2018. – Режим доступу: <http://matrix-info.com/2018/03/06/natsionalna-stijkist-yak-osnovnyj-instrument-protystoyannya-u-gibrydnij-vijni/>.

7. Стійка Україна: держава, громадянське суспільство та національна безпека [Електронний ресурс] / [Д. Теперік, Т. Єрмалавічус, Г. Сеньків та ін.]. – 2018. – Режим доступу: <https://goo.gl/74gubM>.

8. Річна національна програма під егідою Комісії Україна – НАТО на 2018 рік [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу: <https://goo.gl/gzM4Ea>.

UKRAINE-CHINA SILK ROAD INITIATIVE A FEASIBLE WIN-WIN AGENDA ONLY IF GIVEN A STRICT ECONOMIC PERCEPTION

Ugwu V.U.,
(MSc) International Relations, PhD Aspirant (IMB)

There have been countable mixed biases and opinions as regards China's invitation to Ukraine to participate in its Belt and Road Initiative (BRI). The initiative was proposed by China in 2013. The Belt and Road Initiative, which comprises the Silk Road Economic Belt and the 21st Century Maritime Silk Road Initiative, aims to build trade and infrastructure networks connecting Asia with Europe and Africa, along the ancient Silk Road trade routes. Located at the crossroads of global trade, Ukraine aims to become an important link on the modern Silk Road, offering its infrastructure network and trade potential to other countries participating in the initiative. The five major goals of the Belt and Road Initiative are: policy coordination, facilities connectivity, unimpeded trade, financial integration, and people-to-people bonds.

This aforementioned invitation by China led to the creation of Ukraine Silk Road Forum in order to apprehend the importance and realize the perceived benefits of the Belt and Road Initiative. The first Silk Road Forum was held in Ukraine on November 7, 2016 and since then China and Ukraine have achieved remarkable progress in their bilateral ties and cooperation. Amidst the good intentions of China's Belt and Road Initiative, it has encountered varying opposing factors. The massive infrastructure investments under BRI have raised concerns in Brussels, as well as Washington, Delhi and other capitals about the implications of China's approach.

A number of developments have generated a sense of caution among European politicians and policymakers. An example is China's refusal to tackle the dominant position of its state owned enterprises that led the EU to refuse to grant China market economy status. Also, Beijing's targeting of European technology has also led to plans for screening of Chinese investments in Europe. The new "Connectivity Strategy", released by the European Commission on Wednesday, 19 September, 2018 will offer a different approach to that taken by Beijing with its flagship Belt and Road Initiative (BRI). The EU emphasis is on sustainability, proposing that investments should respect labor rights, not create political or financial dependencies, and guarantee a level playing field for businesses. This spring, EU ambassadors in China penned a report critical of the Belt and Road Initiative (BRI) for being economically, environmentally, socially and financially unsustainable. It also criticized China for discriminating against foreign businesses, the lack of transparent bidding processes and the limited market access for European businesses in China.

This paper works to outline the numerous benefits of China's proposed Belt and Road Initiative. It also discusses various criticisms against the initiative and goes further to assert that the Ukraine-China potential of the initiative can be a feasible win-win agenda for both parties if perceived and treated strictly as an economic

project which largely intends to better the lives of citizens in both countries and around the world.

УКРАЇНА ТА ГРУЗІЯ В СУЧАСНОМУ ПОЛІЦЕНТРИЧНОМУ ПРОСТОРИ ХХІ СТОЛІТТЯ: ОСОБЛИВОСТІ ІСТОРИЧНИХ, ПОЛІТИКО-ДИПЛОМАТИЧНИХ ТА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ МОДЕЛЕЙ ЇХ СТРАТЕГІЧНОГО ПОЗИЦІОНУВАННЯ

Ціватий В.Г.,

кандидат історичних наук, доцент,
Заслужений працівник освіти України,
доцент кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Питання розвитку й становлення держав пострадянського простору в ХХІ столітті потребує вивчення та узагальнення набутого ними досвіду. У більшості пострадянських держав демократизація передувала дуже складним і драматичним процесам раціонально-бюрократичної модернізації держави і національної консолідації.

Перспективним напрямом вирішення численних суперечностей і парадоксів може бути застосування теорії історичного інституціоналізму, що акцентує увагу на часовій послідовності трансформацій та регіонально-інституційних наслідках відповідного розходження соціально-політичних траєкторій розвитку та стратегічного позиціонування. Пострадянські переходи до демократії мають ряд специфічних особливостей та відбуваються за принципово відмінних внутрішніх і зовнішніх умов, ніж аналогічні процеси в авторитарних державах, зокрема – як на прикладі України та Грузії.

Станом на сьогодні, Україна та Грузія – у ході процесу демократизації – подолала певний відрізок шляху і знаходяться в завершальній фазі перехідного етапу – інституціоналізації політичних інститутів демократії, формуванні своїх моделей стратегічного позиціонування в поліцентричному світі. Подальшому вирішенню проблем консолідації та стабілізації демократичного політичного режиму в Україні та Грузії можуть сприяти: досягнення суспільного консенсусу відносно стратегічних пріоритетів розвитку української та грузинської держав в контексті європейської та євроатлантичної інтеграції, розбудова нормативної бази демократії, вдосконалення повсякденної демократичної практики, приєднання до «політичної» Європи, утвердження і стабільність України та Грузії як регіональних лідерів у регіоні тощо.

Щоб залишатися конкурентоспроможними та успішними, Україна та Грузія повинні не лише мати уряди, якими сповідуватимуться демократичні цінності та сучасне інституціональне бачення, стратегічне позиціонування в Європі та світі, але й покращувати імідж своїх країн як на міжнародній арені, так і в західних політичних й академічних колах, над чим і працює наразі сучасні дипломатичні служби України та Грузії. Усвідомлення національних інтересів, глибоке їх розуміння та зведення до злагодженої несуперечливої системи можливе лише за умови обов'язкового врахування сучасної

геополітичної ситуації. Україна та Грузія чітко визначили національно-державні цілі, обґрунтували пріоритетні завдання, зважили співвідношення питань стратегії та тактики в межах обраних зовнішньополітичних курсів. Інституціонально-політична еволюція пострадянських держав є однією з важливих тем сучасних історичних та політологічних досліджень. Зростаюче розмаїття моделей і форм політичних режимів пострадянського зразка стимулювало перегляд і уточнення багатьох сталих концептуальних схем і підходів до аналізу пострадянського розвитку, стратегічного позиціонування в сучасному міжнародному просторі.

Спроба теоретико-методологічного синтезу структурного і процедурного підходів до демократизації не лише припустима, але й безумовно бажана, оскільки дозволила б враховувати більш широку сукупність факторів та змінних, а також побудувати більш багатовимірні моделі процесів, які досліджуються на прикладі пострадянських держав. Для узагальненого, комплексного дослідження передумов, умов, контексту і обставин демократизації, очевидно, все ж таки є необхідним теоретико-методологічний синтез усіх підходів і рівнів аналізу. Лише за цієї умови можна розраховувати на більш або менш цілісний і систематизований опис та пояснення ключового моменту демократизації – встановлення демократичного політичного режиму і відповідних процедур. У 2014-2018 роках Україна та Грузія продовжують свій стратегічний курс на європейську та євроатлантичну інтеграцію.

Після краху біполярної системи, на початку XXI століття людство виявилось в ситуації існування різних центрів сили/центрів впливу. У повсякденне вживання увійшло поняття багатополлярності (поліцентричності). Необхідно відзначити, що аналогів їй в історичному минулому не було; попередниками в XIX – початку XX ст. були різні «концерти держав», зокрема «система європейського концерту», закріплена на Віденському конгресі.

Поліцентричний світ, що затверджується на наших очах, стає унікальним продуктом безпрецедентної стадії глобалізації, яку вона досягла до теперішнього часу. Як у цю міжнародно-політичну картину вписуються Україна та Грузія, які дотично близькі у своєму стратегічному позиціонуванні в сучасному міжнародному просторі? Адже вони встигли побувати в своїй багатій політико-дипломатичній історії в різних інституціональних і регіональних іпостасях...

Історичний ретроспективний екскурс тільки підкреслює єдність системного розвитку міждержавних відносин в різні історичні періоди часу, коли і Грузія, і Україна були в центрі інституціонального формування систем міжнародних відносин у цивілізаційному вимірі. Для Грузії шлях до Європи пролягає через відновлення й закріплення її чорноморської ідентичності, тобто посилення співпраці з країнами Чорноморського регіону, у тому числі – і з Україною.

Незважаючи на відмінність потенціалів, відсутність спільного кордону та інші фактори, партнерство України та Грузії завжди було більш політичним, ніж економічно вмотивованим. Країни підштовхувались одна до одної

геополітичними міркуваннями, з кінцевою метою досягти більш тісної співпраці з європейськими країнами.

Таким чином, компаративний аналіз зовнішньополітичного курсу України та Грузії в історичній динаміці в контексті регіональних геополітичних процесів сучасного світу свідчить про пошуки Україною та Грузією нової конфігурації міжінституціональних зв'язків і міждержавних відносин у Чорноморському регіоні. При цьому, особливо пильна увага приділяється інституціонально-дипломатичній практиці (позитивній і негативній) чотиристоронніх відносин: Грузія – Україна – Росія – Туреччина. Сучасні зовнішньополітичні відомства України та Грузії, є тими інституціями, які головно забезпечують стратегічні пріоритети та механізми реалізації європейського та євроатлантичного напрямку зовнішньої політики держав, а їх дипломатичні служби організовані відповідно до потреб нового курсу держав в контексті процесу демократизації «третьої хвилі» та особливостей його розвитку в пострадянських державах.

У 2018 році, політичним керівництвом України та Грузії розглядається, на період 2019-2021 років, нова зовнішньополітична модель дипломатичного конструктиву, відбувається процес формування нової зовнішньополітичної стратегії та вибору відповідного дипломатичного інструментарію в контексті нового світового політичного середовища, що глобалізується. У зовнішній політиці і дипломатії України та Грузії Чорноморський регіон у нових геополітичних умовах майбутнього політичного триріччя – 2019-2021 років – став сприйматися, у першу чергу, як осередок найважливіших комунікацій. У найближчій перспективі в Україні та Грузії є всі передумови, щоб зайняти пріоритетні позиції в числі лідерів Чорноморського регіону або регіонального інтеграційного процесу і завершити остаточне інституціональне оформлення свого стратегічного позиціонування в міжнародному просторі XXI століття.

ЄВРОПЕЙСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ УКРАЇНИ

Шинкаренко Т.І.,

к.і.н., доцент кафедри міжнародних організацій і дипломатичної служби,
Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

В ЄС європейська ідентичність розглядається як фактор його легітимації. Зокрема у широкому розумінні йдеться про маркування європейськості за географічною належністю. У вузькому – про ідентичність належних до спільноти ЄС громадян.

Концепції європейської ідентичності активно розроблялися з моменту проголошення «Декларації європейської ідентичності» (1973 р.), в якій європейська ідентичність розглядалась як спільність долі, взаємозалежність народів Європи у спільному будівництві мирного європейського порядку, спільність цінностей, що беруть початок у класичній старовині, християнстві, Ренесансі та Просвітництві й засновані на толерантності, гуманізмі й братерстві, визнанні фундаментальних прав людини.

Зауважимо, що значна частина політиків і вчених переконані у відсутності європейської ідентичності або відмічають надзвичайно слабку динаміку її посилення. Водночас без зміцнення колективної ідентичності громадян, на думку Г. Махоне, ЄС перетворюється на звичайний регуляторний режим [1].

Іспанська дослідниця М. Гібернау стверджує, що європейська ідентичність, як і національна ідентичність, коли її прищеплює держава, – це спрямована згори вниз інституційно створена ідентичність, призначена сприяти зв'язкам солідарності серед розмаїтого населення, але, разом з тим, це більшою мірою проєкт на майбутнє, ніж реальність [2, с.151].

При аналізі європейської ідентичності прийнято виділяти два доктринальні підходи. Перший підхід, що виникнув на початкових етапах європейської інтеграції, визначають як «союзний націоналізм». Його сутність обумовлювалася тим, що всі країни, які були учасниками європейської інтеграції, поєднувала спільна історія, територія, культура. Це стало основою європейської ідентичності. Слід зазначити, що прихильники концепції союзного націоналізму доволі скептично ставилися до розширення Європейського Співтовариства.

Втім, перетворення суто економічного об'єднання в політичне призвело до необхідності пошуку нових критеріїв європейської ідентичності. У ролі таких критеріїв стала сприйматися спільність певних цінностей: демократія, ліберальна економіка, правова держава, толерантність. Такий новий підхід до розуміння європейської ідентичності отримав назву «патріотичний конституціоналізм». Прихильники такого підходу припускали можливість

появи великої наддержави «Європейського Союзу», єдиного спільного громадянства тощо [3, с.61].

Серед структурних елементів та механізмів конструювання європейської ідентичності виділяються такі: розвиток громадянства; створення наднаціонального символічного простору ЄС (прапор, гімн, девіз ЄС); формування загальноєвропейського інформаційно-комунікативного простору (телебачення без кордонів, спільний мережевий домен («eu» з 2005 р.); здійснення політики європейської колективної пам'яті та розвиток наднаціональної системи бібліотек; наднаціональна культурна, освітня та спортивна політики ЄС; мобільність робочої сили та міждержавний обмін студентами як чинники згуртування спільноти. Дещо несподіваним виглядає віднесення євро до достатньо вагомого символу європейської інтеграції (шматочок Європи в кишені). Спільна зовнішня та безпекова політика, яка отримала новий імпульс після введення в дію Лісабонського договору, створює умови для зміцнення європейської ідентичності.

На нашу думку, європейська ідентичність продовжує формуватися, але цей процес йде досить повільно і не має лінійного характеру. Інституціоналізація європейського громадянства скоріше постає системною боротьбою з ухилами до національної ідентичності, які особливо яскраво проявляються під час соціально-економічних, політичних та фінансових криз. Зауважимо, що європейська і національна ідентичності пересікаються, а не виключають одна одну. Ця тенденція не є однорідною: 63% британців надають перевагу власному громадянству проти 27% люксембуржців[4].

Щодо України, то у травні 2013 р. європейцями себе вважали 34% українців. Після Революції гідності число українців, які ідентифікували себе як європейців, почало зростати, досягнувши на середину 2018 р. 50%[5]. Найвища підтримка вступу України до ЄС і НАТО фіксується на заході України – 83% і 67% відповідно. В північно-центральному регіоні вступ до ЄС і НАТО підтримали б 69% і 64% українців. Однак, в південному регіоні лише 41% і 20% проголосували б за членство в ЄС і НАТО, а в східному відповідно - 30% і 23% [6].

Обговорення й вибір варіантів подальшої еволюції ЄС завершиться після виборів у Європарламент до червня 2019 р. Зауважимо, що процес подальшого розширення ЄС фактично знятий з порядку денного до 2025 р. а невизначеність майбутнього формату ЄС вказує на те, що Україна ще на достатньо довгий час залишиться за межами європейської ідентичності.

Ідентифікуючи Україну в системі маркерів європейської ідентичності, лише 31% опитаних громадян країн-членів ЄС хотіли бачити Україну членом ЄС (9% до 2013 р.). Аргументи проти приєднання України до ЄС сконцентровані навколо структурного контексту ідентичності як віддзеркалення загальноприйнятих європейських цінностей. Перешкодою для членства України в ЄС, на думку громадян держав-членів ЄС, є корупція (35%), олігархія (26%) й бідність (22%). 20% респондентів вважають, що Україна повинна довести свою відданість європейським цінностям, тобто не лише позиціонувати прихильність європейським цінностям, а й співвідносити їх

з референтною моделлю[7]. Домінування аргументів проти європейської інтеграції України посилюється й негативним асоціативним рядом, який вибудовується в свідомості громадян ЄС навколо образу України. Три найбільш поширені асоціації – війна, Росія, бідність – сприяють формуванню ідентифікаційних маркерів щодо України, які лише поглиблюють її сприйняття як Другого іншого власної моделі європейської ідентичності.

В Україні одночасно відбуваються процеси національної і європейської ідентифікації. Сьогодні обрано шлях формування української національної ідентичності первинним відносно утвердження європейської ідентичності в Україні. Цілком імовірно, що ці процеси не будуть простими, оскільки мають узгоджуватись формування української національної ідентичності та європейської наднаціональної ідентичності, яка має консолідувати все населення країни і водночас об'єднати його з громадянами країн ЄС.

Політика формування європейської ідентичності в Україні повинна ґрунтуватись на глибокому реформуванні її соціального, політичного, економічного та державного устрою. Метою всіх змін має бути створення в Україні системи життя, комфортної для людини. Кожна людина, індивід має бути найвищою соціальною цінністю – це і є справжньою основою європейської ідентичності та європейської цивілізаційної моделі.

Побудова Європи в Україні – це є шлях досягнення європейської ідентичності. Якщо в Україні вистачить сил його з гідністю пройти, то вона реалізує свою перепустку в європейське співтовариство, стане повноправним членом європейської родини народів.

Список використаних джерел:

1. Mahone G. The rise of the regulatory state in Europe / Giandomenico Mahone // West European Politics. – 1994. – Volume 17. – Issue 3. – P. 77-101.
2. Гібернау М. Ідентичність нації / М. Гібернау. – К.: Темпора, 2012. – 304 с.
3. Куц Г. М. Ідентичність соціальна та індивідуальна: політологічна експлікація / Г. М. Куц // Сучасне суспільство: політологічні науки, соціологічні науки, культурологічні науки. – 2013. – Вип. 1. – С. 48–67.
4. <https://major-prepa.com/geopolitique/existe-t-il-une-identite-europeenne/>
5. Фонд «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва», <http://dif.org.ua>, М. Золкіна, Українське суспільство: чивідчуємо ми себе європейцями?, доступ: 2.03.2017.
6. <https://www.unian.ua/society/10191186-sociologi-rozpovili-pro-stavlennya-ukrajinpislya-do-vstupu-u-nato-i-yes.html>
7. <https://www.rbc.ua/rus/news/ukraine-puti-evrosoyuz-meshayut-korruptsiya-1435188323.html>

ІНФОРМАЦІЙНЕ ПОЗИЦІОНУВАННЯ УКРАЇНИ

Яковенко Н.Л.,

д.і.н., проф., професор кафедри міжнародних організацій
та дипломатичної служби,
Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Піскорська Г.А.,

к.і.н., доц., старший науковий співробітник,
Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Упродовж останніх років Україна привернула увагу світової спільноти як країна, що бореться за європейські цінності та демократію. Трансформаційні зміни в Україні обговорювалися, аналізувалися та висвітлювалися політичними діячами, науковцями, журналістами та звичайними громадянами. Однак, в останні роки констатується послаблення уваги до України з боку світової спільноти, багато в чому через розчарування у можливостях здійснення ґрунтовних реформ. Серед основних причин погіршення позитивного іміджу України виокремлюються: повільне втілення реформ у життя, вплив олігархів на політику, внутрішні суперечки та політичні кризи, неефективні заходи щодо боротьби з корупцією.

Нехтування з боку державної влади такими засобами «soft power», як публічна дипломатія та її похідні – іміджева та культурна дипломатія, – може розцінюватися як недалекоглядність щодо створення і підтримання позитивного іміджу держави на міжнародній арені. Без сумніву, за допомогою саме цих інструментів формується образ держави у світі. Як показує практичний досвід інших міжнародних акторів, публічна і культурна дипломатія за правильного і продуманого підходу можуть успішно творити образ держави у світі. Використання інструментів «м'якої сили» у зовнішній політиці України – одне з важливих завдань зовнішньополітичної стратегії нашої держави. Питання публічної і культурної дипломатії України в цьому контексті стали предметом дослідження С. І. Здіорук, О. М. Литвиненко, О. П. Розумної та ін.

Публічна дипломатія – це комунікація уряду країни з іноземною аудиторією, що має на меті донесення ідей та ідеалів, особливостей інституцій та культури, а також національних цілей та поточної політики країни, яка здійснює публічну дипломатію. Основними інструментами публічної дипломатії є спільні публічні заходи (візити, семінари, конференції, прес-конференції, громадські дебати, різні проекти, дослідження, публікації, радіо-, теле-, кінопродукція тощо).

2015р. став певним проривом діяльності України у сфері публічної дипломатії, ця важлива для держави сфера була інституціалізована: 22 грудня

2015 р. у Міністерстві закордонних справ України було створене Управління публічної дипломатії. Заходи публічної дипломатії в МЗС мають об'єднати і використати синергію трьох напрямів роботи: іміджеві програми (конференції, круглі столи, публічні акції, взаємодія з експертами та громадянським суспільством загалом), культурна дипломатія (реформа системи культурного представництва України за кордоном, реалізація українських культурних проєктів за кордоном, сприяння залученню найліпших зарубіжних культурних практик) та зв'язки з медіа (проактивна робота з медіа, управління системою дипломатії в соціальних мережах, управління блогами МЗС, виготовлення контенту та реалізація онлайн-кампаній).

Але, незважаючи на певні практичні кроки щодо інституціалізації публічної дипломатії, результативність у цій сфері поки що є досить помірною. Маємо лише поодинокі успішні випадки створення закордонних закладів з просування міжнародного іміджу та репутації України: Український культурно-інформаційний центр при посольстві України у Франції, Український інститут у Швеції. Позиція світової спільноти достатньо прихильна до України, проте у багатьох її членів є власні інтереси. Необхідно докласти більше зусиль до зміни позиціонування України, проводити активні перетворення, що дадуть змогу говорити не про "найбільшу європейську проблему", але про найбільший в Європі простір економічних, транзитних, енергетичних можливостей.

Помітним успіхом можна назвати розроблення і прийняття 11 жовтня 2016 р. Міністерством інформаційної політики України Концепції популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі. Метою Концепції є популяризація України у національних і світових інформаційних ресурсах, формування позитивного іміджу України шляхом висвітлення об'єктивної інформації про конкурентні переваги України, забезпечення на міжвідомчому рівні постійної оперативної діяльності з підготовки і поширення у світовому інформаційному просторі об'єктивної інформації про Україну. Реалізація Концепції здійснюватиметься через впровадження міжсекторального підходу до її реалізації, удосконалення інформаційної політики та інституційного середовища.

Крім цього, за результатами співробітництва Міністерства інформаційної політики, МЗС України та інститутів громадянського суспільства впроваджено інформаційний проєкт *Ukraine: Freedom, Dignity, Creativity* («Україна: Свобода, Гідність, Креативність») та відповідну міжнародну кампанію *My Ukraine is* («Моя Україна – це...») з популяризації нашої країни за кордоном. У межах кампанії запущено профільний сайт (www.myukrianeis.org). Проєкт передбачав залучення всіх бажаючих, які мають додати свій цікавий факт про Україну.

Україна має в наявності декілька імідж-ресурсів, які вона може розвивати та використовувати в контексті подальшого покращення іміджу країни в світі. Так, Україна має надзвичайно вигідне геополітичне положення, що обумовлює європейську інтеграцію в процесі глобалізації сучасного світу. Важливу роль у формуванні позитивного іміджу може зіграти українська діаспора. Сьогодні необхідна єдність української громадськості на теренах і за межами України з

метою відстоювання інтересів українства у всьому світі. Українська діаспора у світі налічує понад 20 млн. українців.

У 2016 р. вступив в дію Закон України «Про систему іномовлення України», що стало основним досягнення Міністерства інформаційної політики. Новостворена українська мультимедійна платформа іномовлення – серйозний крок до світового співтовариства, один із найважливіших інструментів комунікації з зовнішньою аудиторією. Використовуючи іномовлення, Україна здійснює інформування про головні принципи зовнішньої і внутрішньої політики; спростовує інсинуації щодо війни на Сході України; висловлює український погляд на міжнародну ситуацію у світі; демонструє культурний, науковий, економічний потенціал країни як партнера.

За оцінкою провідних експертів, відмінність між українським зовнішнім інформуванням і російським полягає не тільки у різних матеріально-технічних вихідних позиціях. Росії вдалося віднайти найбільш важливе для ефективної інформаційної діяльності – чіткий та зрозумілий наратив, розповідь, яка не дисонує із внутрішніми стереотипними чи культурними установками населення демократичних країн. При цьому їхній наратив має ефективну систему сегментування не лише для мешканців різних країн, але й у межах однієї країни для різних цільових аудиторій. Це саме те, чого часто не вистачає українському інформаційному позиціонуванню у світі.

Представлений в травні 2018 року Міністерством інформаційної політики бренд «Ukraine NOW UA» був покликаний певним чином поліпшити цю ситуацію, проте перспективи успіху цієї кампанії видаються доволі сумнівними. По-перше, бренд – це не логотип, а насамперед продумана стратегія, а по-друге, вибудовування національного бренду неможливе без врахування основних аспектів національної ідеї. Розробники «Ukraine NOW UA», на нашу думку, недостатньо мірою врахували ці нюанси, зосередивши свою увагу виключно на маркетинговому підході. Питання національного брендингу напряму пов'язано з позиціонуванням країни на міжнародній арені, як в політичному, так і в соціально-економічному та культурному плані. лідери думок – тобто, тих, кого ми традиційно відносимо до національної еліти. При цьому також вимагається максимально широке залучення суспільства, оскільки потрібно дати вичерпну відповідь на питання: хто такі українці? Що таке Україна? Чого вона хоче?

За останні роки також з'явилося чимало громадських організацій, об'єднань, інтернет-порталів, проектів, як і ставлять собі за мету розповісти світу про Україну. Наприклад, мережа «Global Ukraine» покликана формувати народну дипломатію, здатну сприяти просуванню української ідентичності та культури. Сьогодні позитивний імідж України в світі є надзвичайно важливим для підтримки України світовим співтовариством.

Важливим напрямом є глибинне реформування системи інформаційного позиціонування України на міжнародній арені відповідно до реальних викликів, що постали перед Українською державою сьогодні. Для покращення міжнародного іміджу України необхідно вжити комплексних заходів, серед яких боротьба з корупцією, впровадження корінних реформ, активна позиція

громадян та тиск на владу з метою успішного завершення перетворень в країні, підтримку державою громадських центрів та організацій, залучення простих українців до формування інформаційного простору через мережу Інтернет тощо.

Формування позитивного іміджу України в світі залучить інвестиції в економіку країни, створить нові робочі місця і поліпшить інфраструктуру. Відтак, імідж України має базуватися на національній ідеї, відобразити національні інтереси країни, її пріоритети у внутрішній, зовнішній політиці і бачення місця України в світі. Робота над створенням іміджевих програм, які спроможні в оновленому вигляді представити Україну як перспективну та модерну державу триває і набирає нових обертів.

Економічна сфера

УДК 339.91

ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ МІГРАЦІЙНИХ ПРОБЛЕМ У СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Анісімова О.Ю.,

кандидат економічних наук, молодший науковий співробітник НДЧ,
Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Міграція існувала завжди і відіграла важливу роль в історії розвитку людства. Саме завдяки міграції заселялися і освоювалися нові території, йшло поширення науки, відбувалося взаємопроникнення культур і цивілізацій. Масова міграція стала одним з характерних явищ життя світового співтовариства другої половини ХХ століття. Міжнародна (зовнішня) міграція існує в різних формах: трудовий, сімейній, рекреаційній, туристичній тощо. Міжнародний ринок робочої сили охоплює різноспрямовані потоки трудових ресурсів, що перетинають національні кордони, об'єднує національні і регіональні ринки робочої сили.

Причинами міграції робочої сили є фактори як економічного, так і неекономічного характеру. До причин неекономічного типу відносяться: політичні, національні, релігійні, расові, сімейні тощо. Причини економічного характеру криються в різному економічному рівні розвитку окремих країн. Робоча сила переміщується з країн з низьким рівнем життя в країни з більш високим рівнем. Об'єктивно можливість міграції з'являється внаслідок національних відмінностей в розмірах заробітної плати.

Істотним економічним чинником, що визначає міграцію робочої сили, є наявність органічного безробіття в деяких країнах, перш за все, слабо розвинених. Важливим фактором міжнародної трудової міграції є вивіз капіталу, функціонування міжнародних корпорацій. Основу міграційних потоків становлять робітники, меншою мірою, службовці.

Для громадян бідних країн міграція часто є вкрай привабливим варіантом. Переїзд в нову країну нерідко небезпечний, але він відкриває набагато більше економічних можливостей. У багатьох випадках підвищується ще і фізична безпека мігрантів. Однак у приймаючих країнах імміграція - це болюча тема: уряди намагаються ввести норми, які дозволили б економіці отримувати вигоди від міграції, але при цьому уникати супутніх їй витрат.

У більшості країн міграційні дебати, як правило, можна звести до трьох основних позицій. Першу позицію поділяє незначна меншість, у неї немає серйозної політичної підтримки: імміграція фундаментально вигідна розвиненим країнам, тому що приїжджі допомагають пом'якшити демографічні проблеми і сприяють розширенню професійної бази економіки.

Друга позиція - повна протилежність першої: імміграції треба протидіяти будь-якими доступними способами. Захисники цих поглядів зазвичай міркують про те, що мігранти негативно впливають на рівень зарплат, особливо в нижній частині піраміди розподілу доходів, і знижують якість життя місцевих жителів. Вони також говорять, що мігранти руйнують культуру і традиції країни, а економісти нерідко недооцінюють значення подібних тверджень з емоційним забарвленням.

Третя позиція знаходиться десь посередині між цими двома крайностями. Її прихильники частково визнають потенційні вигоди імміграції, але закликають до проведення суворих професійних перевірок, що гарантують, що тільки мігранти, здатні заповнити нестачу кваліфікованих кадрів в країні, можуть в неї в'їхати. Завдяки таким діям, імміграція сприятиме підвищенню якості пропозиції на ринку праці та конкурентоспроможності компаній, не створюючи культурних проблем. Даний підхід, звичайно, має зовсім інший вигляд з точки зору рідної країни мігрантів, яка втрачає не тільки цінні кваліфіковані кадри, а й всі ресурси, витрачені на їх підготовку, наприклад, через систему освіти. Хоча такій країні, в принципі, можуть бути корисні грошові перекази мігрантів на батьківщину, всі вигоди від переїзду мігрантів дістаються тільки їм самим.

На тлі кризи і повільного відновлення економіки, зростання євроскептицизму і активних дебатів в суспільстві про межі і масштаби припливу мігрантів до Європи, Європейський союз переходить до нової стадії імміграційної політики і політики притулку. Перехід здійснюється в той момент, коли на південних кордонах Європи складається воістину критична ситуація, що вимагає найактивніших зусиль і пильної уваги.

У червні 2014 року Європейський союз постав перед низкою нелегких завдань: розробити і затвердити нові принципи і програму дій в рамках простору свободи, безпеки та правосуддя, в тому числі, і для імміграційної політики; встановити довгострокові цілі і пріоритети, і одночасно врегулювати ситуацію, що склалася. Європейська рада обговорювала нові принципи, усвідомлюючи, що останнім часом реалізація імміграційної політики проходила з великими труднощами, а ентузіазму у формуванні нових підходів не спостерігалось ні у політиків, ні у населення європейських країн.

Регулювання міграційних процесів в ХХІ ст. поступово ставало все більш значущим напрямком діяльності Європейського союзу, пріоритетним пунктом економічного і політичного порядку денного сучасної Європи. ЄС оголосив своєю метою формування «всеосяжної міграційної політики» на основі загальних базових принципів допуску громадян третіх країн на територію держав-членів» при одночасному забезпеченні охорони спільного кордону Євросоюзу.

Однак, незважаючи на всі зусилля, проблема нелегальної імміграції не піддається вирішенню і залишається однією з найбільш злободенних для політиків і населення європейських країн. У своєму щорічному звіті агентство Фронтекс зафіксувало зростання припливу нелегальних іммігрантів в ЄС в 2013 р. (107 тис.) в порівнянні з 2012 р. (72,5 тис.). У доповіді виділено три важливі

фактори: значне збільшення числа біженців з Сирії, збереження масового припливу нелегалів з Північної Африки до Італії, різке зростання затримань нелегальних іммігрантів на західно-балканському шляху.

Глобальна економічна криза, що почалася в 2008 р., хоча і не вплинула істотно на виконання Стокгольмської програми, але, тим не менш, стала на заваді реалізації багатьох її пунктів. Більш того, уряди країн ЄС втратили колишні фінансових можливостей реалізувати широкомасштабні ініціативи ЄС. Практично всі вони, найбільше Ірландія і Греція, а також і інші країни південної частини ЄС, виявилися під тиском скорочення витрат бюджету і одночасного виконання зобов'язань наднаціонального рівня. Наслідки кризи вже позначилися на формуванні програм інтеграції іммігрантів, особливо Іспанії та Нідерландів, які скоротили в останнє п'ятиріччя відповідні витрати.

Слід зазначити, що «загальна» імміграційна політика ЄС не передбачає наявності єдиного зводу правил, ідентичного для всіх країн, а лише слідування загальним установкам, цілям і принципам на основі субсидіарності. Незмінний той факт, що Європейський союз, незважаючи на важкі кризові часи, залишається і, мабуть, буде залишатися привабливим для громадян третіх країн протягом тривалого часу. Дана обставина має велике значення, коли європейські політики будуть приймати конкретні рішення про те, обмежувати їм приплив іммігрантів.

Список використаних джерел:

1. Action Plan 2014–2017: Priorities for future cooperation in the area of Migration and Mobility in the framework of the Africa-EU Strategic Partnership.
2. Collett E. Future EU Policy Development on Immigration and Asylum: Understanding the Challenge. Policy Brief.–June 2014. –P. 8.
3. Frontex. Annual Risk Analysis 2014.–Warsaw, May 2014.–P. 7.
4. Huddleston T., Niessen J. and Dag Tjaden J. Using EU Indicators of Immigrant Integration. Final Report for Directorate-General for Home Affairs. – Brussels: European Commission. –2013. –73 p.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЛАД

Емад Баллак (Ірак),

аспірант, кафедра міжнародного бізнесу,
Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У сучасних умовах пріоритетами економічного розвитку для країн арабського регіону, окрім поліпшення ділового середовища, сприяння підприємництву та створення нових робочих місць, є розвиток більш диверсифікованої і широкої виробничої бази та експортної торгівлі товарами. Для цього необхідне міжнародне співробітництво засноване на реальному доступі до інструментів забезпечення конкурентоспроможності, таких як сучасні механізми і схеми фінансування, спрощення процедур торгівлі з іншими країнами, формування чітких експортних стратегій, торгова інформація, консалтингові послуги тощо. У деяких країнах Ліги арабських держав (ЛАД), особливо держав-членів РСАДПЗ, накопичений значний досвід у цих областях, так що вони можуть запропонувати можливості для співпраці. У цих умовах окрім того, що українські підприємства-експортери повинні дотримуватись міжнародних стандартів, необхідна і якісна організаційна інфраструктура розвитку торгівлі, визнана на міжнародному рівні і що надає послуги підтримки у розвитку експорту (тобто, спеціалізовані інститути).

Сьогодні доволі умовно можна виділити три групи країн ЛАД, які було б доцільно внести у сферу головних інтересів української зовнішньої політики, а саме: а) нафтодобувні держави-члени РСАДПЗ; б) регіональні «центри сили» (перш за все Іран та Ізраїль), налагодження зв'язків з якими значно полегшило б процес входження України в регіон; в) арабські країни-союзники колишнього СРСР, в яких зберігся потенціал співробітництва (перш за все у сферах економіко-торговельного та технічного), що може бути використаний (наприклад, Ліван). Відносини України з країнами першої групи наразі визначаються ключовим значенням енергетичної безпеки України, однак унаслідок недооцінки близькосхідного напрямку як на концептуальному, так і практичному рівні, причин об'єктивного (енергетична залежність від Росії) і суб'єктивного (проблеми енергозбереження) порядку це завдання залишається актуальним і сьогодні.

Торгово-економічні відносини між Україною та країнами ЛАД характеризуються в цілому позитивною динамікою. Однак це відбувається переважно за рахунок українського експорту, при практично не зростаючому імпорті з близькосхідних країн. Так, до країн регіону у 2017 р. Україна продала товарів на 7,6 млрд дол. (2013 р. – 11,7 млрд дол.). У свою чергу, було імпортовано товарів на 1,8 млрд дол. – майже у 4 рази менше за обсяг експорту (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка зовнішньої торгівлі товарами України з країнами ЛАД, 2017 р.

Країна	Експорт, млн.дол.	Імпорт, млн.дол.	Сальдо, млн. дол.
Єгипет	1831,3	77,0	1754,3
Ємен	31,8	0,2	31,6
Ізраїль	604,6	167,9	436,7
Ірак	479,2	0,2	479,0
Іран	552,6	70,1	482,5
Йорданія	153,8	9,3	144,5
Катар	42,3	11,2	31,1
Кувейт	20,3	1,7	18,6
Ліван	427,0	2,3	424,7
ОАЕ	384,5	59,4	325,1
Оман	34,0	5,2	28,8
КСА	517,2	182,9	334,3
Туреччина	2519,1	1262,5	1256,5
<i>Всього</i>	<i>7597,7</i>	<i>1849,9</i>	

Джерело: складено автором за матеріалами: [1].

Значна волатильність торгівлі між Україною та багатьма країнами регіону забезпечується динамікою торгових відносин, причому істотний рівень торгівлі припадає на Туреччину, Єгипет, Ізраїль, Іран, Ірак, КСА і ОАЕ. Торговими лідерами в регіоні можна назвати дві основні країни: Туреччину і Єгипет – рівень експорту в ці країни склав у 2017 р. майже 4,4 млрд дол. або 58 % загального річного рівня експорту товарів з України. Однак, хоча сальдо у торгівлі України із усіма країнами ЛАД у вказаному році було позитивним, показники динаміки торгівлі з окремими країнами за період 2010-2017 рр. свідчать про негативні тенденції. Так, за вказаний період торгівля товарами з Іраном зменшилася у 2,1 рази, з Ліваном – у 2,5, з Йорданією – у 3,5 рази (лише торгівля с Катаром продемонструвала позитивну динаміку – з 2010 р. вона зросла майже у 3 рази) [1].

Хоча кількість представників ісламського світу в Україні за 27 років незалежності збільшилася з 1,2 до 2,3 млн. чол. (5% населення держави) для більшості країн ЛАД Україна як перспективний ринок товарів, послуг і

технологій, транспортний, транзитний, торгово-фінансовий і туристичний центр не набув пріоритетного інтересу. До цього часу не створена «критична маса» для прориву у сферах комерційної діяльності за наступними трьома причинами: по-перше, українські підприємці не проявляють серйозної ініціативи для освоєння нетрадиційних для вітчизняної продукції ринків близькосхідних країн і не готові нести необхідні для цього витрати, а отже виглядають малоефективними на фоні конкурентів з ЄС, США і Південно-Східної Азії; по-друге, українська продукція постачається до країн ЛАД, в основному, через посередників з третіх держав, має сировинну і напівфабрикатну форму з низькою доданою вартістю, тому вважається неконкурентоздатною в країнах арабського регіону; по-третє, обмеженість фінансових ресурсів і перехідний стан економіки України.

Сьогодні існують об'єктивні передумови для успішної розбудови взаємовигідного торгово-економічного співробітництва з країнами ЛАД: а) географічна близькість України та країн арабського регіону; б) зручність морського та повітряного сполучення; в) транзитні можливості – через територію України проходять важливі транспортні комунікації, що з'єднують Європу з країнами Близького Сходу та Центральної Азії; г) взаємодоповнюючий характер національних економік. І хоча економічні зв'язки між Україною та арабськими країнами, незважаючи на труднощі і проблеми, розвиваються (переважно за рахунок щорічного зростання експорту української продукції до країн регіону), потенціал можливостей використовується далеко недостатньо. В Україні до цього часу відсутня деталізована концепція та не окреслені ключові елементи системи національних близькосхідних інтересів, що визначаються безпосередніми економічними потребами країни і необхідністю забезпечення її національної безпеки.

Зацікавленість, з точки зору реалізації інвестиційної політики, найбільшу активність проявляють шість близькосхідних країн. Це – Ізраїль, Йорданія, ОАЕ, Ліван, КСА. Вони виявляють зацікавленість вкладати інвестиції у харчову, видобувну, хімічну і нафтохімічну промисловість, будівництво, торгівлю, транспорт (особливо, судно- і авіабудування), ІТ-індустрію [2; 3]. Однак, арабські держави, зацікавлені в диверсифікації джерел отримання сільськогосподарської продукції, у той же час не виявляють зацікавленості у масштабних проектах інвестування українського сільського господарства. Причинами цього є відсутність ринку землі, конкретних інвестпроектів з деталізованими бізнес-планами, законодавчих гарантій, хабарництва і корупція у судовій та податковій системах [4].

Вже сьогодні Україні необхідно, по-перше, здійснити певну географічну переорієнтацію експорту на арабські країни, де домінує індустріальна модель розвитку, оскільки Україна сьогодні є більш конкурентоспроможною на рівні саме індустріальних, а не високих технологій; по-друге, змінити структуру експорту товарів і послуг у контексті її переорієнтації на високотехнологічну продукцію, нарощуючи експорт інжинірингових, інформаційних та інших послуг; по-третє, реалізувати свій потенціал високотехнологічних конкурентоспроможних галузей промисловості (перш за все літакобудування,

суднобудування) шляхом спільного впровадження українських технологій у обраній близькосхідній державі з подальшим освоєнням регіонального ринку; по-четверте, сприяти участі українських компаній (особливо енергетичної, будівної, транспортної військово-технічної галузей) у тендерах, що проходять території країн ЛАД; по-п'яте, ефективно використовувати можливості зон вільної торгівлі у країнах ЛАД, преференційних режимів індустріальних зон, посередницьких можливостей і потенціалу окремих впливових арабських країн зони Перської затоки для просування навіть традиційних для України товарів; по-шосте, встановити відносин з окремими країнами ЛАД за типом «особливих», що дозволило б українському фактору перетворитися в постійну величину у близькосхідній політиці.

Дійсно, як свідчить світова практика промислово розвинених держав, економічне співробітництво України з країнами ЛАД це процес, орієнтований на тривале входження у цей субрегіон. Це пов'язано із ще одним важливим чинником – державною релігією більшості країн ЛАД є іслам, що безпосередньо регламентує не лише питання культури і поведінки в побуті, але й економічні відносини у суспільстві. За цих умов Україні необхідно враховувати особливості ісламської економічної моделі, що надасть можливість ефективно розвивати торговельно-економічне співробітництво з арабськими країнами.

Список використаних джерел:

1. Україна у цифрах у 2017 році. Державна служба статистики України – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/08/Ukr_cifra_2017_u.pdf
2. Сайт Посольства України в Об'єднаних Арабських Еміратах – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.oae.mfa.gov.ua/oae>;
3. Сайт Посольства України в Королівстві Саудівська Аравія – [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.mfa.gov.ua/saudiarabia
4. Костіна І.С. Перспективи залучення інвестицій з країн Близького Сходу в економіку України – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://matrix-info.com/2017/10/06/perspektyvy-zaluchennya-investytsij-z-krayin-blyzkogo-shodu-v-ekonomiku-ukrayiny/>

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ГЕНДЕРНОГО БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК ЧИННИК ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНИЙ ФІНАНСОВИЙ ПРОСТІР

Коляда Т.А.,

к.е.н., с.н.с, доцент, доцент кафедри фінансів,
Університет державної фіскальної служби України

Політика гендерної рівності в сучасних умовах набуває актуальності та виступає важливим чинником глобального розвитку. Уряди багатьох країн при визначенні стратегії розвитку держави узяли на себе зобов'язання щодо досягнення цілей гендерної рівності та впровадження гендерних підходів у бюджетному процесі. З цією метою були розроблені відповідні методи, принципи, інструменти тощо.

Гендерне бюджетування представляє собою гнучкий механізм прийняття управлінських рішень для забезпечення справедливого розподілу ресурсів в інтересах різних соціальних груп населення, забезпечуючи функціонування бюджетної системи в якості ефективного інструменту реалізації соціальної справедливості та гендерної рівності[1, с.7].

Попри всі переваги гендерне бюджетування не є поширеним методом в Україні через відсутність законодавчого закріплення його використання в бюджетному процесі. Саме відсутність відповідної законодавчої норми гальмує процес запровадження гендерно-орієнтованого бюджетування та закріплення методологічного підґрунтя щодо його реалізації.

До переваг гендерно-орієнтованого бюджетування може віднести:

- підвищення ефективності акумулювання та витрачання бюджетних ресурсів;
- інтегрування гендерних підходів до формування бюджетних програм і бюджетів різних рівнів;
- забезпечення ліквідації касових та фіскальних розривів;
- покращення якості суспільних послуг для населення за рахунок спрямування бюджетних витрат на потреби конкретного споживача;
- підвищення ефективності реалізації бюджетної політики;
- забезпечення зростання прозорості та підзвітності урядових органів;
- удосконалення законодавчого забезпечення з метою подолання наявних гендерних проблем;
- підвищення темпів економічного розвитку територіальних громад зурахуванням більш ефективного використання наявних бюджетних ресурсів;
- скорочення проявів гендерної нерівності;
- сприяння формуванню та реалізації гендерно-чутливої бюджетної політики;
- підвищення впливу громадськості(зокрема жінок) на прийняття управлінських рішень у бюджетному процесі;

– проведення моніторингу виконання декларацій політичних партій та заяв окремих лідерів щодо гендерної рівності під час реалізації бюджетних програм [1, с.12].

Запровадження гендерного бюджетування можна розглядати як передумову щодо дотримання в нашій державі рівності прав та можливостей жінок та чоловіків, визначених в Конституції України.

Запровадження гендерного бюджетування в Україні передбачає такі умови:

– наявність функціонуючого національного механізму по поліпшенню положення жінок і гендерному регулюванню (правові, організаційні, економічні аспекти);

– впровадження гендерно-орієнтованих показників в управління, у тому числі в бюджетні програми, плани, оцінку діяльності усіх міністерств і відомств;

– формування прозорого бюджету, доступного для громадськості на усіх рівнях – загальнонаціональному та місцевому;

– законодавчий супровід – ухвалення законів про включення соціальної (гендерної) експертизи в процес ухвалення рішень на усіх рівнях і про соціальні стандарти і фінансові нормативи з урахуванням гендерної складової [2, с.18].

Уряди країн, які вже запровадили у бюджетному процесі бюджетне планування, орієнтоване на результат та/або гендерне бюджетування та отримати вигоду від його використання, оптимістично оцінюють свої можливості щодо ефективного державного регулювання економіки.

При цьому необхідно наголосити, що гендерне бюджетування необхідно розглядати як різновид бюджетування, орієнтованого на результат. Оскільки це є програмно-цільовий метод планування показників бюджету. Відмінності полягають лише у визначенні (деталізації) показників результативності, що використовуються у паспорті бюджетної програми. Наголос робиться саме не гендерній чутливості таких показників.

Це знайшло своє відображення у розробці результативних показників бюджетної програми. Так при визначенні показників кількості користувачів товарами (роботами, послугами) від виконання бюджетної програми, то методом прямого рахунку визначається кількість чоловіків та жінок, які будуть отримувати суспільну послугу. Потім із застосуванням нормативів визначається обсяг фінансування бюджетної програми. Такій підхід безпосередньо вплине на показники якості бюджетної програми, які відображають досягнення чи корисність, отримані від здійснення заходів бюджетної програми. Якщо буде чітко визначено кількість споживачів бюджетних послуг, то це підвищить рентабельність бюджетної програми та зменшить її вартість. Крім того, підвищення адресності бюджетної програми дозволить оптимізувати обсяги та структуру ресурсів, що витрачаються на фінансування бюджетних програм.

Враховуючи, що для запровадження гендерного бюджетування у бюджетному процесі необхідна наявність широкого масиву достовірної інформації, то на перших етапах його використання буде обмежено бюджетами територіальних громад. За рахунок накопичення відповідної необхідної

інформації у розрізі всіх ланок бюджетної системи можливе перенесення гендерного бюджетування й на рівень державного бюджету.

Гендерне бюджетування позиціонується як підхід який можна використовувати як при плануванні витратної, так і дохідної частини бюджетів. Однак при плануванні показників доходів бюджету можуть виникати труднощі, оскільки понад 80% доходів Зведеного бюджету України формуються за рахунок податків. У Податковому кодексі України не передбачено диференціацію платників за статевою ознакою та відсутні відповідні пільги, тому проблематично буде застосовувати цей підхід при плануванні доходів бюджету [3, с.17].

Вважаємо за потрібне наголосити, що термін «гендерне бюджетування» на ментальному рівні входить у дисонанс зі сприйняттям поняття рівних прав та свобод громадянами нашої країни. Потребує додаткового роз'яснення серед громадськості механізм застосування цього підходу, зокрема щодо відсутності переваг у фінансуванні суспільних послуг одним категоріям громадян за рахунок інших за статевою ознакою, а лише оптимізація витрачання бюджетних ресурсів шляхом визначення попиту серед споживачів гарантованих суспільних послуг, отриманих від реалізації бюджетних програм.

Список використаних джерел:

1. Гендерно-орієнтоване бюджетування в Україні: теорія і практика: Метод. П. осіб. – К.: ФОП Клименко, 2016. – 92 с.
2. Гендерно-орієнтоване бюджетування: аналіз програм, які фінансуються з бюджету, з позиції гендерної рівності : посібник для працівників органів виконавчої влади та місцевого самоврядування. – К., 2016. – 36 с.
3. Коляда Т.А. Організація довгострокового бюджетного планування та прогнозування: досвід провідних країн світу / Т.А. Коляда // Проблеми економіки. – 2013. – №4. – С. 14-20.

СИСТЕМА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В КИТАЇ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Курносенко Л. В.,

кандидат економічних наук, доцент кафедри гуманітарних та соціально-політичних наук

Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України

Сьогодні Китай перебуває у пошуку власного підходу до забезпечення соціального захисту населення, проблема якого актуалізується в контексті масштабних економічних реформ, а можливість вирішення підкріплюється значним зміцненням економічного потенціалу.

Виважена і послідовна політика економічних перетворень КНР на протязі останніх трьох десятиліть забезпечила домінуючі позиції країни на геополітичній і економічній карті світу, однак призвела до значних соціальних диспропорцій, які потребують негайного вирішення. Феноменальне зростання економіки Китаю лише загострило проблеми урбанізації, міграції населення, майнового розшарування, соціальної поляризації, гендерного дисбалансу, недосконалості структури трудових ресурсів, прояву девіантної поведінки, безробіття і бідності сільського населення, доступності і якості освіти і медичних послуг, забруднення навколишнього середовища тощо.

Відомо, що Україна була першою європейською країною, яка підтримала проект «Один пояс – один шлях» і концепцію «людського співтовариства єдиної долі», висунуту керівництвом КНР. В даному аспекті й ведуться наукові дискусії про зовнішню модель взаємодії України з КНР, вивчаються загрози та можливості, що відкриває для України соціально-економічна співпраця з Китаєм.

З початком здійснення політики реформ і відкритості бурхливий розвиток ринкових відносин перетворив приватний сектор економіки КНР в потужну ресурсну базу для соціального розвитку. Поява нових форм власності, зміна структури зайнятості і капіталу, диверсифікація соціальної структури суспільства, соціальних потреб і інтересів відзначали перехід від централізованого до диверсифікованого суспільства. Даний перехід означав і зміну парадигми управління соціальним розвитком, коли із безальтернативного суб'єкта соціальної політики держава перетворюється в учасника ринкових відносин, що діє в конкурентному середовищі, поступившись своїм монопольним правом надавати соціальні послуги на користь неурядових організацій і приватних структур. Останні, в свою чергу, не лише виконують важливі суспільні функції по координації і управлінню процесами соціального розвитку, але й приймають на себе відповідальність за ефективність соціального менеджменту.

Головна мета політики сучасного уряду Китаю – побудова до 2020 року «всебічно розвиненого суспільства середнього рівня заможності» [1]. В теперішній час в соціальній політиці Китаю спостерігаються серйозні зміни,

направлені на врахування інтересів кожного члена суспільства, узгодженості розвитку економіки і суспільства, розвитку соціальної сфери, дбайливого ставлення до оточуючого природного середовища, розвитку людського потенціалу.

В своїй монографії «Розвиток Китаю в світлі концепції наукового розвитку» Тянь Инкуй, професор відділу економічних наук Партійної школи ЦК КПК, окреслює шість методів гармонійного соціального розвитку китайського суспільства: 1) реалізація стратегії пріоритету освіти; 2) покращення системи охорони здоров'я; 3) активне проведення політики зайнятості; 4) створення системи справедливого розподілу; 5) справедливі соціальні гарантії; 6) координований розвиток регіонів [2].

Серед урядових заходів в соціальній сфері можна виділити програми підтримки доходів громадян, систему пенсійного забезпечення, будівництво доступного житла, програми підтримки сільського населення, програми по забезпеченню доступності медичної допомоги і освіти, програми допомоги постраждалим від стихійних лих, створення нових робочих місць, перепідготовка і матеріальна допомога безробітним, програми в сфері покращення екології. Урядом країни активно застосовуються економічні заходи диференційованого і пільгового оподаткування, цінового регулювання, кредитування щодо забезпечення доступності соціальних і культурних благ та послуг. Заходами фінансового дерегулювання і бюджетних трансфертів Уряд країни надає широкі можливості регіонам, провінціям і окремими адміністративним утворенням у реалізації програм соціальної підтримки населення на місцях [3].

Сучасна система соціального захисту в Китаї пройшла довгий шлях становлення, подібно до практики формування сучасних систем соціального захисту провідних країн світу. На перших етапах на її становлення мали вплив такі соціальні процеси, як індустріалізація та урбанізація. Система соціального захисту, в першу чергу, була спрямована на працівників крупних промислових підприємств у великих містах. Потім вона перетерпіла цілком традиційну для багатьох систем трансформацію, охоплюючи привілейовані в суспільстві прошарки: чиновників, військових, науковців тощо. Поступово, з приходом розуміння необхідності побудови гармонійного суспільства загального добробуту, стали застосовуватися механізми соціального будівництва на базі економічного зростання з охопленням широких прошарків населення програмами соціального захисту.

Фундаментом для утвердження системи соціального захисту Китаю стали прийняті: Конституція КНР (1982р.), Закон про працю (1994р.), Закон про захист прав громадян похилого віку» (1996р.), Закон про усиновлення (1999р.) [4].

Побудова системи соціального захисту в Китаї відбувалася на тлі проголошеної у 1982 році Ден Сяопіном економічної стратегії «трьох кроків», горизонт планування якої складав 70 років (до 2050 року), а в якості критерію виконання виступав показник ВВП, який би визначав лідерство Китаю у світовій економіці [5].

Особливостями сучасної системи соціального розвитку є: безпрецедентний масштаб програм соціальної підтримки як з точки зору кількості отримувачів, так і кількості суб'єктів надання соціальних послуг і їх різноманітності; інклюзивні підходи до забезпечення максимальної участі всіх громадян в соціальних програмах; широка державна пропаганда необхідності підтримки людей, які опинилися з тих або інших причин в скрутному становищі і потребують додаткової підтримки, застосування найсучасніших інтернет-засобів реалізації системи соціальної підтримки.

Система соціального захисту в Китаї інституціоналізувалася, що проявляється, по-перше, в її головній меті – розвитку, яка пов'язана із реалізацією змін, що забезпечують соціальний прогрес. По-друге, інституційність системи забезпечується дотриманням принципу соціальної відповідальності бізнесу, узгодженням соціальних інтересів неформальної її складової (громадські ініціативи і контроль, волонтерство, благодійність, приватні програми захисту тощо) з формальною (державне планування, державний контроль і пропаганда), за якого неформальним системам дедалі все більше надається провідне значення.

Інституційність системи соціального захисту в Китаї також проявляється в забезпеченні відповідності її структури культурним традиціям: підтримка одиноких людей, підтримка суспільством людей літнього віку, широкі компетенції місцевої влади і громадських організацій в подоланні соціальних проблем; а також широке застосування наукових методів її формування і реалізації. При цьому головними рушійними силами моделі виступають соціальне проектування та інновації.

Дану систему в силу її масштабності і специфічності дуже важко копіювати і відтворювати. Проте, вона є вдалим прикладом для країн, що розвиваються, щодо можливості прокласти свій особливий шлях і досягати значного успіху у досягненні соціального благополуччя за відносно короткий період часу.

Список використаних джерел:

1. Цзиньпин Си. О государственном управлении / Си Цзиньпин. – Пекин : Изд-во литературы на иностранных языках, 2014. – 624 с.
2. Тянь Инкуй. Развитие Китая в свете концепции научного развития. Издательство литературы на иностранных языках. Пекин. 2008. 214 с.
3. Анализ новых концепций внешней политики КНР. Издание Пресс-канцелярии Госсовета КНР. Пекин. 2014.
4. Длугопольський О.В. Держава (загального) добробуту в Китаї: етапи становлення і проблеми побудови / О.В.Длугопольський//Економіка України, 2014.- №7.- С. 69-81. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2014_7_6
5. Сяопин Дэн. Избранные произведения / Дэн Сяопин. - Т.2.- Пекин, 1984.- 384 с.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ БЕЗПЕРЕВНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ НА СУЧАСНИХ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Піскульова І.В.,

Аспірант,

ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

Операційне поліпшення на промислових підприємствах, що передбачає впровадження ініціатив, спрямованих на досягнення максимальної ефективності у сфері виробничо-технологічної, інноваційної, енерго- і ресурсозберігаючої, природоохоронної і соціальної діяльності підприємства, повинне відповідати принципам безперервності, своєчасності, надійності, оптимальності, пріоритетності, послідовності та моніторингу [1]. У цьому контексті усі поліпшення повинні корелювати з об'єктивними умовами функціонування та сучасними викликами, що постають перед менеджментом підприємств.

На думку Дмитра Липпа, генерального директора ТОВ «Метінвест-СМЦ», існують три речі, на які повинна звернути увагу керуюча еліта підприємств [2]:

1. Волатильність ринку і зовнішнього середовища;
2. Питання диджиталізації;
3. Особливості покоління Y у якості трудового ресурсу.

За оцінками НБУ, станом на серпень 2018 року збільшилась невизначеність на світових товарних та фінансових ринках, підвищивши їх волатильність. Крім того, негативним чинником для акцій країн, ринки яких розвиваються (до складу яких входить Україна), залишалось зміцнення долара США до кошика валют [3]. Тенденції, притаманні світовим ринкам, мають відображення і у вітчизняних реаліях. На даний час в Україні налічується 225 великих металообробних підприємства, що надають 1 млн.тн металопродукату в рік. У 30 компаніях застосовуються елементи Lean - технік, які при цьому помітні візуально на виробництві лише у 5 компаній, що створює підґрунття для додаткового впливу негативних факторів.

В умовах економічної турбулентності успішне впровадження бізнес-систем на виробництві неможливе без цифровізації («диджиталізації»). Ризик при цьому виникає, коли «тисячі променів цифрового світла» відволікають увагу від порівняно невеликої кількості ініціатив, які можуть швидко значний ефект. Підприємствам необхідно знайти спосіб фільтрувати ці ініціативи і розставити пріоритети.

По-друге, важливо усвідомити, що успішні підприємства не досягають революційних змін за добу. Для цього потрібні поетапні еволюційні дії.

По-третє, важливо правильно збудувати роботу над інноваціями усередині компанії. Компаніям вдається досягти максимального ефекту,

зосередивши свою діяльність по диджиталізації на невеликій кількості напрямів. Насамперед, це клієнтський досвід, продукти і послуги, операційна діяльність. Другорядними чинниками виступають формування кадрового потенціалу, культури для підтримки диджиталізації, модернізація ІТ та бізнес-систем та ін. Розбиття планів кожного напрямку на етапи та синхронізація діяльності між напрямками дозволяє прискорити зміни [4].

На даний час все частіше звучить питання нової генерації кадрового потенціалу. «Бурхливий розвиток інформаційних технологій в 1980-х роках сформував робочу силу нового покоління - покоління Y... Це люди, дорослішання і становлення яких тісно пов'язане з інноваціями. Ми бачимо, як розкривається їх потенціал: вони обіймають керівні посади, створюють стартапи, ризикують і беруть на себе все більше відповідальності», - розповідає директор по роботі з персоналом Ericsson в Україні Павло Смоловик» [5].

Покоління Y, або Міленіали, останні декілька років користуються особливою увагою серед працедавців. Адже через декілька років вони складатимуть більшість співробітників компаній. Серед старших поколінь вони викликають тривогу, оскільки можуть кардинально змінити корпоративний світ. Все складніше знайти охочих серед молоді працювати в «осередку». Покоління Y не боїться кидати виклик давно сталим практикам і уміє швидко перебудовуватися. Тому компанії, які швидше це усвідомлюють, виграють у бізнесі.

Орієнтація на швидкий успіх Міленіалів іноді призводить до того, що їх вважають менш відданими справі, чим попередні покоління. Проте, згідно дослідження компанії PwC, «це покоління активно, віддано справі і готове працювати так само старанно, як і попередні покоління»[5]. Вони не проти роботи. Просто вони думають, що працювати можна інакше і краще. Згідно з результатами проведених досліджень, у покоління 90-х років сприйняття інформації відбувається трохи інакше — в першу чергу вона проходить через фільтри на відповідність дійсності.

Таким чином, бурхливий розвиток оточуючого середовища, нові умови ведення господарської діяльності становлять серйозний виклик для вітчизняних підприємств, які останні роки працюють в умовах підвищеної соціально-політичної та економічної напруги. Тому у даному аспекті вкрай важливим стає застосування системного підходу до управління підприємствами, основою якого є застосування концепції безперервного вдосконалення.

Список використаних джерел:

1. Безперервне вдосконалення [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://azovstal.metinvestholding.com/ru/development/improvement>
2. Непрерывное совершенствование и вызовы современного мира глазами руководителя [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.slideshare.net/leanforum/ss-84788643>
3. НБУ: волатильність фінансових і товарних ринків у світі зростає [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://finbalance.com.ua/news/NBU-volatilnist-finansovikh-i-tovarnikh-rinkiv-u-sviti-zrosta>

4. Цифровая революция в промышленности - шум или реальность? [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.forbes.ru/biznes/343479-cifrovaya-revoluciya-v-promyshlennosti-shum-ili-realnost>

5. Поколения Y и Z: Интеллектуальная элита будущего [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <https://ubr.ua/labor-market/ukrainian-labor-market/pokoleniia-y-i-z-intellektualnaia-elita-budushego-308825>

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО СТРАХОВОГО РИНКУ В КОНТЕКСТІ СТРАТЕГІЧНОГО ПОЗИЦІОНУВАННЯ УКРАЇНИ В СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРОСТОРИ

Плиса В.Й.,

кандидат економічних наук, професор,
декан факультету економіки, менеджменту та міжнародного права,
професор кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту,
Львівський національний університет імені Івана Франка

Забезпечити сталий розвиток страхового ринку, уникнувши хаосу та стихійних руйнівних процесів, що відкидають економіку країни далеко назад, може тільки держава. Саме вона, володіючи чіткою стратегією і програмою реформування та використовуючи весь арсенал, існуючих в її розпорядженні засобів, здатна у найкоротші терміни і з найменшими втратами створити умови для ефективного розвитку цивілізованого страхового ринку [2, с. 26].

Інтеграція України у світове співтовариство вимагає формування стратегії інтеграції її страхової системи (та системи державного регулювання нею) у світовий страховий простір, оскільки об'єктивною реальністю кінця ХХ початку ХХІ ст. стала глобалізація світової страхової системи. Суть, механізм та наслідки цього процесу до кінця не вивчені і мають діаметрально протилежні погляди.

Глобалізація страхових відносин є процесом стирання законодавчих та економічних бар'єрів між національними страховими ринками, що відбувається під впливом змін у світовій економіці, і має на меті формування глобального страхового простору [1].

Світова практика виробила два принципові підходи до державного регулювання страхового ринку. Кожний з підходів реалізують в рамках певної системи права – «континентальної» (передбачає деталізовану регламентацію усіх сторін діяльності страховиків і систематичний контроль за дотриманням законодавства при проведенні страхових операцій) і «англо-американської» (формується ліберальна модель регулювання страхування, в якій основна увага приділяється контролю фінансового стану компаній на основі вивчення їх звітності; відсутня жорстка регламентація страхових операцій, затвердження страхових тарифів тощо).

Найяскравіше і послідовно міжнародна інтеграція державного регулювання економічних процесів виявилася в країнах Європейського Союзу (ЄС). Тут в даний час сформувався, що не має аналогів в світі, механізм регулювання господарського життя, заснований на наднаціональному втручанні в соціально-економічні процеси. Оскільки економічне життя цих країн будується тепер в рамках єдиного внутрішнього ринку, для них особливо важливо, по-перше, проведення єдиної політики у сфері регулювання

економічної діяльності, і по-друге, приведення до одноманітності (уніфікації) національних систем регулювання, гармонізації законодавств і ухвалення єдиних стандартів регулювання [3, с. 213].

Наддержавні механізми регулювання формуються не тільки в ЄС, але і у всьому світі, оскільки глобалізація страхового ринку – процес загальносвітовий. Противагою європейському центру інтеграції на сьогодні можуть бути тільки США. Системи державного регулювання страхових ринків США (як єдиного національного ринку, що складається з ринків окремих штатів) і ЄС (як єдиного європейського ринку, що складається з національних ринків окремих країн) поступово набувають все більше схожості, зокрема, в сфері регулювання фінансової стійкості та платоспроможності страховиків. Крім того, самі ці регульовані страхові системи все більше інтегруються між собою, йде взаємопроникнення бізнесу, обмін страховими і перестраховувальними послугами, інформаційний обмін і т.п. Останнім часом вагомим значення набуває міжнародна взаємодія на рівні органів страхового нагляду [2, с. 30].

З метою реалізації завдань міждержавної інтеграції регулювання страхового ринку в 1993 р. була створена Міжнародна асоціація органів страхового нагляду (IAIS). До неї увійшли США, Європейські країни та ін. Принципи, на яких базуються нормативні та методологічні розробки IAIS, відповідають британській моделі регулювання. Проте принципи її установи і об'єднання органів страхового нагляду в неї узяті з американської системи (за зразком Національної асоціації страхових комісарів США). Статус IAIS – міжнародна громадська організація.

У порівнянні з міждержавними регулюючими інститутами Європи, IAIS – це швидше громадська організація, чим носій функцій державного регулювання. Проте процеси інтеграції світового страхового ринку не стоять на місці, з їх розвитком стає більше передумов для єдності регулювання, у зв'язку з чим IAIS може мати великі перспективи.

Паралельно з інтеграцією систем державного регулювання йде об'єднання систем саморегулювання. На міжнародному рівні об'єднуються спілки й асоціації трьох основних груп учасників ринку: страховиків, професійних страхових посередників і споживачів страхових послуг.

Висновки. 1. Йдучи шляхом євроінтеграції, Україна прагне створити цілісну систему державного регулювання економіки з використанням як ринкових, так і адміністративних методів. Досягнення цієї мети можливе лише при оптимальному керуванні всіма ланками національної економіки.

2. Державне регулювання економіки є елементом взаємовідносин державних органів влади й управління з суб'єктами економічної діяльності, одним з дієвих засобів вирішення оперативних та стратегічних проблем національної економіки та страхового ринку, зокрема.

3. Розумне поєднання ринкових і державних регуляторів дасть можливість реалізувати цілі розвитку страхового ринку України, недостатній розвиток якого гальмуватиме інвестиційні процеси, стримуватиме структурну

перебудову вітчизняної економіки, що унеможливить підвищення її конкурентоспроможності.

4. Світова страхова система нині вийшла за рамки наявно-доступного контролю і перебуває у стані перебудови, хаотично-плаваючої структуризації та оновлення, який потребує перегляду існуючої системи контролю зі заміною її на координуючу архітектуру. В цій архітектурі інституції мають напрацьовувати й здійснювати на міжнародному рівні спільну стратегію регулювання та координації світового страхового ринку. Йдеться насамперед про розробку загальних правових норм, у рамках яких можна було б контролювати функціонування страхових структур.

5. Інтенсивна глобалізація світового страхового простору настійливо вимагає від національних страхових ринків адаптації до нового режиму міжнародної торгівлі страховими послугами, який визначається процесами лібералізації системи страхового нагляду й дерегулювання страхових ринків. Сьогодні важливим завданням є оцінити причини, форми та тенденції глобалізації страхового середовища, що допоможе оптимально сформулювати стратегію інтеграції страхового ринку України у світовий страховий простір, тобто: визначити базові довгострокові цілі та орієнтири, обрати перелік основних дій та забезпечити необхідними ресурсами для досягнення таких цілей [3, с.212].

Список використаних джерел:

1. Плиса В. Інтеграція страхового ринку України у світовий страховий простір. // Фінанси України. – 2002. – №7. – С.94-103.

2. Плиса В.Й. Державне регулювання страхового ринку України в умовах глобалізації. / В.Й. Плиса. // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Економіка) – Вип. 106. / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ: КНУ імені Т. Шевченка, 2008. – С. 26-30.

3. Плиса В.Й. Модель державного регулювання страхового ринку в Україні. /В.Й. Плиса, З.П. Плиса. // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.10. – С.209-215.

ДІАЛЕКТИКА УЧАСТІ УКРАЇНИ У ГЛОБАЛЬНОМУ РИНКУ ПРАЦІ

Стаканов Р. Д.

к.е.н, доц., доцент кафедри світового господарства
і міжнародних економічних відносин,
Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Україна, на поточному історичному етапі після здобуття незалежності, належить до класичних країн-експортерів робочої сили, як за відносними, так і за абсолютними показниками. Підтвердженням цього виступає загальна кількість як постійних, так і тимчасових мігрантів з України. Виходячи з вищенаведеного твердження, Україні, в короткостроковій перспективі, варто розглядати ефекти від міграції, насамперед, як для країни-донора робочої сили. Однак, середньо- та довгостроковим трендом міграційної політики України має стати ефективна імміграційна політика (включно з політикою реімміграції»), яка спершу доповнюватиме еміграційну політику, а надалі, по мірі розвитку політичних, економічних та демографічних процесів, має повністю замінити її.

Дослідження ООН, які відображають обсяги міграції, в тому числі і в Україні, визначають обсяги постійної міграції, коли особа виїжджає зі своєї країни народження на більш ніж 1 рік. Поряд із вагомою роллю постійної імміграції для України (4,964 млн. іммігрантів у 2017 р.), а також еміграції (5,941 млн. у 2017 р.), велике значення для міжнародних міграційних процесів в Україні відіграє тимчасова трудова міграція. За даними Інституту соціології НАНУ, близько 17 % українських робітників працювали за кордоном, тобто є реемігрантами [1].

За даними Державної служби статистики України, в 2015-2017 рр. за кордоном кумулятивно працювало 1,3 млн. громадян України, а частка трудових мігрантів у загальній кількості населення віком 15-70 років становила 4,5%. За даними Центру економічної стратегії [999] в 2015-2017 рр. за кордоном перебуває близько 2,6-2,7 млн. українців, а інтегральна оцінка кількості трудових мігрантів за цей період складає близько 4,1 млн. осіб (16% від працездатного населення України), серед них близько 38% мали письмовий трудовий договір.

Структура зайнятості українських трудових мігрантів є переважно неефективною, оскільки лише 26,8% [3] українських робітників працювали за кордоном згідно отриманої кваліфікації в 20015-17 рр., а 36,1% були зайнятими на роботі, що взагалі не потребувала кваліфікації (при цьому, частка тих, хто працював по спеціальності або на посаді, що потребувала вищою кваліфікації була значно вищою в США (58,3%), Росії (43,6%) та Чехії (40,3%) і значно нижчою в Польщі (16,4%). Низька якість зайнятості українських емігрантів

підтверджується також і видами економічної діяльності українських робітників за кордоном

Економічна криза, російська військова агресія на Півдні і Сході України при несприятливій кон'юнктурі сировинних ринків, які на сьогодні і надалі залишаються основою для українського експорту, призвів до значного скорочення ВВП України (на -6,6 % у 2014 і -9,9 % у 2015 р.), різкого прискорення інфляції (до 43 % у 2015 р.), що негативно позначилось на реальній заробітній платі в Україні. Показник середньої реальної заробітної плати, який в 2010–13 рр. зростав середніми темпами у 8–10 %, скоротився на 6,5 % у 2014 р. і на 21,1 % у 2015 р. Рівень абсолютної бідності зріс із 3,3 % у 2014 р. до 5,8 % у 2015 р. [4]. Відновлення економічного зростання в Україні в 2016–18 рр. кардинальним чином не змінює ситуацію, зважаючи на низьку базу порівняння після значного падіння економіки попередніх періодів, так і у зв'язку з низькими показниками самого зростання.

З початком війни на сході України, для нашої держави вперше стала характерна така форма внутрішньої міграції, як внутрішньо переміщені особи (ВПО). У 2014–15 рр. їхня кількість перевищила 1,6 млн. осіб [5], що складало 9 % від загальної кількості економічно-активного населення в Україні. Надалі дана величина стабілізувалась на цьому рівні у 2016–17 рр. [2], а, за даними ООН, реальна кількість ВПО на підконтрольній території України становить 800 тис. осіб [6]. Хоча ВПО потенційно можуть розглядатись в якості додаткового каталізатора економічного розвитку регіонів перебування за рахунок збільшення соціальної активності, відкриття нового бізнесу внутрішніми мігрантами, зацікавленості у виконанні роботи, на яку немає попиту з боку місцевих локальних жителів, однак, ці переваги Україною не використовуються при одночасній відсутності застосування такого масштабного людського ресурсу в країні.

Військовий конфлікт на сході посилив існуючу тенденцію до переорієнтування української міграції на Західний напрям. Ключовими факторами, які визначали зростання привабливості Західного напряму міграційної інтеграції, було поступове спрощення візового режиму з ЄС.

Напрямки української міграції останніх років змінюються з паритету міграції по лінії Схід-Захід, на переважно Західний вектор, що більшою мірою знаходить своє відображення в зростанні відносної кількості перетинів саме західного кордону (табл. 1), в той час як кількість перманентних мігрантів все ще передбачає вагому частку Росії в українській міграції (56% в 2015 р.).

Таблиця 1

Кількість поїздок громадян України до інших країн, млн. осіб

Країна/Рік	2012	2013	2014	2015	2016	2017
ВСЬОГО	21,43	23,76	22,44	23,36	24,67	26,44
Росія	5,94	6,14	4,67	4,16	3,86	4,3
Польща	5,76	6,99	7,66	9,52	10,11	9,9
Угорщина	1,76	1,90	2,15	2,44	2,89	3,1
Молдова	2,17	2,39	2,42	1,73	1,66	1,6

Джерело: Складено автором за даними Адміністрації Держприкордонслужби України. URL: https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2012/tyr/tyr_u/vigw2016_u.htm (дата звернення 16.04.2018 р.)

Роль грошових переказів для української економіки загалом і для стану платіжного балансу постійно зростає. Якщо за абсолютними показниками надходження від мігрантів і є відчутно меншими за надходження від експорту товарів (5,4 млрд. і 44,8 млрд., відповідно), то відносна частка грошових переказів набуває все більшого значення. Насамперед, це обумовлено тим, що за період 2008–2015 рр. обсяги грошових переказів скоротились на 17 % (табл. 2), в той час як обсяг експорту скоротився на 45 % за аналогічний період. В 2018 р. очікується подальше зростання грошових переказів (5,3 млрд. дол. США в першому півріччі і не менше 10 млрд. загалом в 2018 р.).

Табл. 2

Динаміка обсягів приватних грошових переказів в Україну, млн. дол. США

	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Усього надходжень	6177	5370	5862	7019	7526	8537	6489	6959	7535	9290
В т.ч.										
Оплата праці	3024	2855	3373	4022	4619	5652	4318	4116	4794	6295
Приватні трансферти	3153	2515	2489	2997	2907	2885	2171	2843	2741	2995
Обсяги грошових переказів у % до ВВП	3,4	4,6	4,1	4,1	4,1	4,5	4,8	7,6	8,1	8,4

Джерело: складено на основі [7; 8]

Фактично, ми можемо стверджувати, що навіть за умов відсутності системної політики сприяння залученню грошових переказів, вони виступають чинником короткострокового підтримання економічної стабільності української економіки та валютного ринку, за умов стабільно негативного торгового дефіциту та незначних обсягів прямих іноземних інвестицій.

Список використаних джерел:

1. Політика повернення мігрантів на батьківщину та їхньої реінтеграції в суспільство як складова міграційної політики держави: міжнародний досвід та ситуація в Україні // Національний інститут стратегічних досліджень. URL: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/povtrn_migrant-639db.pdf (дата звернення: 16.11.2017)

2. Скільки українців поїхало за кордон і що державі з цим робити. Аналітична записка // Центр економічної стратегії. 23 квітня 2018 р. URL: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Migration-note.pdf> (дата звернення: 15.06.2018)

3. Зовнішня трудова міграція населення України 2015-2017 // Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ11_u.htm (дата звернення: 15.06.2018)
4. Migration in Ukraine: Facts And Figures // International Organization for Migration. 2016. URL: http://www.iom.org.ua/sites/default/files/ff_eng_10_10_press.pdf (дата звернення: 16.11.2017)
5. Державна міграційна служба України. URL: <http://dmsu.gov.ua/pro-dms-ukrainy/zagalna-informatsiya> (дата звернення: 16.11.2017)
6. Ukraine // UN Refugee Agency. URL: <http://reporting.unhcr.org/Ukraine> (дата звернення: 16.11.2017)
7. Приватні грошові перекази // Національний банк України. 2017. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=19208357> (дата звернення: 16.11.2017)
8. Приватні грошові перекази // Національний банк України. 2017. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=19208355> (дата звернення: 16.11.2017)

ВАЛЮТНА ПОЛІТИКА У МАЛИХ І ВЕЛИКИХ ЕКОНОМІКАХ**Чугаєв О. А.,**

к.е.н., доцент,

Інститут міжнародних відносин,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Динаміка номінального і реального валютного курсу та валютні резерви часто зазначаються як важливі макроекономічні показники, які впливають на зовнішньоторговельні та фінансові зв'язки, інфляцію, розвиток кредитування виробництва і споживання. В нашому дослідженні ми маємо на меті визначити особливості та оптимальні параметри курсоутворення і забезпечення валютними резервами у малих і великих економіках, а також в економіках середньої величини та Україні зокрема.

Критерієм нашої класифікації країн є ВВП за ПКС (станом на 2015 р.[1]). Вони поділяються на 31 велику економіку (ВВП > середньоарифметичний рівень у світі 640 млрд дол.), 95 малих економік (ВВП < медіана 70 млрд дол.) і решту 63 економіки, які ми визначаємо як середні економіки, включаючи Україну.

Для визначення ефекту величини економіки на валютні відносини ми використовуємо дисперсійний аналіз з використанням F-тесту різниці середніх, тесту Левене для різниці дисперсії, апостеріорного критерію найменшої значущої різниці Фішера, а також непараметричні аналоги дисперсійного аналізу: тест Краскела-Уолліса і Медіанний тест, зважаючи на відхилення даних від нормального розподілу.

Далі використано двофакторний дисперсійний аналіз впливу показників валютної сфери на економічне зростання (приріст реального ВВП на душу населення) з урахуванням величини економіки. Це дозволить визначити оптимальний рівень параметрів валютної політики для економік різної величини. Валютні показники і економічне зростання розраховані нами як середні за період 2009-16 рр. (за даними [1]).

З табл. 1 ми бачимо, що існує схильність середніх економік до номінальної девальвації, а великих економік до реальної девальвації. Проте спостерігається значний вплив на результати статистичних викидів, а статистичні тести практично не підтверджують значущу залежність динаміки номінального або реального валютного курсу від величини економіки. Але існує така закономірність: малі економіки гірше забезпечені валютними резервами, принаймні відносно імпорту.

Таблиця 1

Ефекти величини економіки для валютних відносин, 2009-16 рр.

Показник	Малі економі	Середні економі	Великі економік	p-рівень (F-тест / тест К.-У. /
----------	--------------	-----------------	-----------------	---------------------------------

	ки	ки	и	медіанний тест)
Зростання курсу національної валюти відносно долара, % на рік	-4,8	-7,1	-5,5	0,429/ <u>0,549</u> / <u>0,890</u>
Зростання реального ефективного валютного курсу, % на рік	0,5	0,7	-0,1	0,727/ <u>0,188</u> / <u>0,063</u>
Валютні резерви, місяців імпорту	4,1*	5,5	6,7*	0,012/ <u>0,070</u> / <u>0,146</u>
Валютні резерви, % зовнішнього боргу	59	142 (56!)	86	0,406/ <u>0,104</u> / <u>0,215</u>

Примітка: підкреслені результати тестів, які найкраще відповідають розподілу даних. Зірки позначають рівень значущості відмінності від інших груп за апостеріорним критерієм: ***- $p < 0,01$, **- $p < 0,05$, *- $p < 0,1$. ! – без Алжиру.
Джерело: Розраховано автором за: [1].

Нами не виявлено у 2009-16 рр. статистично значущих ефектів валютних резервів відносно зовнішнього боргу та динаміки номінального валютного курсу на економічне зростання. З іншого боку, у великих економіках з валютними резервами 5,1 місяців імпорту і вище середньорічні темпи зростання ВВП становили 2,7% (2,6%), інакше 0,7% (0,6%), але цей ефект накладається на ефект рівня розвитку, тому однозначні висновки не можна зробити. У великих економіках з реальною ревальвацією вище 0,4% на рік середньорічні темпи зростання ВВП становили 2,4% (1,6%), інакше 0,8% (0,5%). Тобто сильна реальна ревальвація корисна переважно великим економікам, але ми не можемо виключати дію спільної причини, наприклад, якщо зростання експорту стимулює як економічне зростання, так і реальну ревальвацію. В малих і середніх економіках вплив валютних показників на економічне зростання статистично незначущий.

В Україні 2009-16 р. середньорічні темпи зміни номінального курсу гривні відносно долара становили -22%, а реального ефективного курсу гривні були -5,7%, що означало в рази сильнішу девальвацію ніж навіть за нижні квантілі по всіх країнах (-6,7% і 1,2%).

В умовах відкритої економіки Україна має додержуватися необхідного відношення валютних резервів до імпорту. Зменшення економіки в умовах кризи супроводжувалося скороченням й імпорту, тому скорочення валютних резервів з цієї точки зору не було настільки критичним. Але ситуація із зовнішньою заборгованістю навпаки ускладнило ситуацію. В 2014 р. відношення валютних резервів в Україні до імпорту становило 1,2 місяці, а відносно зовнішнього боргу 5,8%. Економічна криза 2014 р. посилила для України ефект, характерний для малих економік: сильніші потреби у валютних резервах, але менші фактичні їх розміри. На своєму піку валютні резерви були

5,4 місяців у 2010 р. і 57,5% у 2005 р., відповідно. У 2016 р. валютні резерви України були на відносно низькому рівні та становили 3,3 місяці імпорту, що було нижче медіани для малих економік (3,8). Вони також становили 13,2% зовнішнього боргу, що було менше нижньої квартилі для всіх країн (28,2%) [1]. В липні 2018 р. ситуація була схожою – близько 3 місяців імпорту (розраховано за даними [2]).

Отже в Україні спостерігалась висока середньорічна номінальна і реальна девальвація гривні та недостатня забезпеченість валютними резервами. Перше пост-фактум відображає наслідки періоду слабкості національної валюти. Друге характеризує ризики для валютної стабільності у майбутньому. Проте згідно наших розрахунків в довгостроковому періоді це не має суттєвого значення для економічної динаміки.

Список використаних джерел:

1. World Development Indicators / The World Bank, 2018. URL: <http://data.worldbank.org/data-catalog/world-development-indicators>.

2. Національний банк України. URL: <http://bank.gov.ua> (дата звернення: 25.09.2018).

ТЕНДЕНЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МЕДИЧНИХ КАДРІВ В УКРАЇНІ

Шкурко М.Г.

аспірант, кафедра міжнародних фінансів,
Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

My paediatrician has moved to Texas, my dentist to Dubai and my optician to Stockholm

Greek woman quoted by Symons (2012)

Питання професійної мобільності в галузі охорони здоров'я не є новим. Воно спостерігається протягом десятиліть, результати його вивчення викладені в аналітичних звітах Всесвітньої організації охорони здоров'я [1-5], в результатах досліджень, проведених організацією економічного співробітництва та розвитку [6, 7] та інших [8]. Для України проблема міграції медичних працівників щодня стає все актуальнішою, і вже вивчалась науковцями [9-10].

Однак сьогодні Україна стикається з фундаментальними змінами, що впливають на пріоритети державної політики у системі охорони здоров'я та поведінку на ринку праці. Професійна мобільність працівників охорони здоров'я, яка вже змінюється внаслідок розширення Європейського Союзу (ЄС), останнім часом позначається на забезпеченості медичними кадрами закладів охорони здоров'я і в Україні. Професійна мобільність медичних працівників стає постійною змінною, що впливає на динаміку ринку праці та політики в галузі охорони здоров'я, і наше розуміння цього явища необхідне для швидкої адаптації та налагодження політики мобільності.

Охорона здоров'я є надзвичайно трудомісткою і є однією з найбільших секторів ЄС, що становить близько 17 мільйонів усіх робочих місць (8%) в ЄС, і продовжує зростати. В міру старіння населення та зростаючого попиту на охорону здоров'я цей сектор залишатиметься основним чинником для роботи, з огляду на приблизно 8 мільйонів вакансій у період з 2010 року по 2020.

В Україні зайнятість населення в охороні здоров'я та наданні соціальної допомоги складає 6,3 % [11]. Станом на 31.12.2017 року зареєстровано 159600 фізичних осіб лікарів та 330444 середнього медичного персоналу. Тоді як штатних лікарських посад -195315, а молодших спеціалістів з медичною освітою - 354131. Укомплектованість штатних посад лікарями (фізичними особами) в лікувально-профілактичних закладах становить 78,2 % (2016 рік – 78,6 %). На кінець звітнього року кількість вакантних посад лікарів в цілому становила 22635. Укомплектованість штатних посад молодших спеціалістів з медичною освітою фізичними особами в цілому –93,3% (2016 рік – 94,6%) [12].

Тенденції до зниження показників укомплектованості медичними працівниками закладів охорони здоров'я відслідковуються з 2014 року, не дивлячись на достатню кількість закладів освіти та випуску підготовлених фахівців.

Дослідження професійної мобільності медиків повинно базуватися на обширній статистичній основі. Але в Україні немає інституцій, які б збирали та аналізували дані про медичних працівників, які від'їжджають з України працювати за кордон.

З метою зібрання фактологічного матеріалу, було надіслано запити в державні установи країн ЄС, куди прямують основні міграційні потоки з України. Було отримано офіційні дані від Литви Латвії, Естонії та Польщі про кількість українців, які підтвердили медичний диплом та працюють за професією.

Для аналізу факторів, що змушують медиків залишати Україну та працювати за кордоном необхідно врахувати економічний, соціологічний і політологічний підходи. Саме комплексне врахування наслідків міграції здійснене сукупністю інтердисциплінарних методів має більше можливостей як для об'єктивного усестороннього оцінювання явища міжнародної трудової міграції, так і розробки довгострокової міграційної стратегії на всіх рівнях регулювання [13].

Список використаних джерел:

1. Buchan J, Wismar M, Glinos I, Bremner J, editors (2014). Health professional mobility in a changing Europe. Copenhagen, Denmark : World Health Organization ; [Brussels, Belgium] : European Observatory on Health Systems and Policies (http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0006/248343/Health-Professional-Mobility-in-a-Changing-Europe.pdf)
2. Buchan J, Dhillon I, Campbell J, editors (2017). Health employment and economic growth: an evidence base. Geneva: World Health Organization (http://www.who.int/hrh/resources/health_employment-and-economicgrowth/en/).
3. World Health Organization (2014). Making fair choices on the path to universal health coverage: final report of the WHO Consultative Group on Equity and Universal Health Coverage. Geneva: World Health Organization (http://www.who.int/choice/documents/making_fair_choices/en/).
4. World Health Organization (2017). Health workforce governance and planning. In: World Health Organization [website]. Geneva: World Health Organization (<http://www.who.int/hrh/governance/en/>).
5. World Health Organization (2017). Managing health workforce migration – the global code of practice. In: World Health Organization [website]. Geneva: World Health Organization ([http://www.who.int/hrh/migration/code/practice/en/WHO guidelines and documents for governance and planning](http://www.who.int/hrh/migration/code/practice/en/WHO_guidelines_and_documents_for_governance_and_planning)).
6. Ono T, Lafortune G, Schoenstein M. Health workforce planning in OECD countries. A review of 26 projection models from 18 countries. Paris: OECD Publishing (Working Paper #26; <http://www.oecd-ilibrary.org/content/workingpaper/5k44t787zcwb-en>).

7. Organisation for Economic Co-operation and Development (2016). Health workforce policies in OECD countries. Right jobs, right skills, right places. Paris: OECD Publishing (<http://dx.doi.org/10.1787/9789264239517-en>).
8. Centre for Workforce Intelligence (2015). Horizon 2035. Future demand for skills: initial results. London: Centre for Workforce Intelligence (<https://www.gov.uk/government/publications/horizon-2035-future-demand-for-skillsinitial-results>).
9. Камінська Т. М. Тенденції та наслідки міграції медичних працівників на Європейському просторі / Т. М. Камінська // Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого". Серія: Економічна теорія та право : зб. наук. пр. - Х. : Право, 2012. - 2012. № 2 (9). - С. 41-50.
10. Мельник Л. А. Еміграція медичних працівників: тенденції та наслідки / Мельник Л. А. / НАДУ при Президентові України, к.держ. упр. www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?
11. Державна служба статистики України . Зайняте населення за видами економічної діяльності у 2012-2017 роках (КВЕД-2010). Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
12. «Медичні кадри та мережа закладів охорони здоров'я системи МОЗ України за 2016-2017 роки», Міністерство охорони здоров'я України Державний заклад «Центр медичної статистики МОЗ України», Київ – 2018
13. Стаканов Р.Д. Міждисциплінарні дослідження міжнародної трудової міграції /Стаканов Р.Д.// Міжнародні відносини. Серія «Економічні науки», 2018. №13. Режим доступу: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3293

Правова сфера

УДК.341.9:341.3

СПВІДНШЕННЯ ПОНЯТЬ «РЕСТИТУЦІЇ» ТА «ПОВЕРНЕННЯ» КУЛЬТУРНИХ ІННОСТЕЙ В СУЧАСНІ ДОКТРИНІ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Криволапов Б.М.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного приватного права,
Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Поняття реституції було відомо ще стародавньому Римському приватному праву. Сторона, незадоволена судовим рішенням, могла просити у претора *restitution in integrum* (відновлення в початкове положення). Суть реституції полягала в тому, що вона позбавляла сили факт, що призвів до існуючого стану речей, і відновлювала попередній стан.

У сучасному міжнародному праві реституція є однією з форм міжнародно-правової відповідальності держав за вчинення протиправних дій.

В даному контексті вищевказаний термін означає повернення в натурі майна, яке було неправомірно захоплено і вивезено однією країною з території іншої країни під час протистояння або будь-якого іншого збройного конфлікту. Реституція в натурі може бути в формі повернення майна, художніх цінностей, бібліотек, промислового обладнання, транспортних засобів і т. д. Відповідно до сучасної доктрини міжнародного права таке повернення може здійснюватися, коли держава-порушник не тільки відновлює попередній стан речей, але й несе пов'язані з цим витрати (звільнення захоплених територій повернення техніки тощо).

На думку професора Акуленко основне значення реституції в міжнародному праві полягає в тому, що держава-порушник, має нести відповідальність шляхом усунення або зменшення негативних наслідків такого діяння для відновлення попереднього стану речей.

У сучасному міжнародному праві, будь-яка передача державного майна, а так само й майна юридичних та фізичних осіб для вивезення його в будь-яку іншу країну, визнаються недійсними. У разі неможливості здійснити реституцію предметів, що мають індивідуальні ознаки, дозволяється передача предметів такого ж роду (субституція). Субституцію ще також називають «компенсаторною реституцією».

Проблеми «компенсаторної реституції» в міжнародному праві неодноразово обговорювалися на рівні ООН. У 2001 році в рамках цієї організації був прийнятий Проект статей про відповідальність держав за міжнародно-правові діяння. На базі даного проекту пропонувалося прийняти багатосторонню конвенцію. У Проекті вказані такі форми відшкодування як реституція і сатисфакція.

Отже, що ж таке реституція культурних цінностей? Професор Акуленко визначає реституцію культурних цінностей в міжнародному праві як особливу форму повернення майна, яке має історичне, культурне, мистецьке й інше значення, що було неправомірно вилучено та вивезено воюючою країною з території держави противника під час збройного конфлікту або іншого міжнародного протиправного діяння. Важливим є висновок професора Акуленко про те, що загальні положення про реституцію в міжнародному праві, повинні бути застосовні до реституції культурних цінностей.

Л.В. Стрільчук вважає, що реституція культурних цінностей в міжнародному праві це особлива форма повернення майна історичного, наукового, художнього та іншого культурного значення, неправомірно вилученого і вивезеного під час збройного конфлікту державою з окупованої нею території іншої держави.

На думку інших дослідників, реституція культурних цінностей являє собою відновлення втрачених якостей або положення, а також повернення культурних цінностей, захоплених в результаті військових дій країною-агресором на окупованій території іншої держави.

До реституції культурних цінностей також може бути застосована вже згадана нами «компенсаторна реституція». В даному випадку професор Богуславський зазначає, що мова йде про відшкодування шкоди, заподіяної культурної спадщини, коли повернути сам предмет не є можливим.

Останнім часом в літературі проводять розмежування між «реституцією» і «поверненням культурних цінностей». Незважаючи на деяку схожість, ці терміни істотно відрізняються, особливо в питанні статусу культурних цінностей, які є об'єктом домагань.

Професор Акуленко вказує на те, що реституція передбачає законне право держави вимагати повернення незаконно вивезених культурних цінностей, а при «поверненні» культурних цінностей у держави є тільки моральне право вимагати від інших держав повернення культурних цінностей. При цьому держави, які фактично цими об'єктами володіють, формально нічого не порушували. Така відмінність веде до певних юридичних наслідків. При «поверненні» культурних цінностей, держава власник може проявити жест доброї волі та повернути культурні цінності, або внаслідок добровільної міждержавної угоди.

Слід зазначити, що в різних нормативних актах термін «повернення культурних цінностей» використовується набагато частіше, ніж реституція. Згідно статті 1 Закону України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» від 21.09.1999 № 1068-XIV, повернення культурних цінностей - сукупність дій, пов'язаних із ввезенням на територію України чи вивезенням із території України на території інших держав культурних цінностей відповідно до позовів і звернень України, інших держав, їх уповноважених органів, рішень судів України або іноземних держав. При цьому сам термін «реституція культурних цінностей» відсутній.

Згідно ч. 5 статті 1 Директиви Європейської Ради № 93/7 / ЄЕС про повернення культурних об'єктів, незаконно вивезених з території держав-членів

від 15 березня 1993 року термін «повернення» означає фізичне повернення культурного об'єкта на територію запитуючої Держави-члена.

Незважаючи на відсутність терміну «реституції» у вищевказаних нормативних актах, сам механізм даної форми відповідальності досить-таки детально прописаний. Абсолютно справедливим є твердження професора Акуленко про те, що для чіткого розрізнення даних термінів необхідно подальші наукові напрацювання.

Підводячи невеликий підсумок, хотілося б звернути увагу на той факт, що багато дослідників даної проблеми пов'язували реституцію культурних цінностей в тій чи іншій мірі з будь-яким збройним конфліктом. Цілком очевидно, що використання даного терміну можливо також і при будь-якому іншому незаконному переміщенні культурних цінностей.

Таким чином, реституцію культурних цінностей можна сформулювати як повернення національних скарбів, що представляють культурну, художню, історичну або археологічну цінність, які були незаконно вивезені з території держави, де вони постійно знаходяться і охороняються національним законодавством.

Основна відмінність «реституції» культурних цінностей від «повернення» полягає в тому, що останнє передбачає можливість повернення культурних цінностей, які знаходяться в іншій державі на законних підставах.

ГАРМОНІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА ЯК ОСНОВА ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

Березовська І. А.,

к.ю.н., науковий співробітник НДЧ,

Інститут міжнародних відносин,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У вересні 2018 року минула перша річниця з моменту повного набрання чинності Угодою про асоціацію між Україною та Євросоюзом (УА). Довогоочікуване створення такої асоціації, включно з запровадженням поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі започаткувало новий рівень інтеграції України з Євросоюзом.

Відтепер на зміну багаторічному і важкому процесу укладання та вступу в силу УА, прийшов етап її реалізації та виконання договірних зобов'язань.

Як відомо, найскладніші із прийнятих Україною зобов'язань пов'язані зі здійсненням гармонізації законодавства. Викладене у ст. 474 УА загальне положення про те, що Україна здійснюватиме поступове наближення свого законодавства до права ЄС, деталізується в конкретних заходах та механізмах, визначених в Угоді, а також в її додатках та протоколах, які містять великий перелік посилань на вторинне законодавство ЄС і таким чином закріплюють обов'язок імплементувати значну частину норм, що складають *acquis* Євросоюзу.

Перехід до реалізації УА поставив перед Україною надважливі та надскладні завдання з реформування національного законодавства. Обсяги закладених в УА правових реформ, дають підставу говорити про значне посилення впливу права Євросоюзу на правову систему України, в результаті чого відбуватиметься масштабна європеїзація низки галузей українського законодавства.

Наразі від ефективності здійснення об'ємної та технічно складної повсякденної роботи з гармонізації національного законодавства без перебільшення залежить подальша євроінтеграційна перспектива України.

Минулий рік продемонстрував перші здобутки та проблеми у виконанні Україною «домашнього завдання» асоціації з ЄС. Разом із зростанням обсягу експорту України до ЄС, з'являються сигнали про значне відставання у строках гармонізації у багатьох сферах.

З огляду на це, надзвичайно важливо оперативно вдосконалити існуючу національну правову базу для гармонізації та посилити організаційний механізм, відповідальний за здійснення євроінтеграції.

Характеризуючи таку правову базу, варто відзначити, що вона складається з низки національних актів з питань європейської інтеграції, більшість яких була прийнята ще до початку повного вступу Угоди в силу.¹

Серед прийнятих після вступу в силу УА документів варто відзначити Постанову КМУ «Питання проведення планування, моніторингу та оцінки результативності виконання Угоди про асоціацію» від 31 травня 2017 року № 447.

Цим документом визначається порядок затвердження щорічних національних планів заходів з виконання УА, комплексного звітування відповідальних органів за реалізацію конкретних напрямів виконання УА та моніторингу її виконання. Важливим нововведенням є запровадження спеціальної інформаційної системи, що міститиме узагальнену інформацію про стан виконання УА та включатиме в себе ряд визначених у Постанові показників з моніторингу та оцінки результативності реалізації зобов'язань, зазначених в УА. Така інформаційна система має бути запроваджена з метою удосконалення процесу планування, моніторингу та оцінки результативності виконання УА шляхом здійснення заходів щодо збирання, проведення аналізу, зберігання та використання інформації про стан виконання Угоди. Однак, запланований урядом ще до кінця 2017 року запуск публічного доступу до так званого «Пульсу Угоди» на сьогодні все ще не здійснено.

Наступним базовим для роботи з гармонізації документом став затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 року № 1106 План заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, що набув чинності 17 березня 2018 року. Документ затверджує перелік завдань з посиланням на УА та відповідні акти ЄС, визначає необхідні для їх реалізації заходи та відповідальні органи, а також фіксує строк їх виконання.

Важливе політичне значення має ще один спільно розроблений і схвалений КМУ і ВРУ в лютому 2018 року документ - Дорожня карта законодавчого забезпечення виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом на 2018-2019 рр. Покликана активізувати євроінтеграційні процеси в Україні, зазначена Дорожня карта представляє собою пакет з 57 законопроектів, які мають бути розглянуті в парламенті протягом двох років.

Серед останніх документів, що визначатимуть правові засади гармонізації, не можна не згадати поданий у вересні 2018 року Президентом

¹ Серед них Розпорядження Кабінету Міністрів України (надалі - КМУ) «Про імплементацію УА» від 17 вересня 2014 р. № 847-р; Постанова КМУ «Про Урядовий офіс з питань європейської інтеграції» від 13 серпня 2014 р. № 346; Розпорядження КМУ від 24 лютого 2016 р. № 228-р «Про схвалення Всеохоплюючої стратегії імплементації Глави IV (Санітарні та фітосанітарні заходи) Розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» УА», Постанова КМУ «Питання підготовки та проведення засідань окремих двосторонніх органів асоціації між Україною та ЄС» від 10 грудня 2014 р. № 700.

України до ВРУ законопроект про внесення змін до Конституції України щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в ЄС та НАТО.

На наш погляд, з урахуванням стратегічної важливості прогресу України в реформуванні законодавства, під час публічного обговорення зазначених змін до Конституції України, доцільно комплексно проаналізувати нинішній стан та перспективи процесу гармонізації вітчизняного законодавства до законодавства ЄС.

У цьому зв'язку важливим питанням, на необхідності вирішення якого наголошується у вітчизняній правовій доктрині, може стати прийняття спеціального закону про імплементацію УА, що дозволив би вирішити низку юридичних та технічних проблем, що гальмують якісне наближення українського законодавства до права ЄС. Серед першочергових завдань, що підлягають вирішенню: налагодження технічної роботи з перекладу документів ЄС на українську мову, вдосконалення механізму оцінки відповідності українського законодавства вимогам європейського, налагодження координаційної роботи між компетентними органами з метою якісного та своєчасного реалізації планів з гармонізації.

В результаті цих заходів виконання передбачених УА зобов'язань з гармонізації законодавства має стати пріоритетом для злагодженої роботи від усіх гілок влади, не залежно від політичної кон'юнктури в країні.

ЗАХОДИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ У ВІЙСЬКОВО-ПРАВОВІЙ СФЕРІ

Котляренко О.П.,

кандидат юридичних наук,
начальник науково-дослідного відділу проблем військового
законодавства Центру воєнно-стратегічних досліджень,
Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського

*«Держава – ґрунтується за допомогою зброї, але управляється за допомогою –
пера і законів»*

Чингісхан

Міжнародне співробітництво реалізується для забезпечення національних інтересів у зовнішньополітичній та воєнній сферах з метою встановлення, підтримання і розвитку зв'язків з відповідними структурами іноземних держав, міжнародними організаціями та іншими іноземними партнерами, ефективного використання потенціалу зовнішніх відносин Міністерства оборони України (Міноборони) та Збройних Сил України, а також забезпечення інтеграції України в європейський та євроатлантичний політичний, економічний, безпековий та правовий простір.

Як відмічав відомий французький юрист Марк Ансель, вивчення зарубіжного права «відкриває перед юристами нові горизонти, знайомить їх з юридичними нормами і системами, відмінними від їх власних, дозволяє їм краще дізнатися про право своєї країни, бо специфічні риси цього права особливо чітко проявляються в порівнянні з іншими системами, озброюють їх ідеями та аргументами, які неможливо отримати при дуже гарному знанні власного права» [1].

Відповідно до Зведеного плану заходів міжнародного співробітництва Міністерства оборони України та Збройних Сил України на 2018 рік за участю представників юридичних підрозділів оборонних відомств держав-членів НАТО та Міноборони було проведено ряд спільних заходів.

Так, 22–25 травня 2018 року на базі Центрального будинку офіцерів Збройних Сил України відбулась двостороння робоча зустріч представників юридичного підрозділу Федерального міністерства оборони Федеративної Республіки Німеччина та Юридичного департаменту Міноборони, військових юристів Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського.

В ході зустрічі були обговорені актуальні питання в галузі військового законодавства та можливі напрямки співпраці. Зокрема, мова йшла про систему судочинства Бундесверу, операційне право, порядок надання правової допомоги військовослужбовцям, особливості законодавчого забезпечення

проведення операції Об'єднаних сил, передумови створення в Україні військової поліції.

Також 13 червня 2018 року на базі відділу оборонного співробітництва Посольства Сполучених Штатів Америки в Україні відбулась двостороння робоча зустріч представників Міжнародного інституту правових досліджень Міністерства оборони США та представників Юридичного департаменту Міноборони, військових юристів Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського.

Під час зустрічі були обговоренні питання щодо окремих питань вдосконалення військового законодавства, поточних і перспективних заходів реформування сил оборони, пріоритетних заходів розбудови правових інституцій в Україні. За результатами проведення зустрічі представниками Міноборони запропоновано налагодити співпрацю з питань:

- надання консультативної допомоги в удосконаленні правового забезпечення застосування військ (сил), визначення місця і ролі юридичного радника у процесі планування операцій;

- проведення представниками США виїзного семінару на тему: «Військова юстиція, військове правосуддя» (з метою вироблення концептуальних підходів щодо функціональних складових системи військової юстиції в Україні);

- проведення при Міжнародному інституті правових досліджень Міністерства оборони США україномовного курсу для представників юридичної служби Міноборони з питань правового забезпечення застосування військ (сил) – операційного права;

- впровадження досвіду США стосовно механізму внутрішнього контролю щодо застосування норм міжнародного гуманітарного права під час виконання завдань особовим складом Збройних Сил України.

В рамках діяльності підкомітету військової поліції Багатонаціонального Об'єднаного координаційного комітету з питань військового співробітництва та оборонного реформування 22–23 серпня 2018 року на базі Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка відбулась зустріч представників Військової служби правопорядку, Центру досконалості військової поліції НАТО та іноземного радника з питань створення військової поліції підполковника Бернарда Хадсона [2].

В ході зустрічі були обговоренні актуальні питання в галузі військового співробітництва та потенційні напрямки сумісної діяльності. Зокрема, мова йшла про структуру майбутньої Доктрини військової поліції України, роль та місце військової поліції серед інших правоохоронних органів, обговорення пропозицій щодо проведення семінару «Роль Військової поліції у протидії гібридній агресії», який планується провести у квітні 2019 року у місті Києві.

Відзначимо, що 2 грудня 2016 року у Варшаві підписано Генеральну угоду між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про співробітництво у сфері оборони, яка 6 вересня 2018 року ратифікована Верховною Радою України. Вказана угода передбачає широкий спектр співробітництва за двадцятьма чотирма напрямками, зокрема щодо правоохоронних органів у складі збройних сил та правового забезпечення

діяльності збройних сил. Також, між оборонними відомствами України та Польщі 2 лютого 2017 року підписано Технічну угоду щодо реалізації заходів військової підготовки Збройних Сил України, якою передбачено проведення військових консультацій щодо військової поліції та права у військовій сфері.

Підсумовуючи викладене вважаємо, що національна безпека і оборона України може бути забезпечена або за допомогою могутнього потенціалу стримування, або ж за рахунок участі у впливових потужних організаціях. Зміцнення держави, забезпечення постійного зростання усіх складових могутності країни – політичної, економічної, військової та отримання максимально високих гарантій зовнішньої безпеки можливе лише за умови інтеграції у євроатлантичне співтовариство, що зокрема ґрунтується на адаптації військового законодавства до євроатлантичних норм і стандартів.

Список використаних джерел:

1. Ансель М. Методологические проблемы сравнительного права. Очерки сравнительного права (сборник). Москва, 1981. 256 с.

2. Зустріч з представником військової поліції Канади. 22 серпня 2018.
URL: <http://mil.univ.kiev.ua/page/news/1/view/596>.

СУЧАСНА МОДЕЛЬ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ: СВІТОВІ ЗАГРОЗИ ТА ЗАХИСТ

Лісовський П.М.,

доктор філософських наук, професор,
професор кафедри міжнародних відносин та організації туристичної
діяльності,
Міжрегіональна Академія управління персоналом

Лісовська Ю.П.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного, фінансового та банківського права,
Міжрегіональна Академія управління персоналом

У сучасних умовах глобалізаційних змін актуального значення набуває правова політика як конституюча модель світової системи. Саме наявність загальнолюдських проблем, спільних викликів підсилює необхідність обґрунтування політики світового порядку. Це систематизує глобальну ринкову і соціальну стихію, що є гострою необхідністю вироблення організаційно-управлінських та правових заходів упровадження в повсякденне життя світової спільноти надійного саморегулятивного механізму в умовах розгортання інформаційної революції. Адже сучасна світова система, що містить у собі світову політику, сформувалася в ході геополітичної революції кінця XV – середини XVII ст., коли внаслідок відповідних географічних відкриттів другої половини XV ст., виклик яких вперше мав планетарний характер, відбулася глобалізація геополітичних та цивілізаційних протиборств між Сходом та Заходом. У свою чергу, в середині XX століття центр англо-американської школи геополітики перемістився до США. Це було пов'язано з підвищенням ролі Сполучених Штатів у світі.

Потужний вплив на правову політику світового порядку в геостратегічному вимірі, на нашу думку, має течія мондіалізму (від лат. «mundus», фр. «monde» - «світ»). Це «проект щодо встановлення світового уряду» [1, с. 70]. Іншими словами, мондіалізм – це рух, що виражає солідарність популяцій на Землі, спрямований на встановлення наддержавних законів і автономної структури на усій планеті за поваги різноманітності культур і осіб.

Рух мондіалізму виступає за утворення нової політичної організації, що управляє усім людством, і, яка переміщує частини національних суверенітетів до Всесвітнього Федерального Департаменту, Всесвітнього Федерального Уряду і Всесвітнього Федерального Суду. Мондіалізм неможливий без підписання усіма державами відповідних законів або міжнародних договорів, що мають силу закону.

Гіпотетичною картиною мондіалізму стала концепція дослідника Ф. Фукуями. Саме 1989 року в США була опублікована його стаття «Кінець історії?», а в 1992 році видана праця «кінець історії і остання людина». Згідно концепції Ф. Фукуями настає «кінець історії» і початок планетарного існування людства, коли регіони почнуть переструктуровуватися, орієнтуючись на наймогутніші економічні ядра – центри. Такі центри як локальні складові соціального розвитку планетарної спільноти на початку XXI століття почали інтенсивно формалізуватися і виконувати організаційно-політичну функцію у становленні цілісної світосистеми. Серед них: 1) Об'єднана Європа; 2) Північноамериканський Союз; 3) Євразійський економічний союз; 4) Регіональні союзи країн.

Сьогодні є низка регіональних організацій світового порядку, серед яких: Африканський союз (AU), Ліга арабських держав, Асоціація держав Південно-Східної Азії (ASEAN), Карибське співтовариство (CARICOM), Система центральноамериканської інтеграції (SICA), Співдружність Незалежних Держав (СНД), Співдружність націй, Рада співробітництва арабських держав затоки (CCASG), Євразійське економічне співтовариство (ЄврАзЕС), Організація північноатлантичного договору (НАТО), Південно-азіатська асоціація регіонального співробітництва (ОІС), Тюркська рада (TurkKon), Союз південноамериканських націй (UNASUR), Союзна держава Росії та Білорусі та ін..

Отже, в світовій практиці відбувається мобільне укрупнення організаційної структури планетарного світу, в якому визначне місце у світовій економіці завдяки масштабному виробництву посідає Індія, Китай, Південно-Східна Азія, а також завдяки експортно-видобувної дешевої сировини африканських країн - Нігерія, Ангола, Судан тощо.

Список використаних джерел:

1. Мировое государство как будущее международного сообщества: монографія. – М.: Проспект, 2013. – 248 с.
2. Лісовський П.М. Міжнародні відносини: ментальність, геополітика, глобалізація: навч. посіб. / П.М Лісовський. – Київ: Кондор-Видавництво, 2017. – 172 с.
3. Лісовський П.М., Лісовська Ю.П. Країнознавство: навч. посіб. / П.М Лісовський. – Київ: Видавничий дім «Кондор», 2018. – 172 с.

ЩОДО ЗДІЙСНЕННЯ СПІВРОБІТНИЦТВА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ МІЖ СТОРОНАМИ КІПРСЬКОГО КОНФЛІКТУ

Мозгова В.А.,

кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник,
прокурор прокуратури Автономної Республіки Крим

Однією із сфер правовідносин, яка на сьогодні залишається невирішеною, в контексті тимчасової окупації Російською Федерацією частини території України – Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, це реалізація на території півострову Крим процесуальних (слідчих) дій у межах здійснення національного кримінального провадження. Вказане негативно впливає на реалізацію завдань кримінального провадження, у тому числі щодо застосування належної правової процедури до його учасників як гарантії дотримання їхніх прав. У результаті у конкретних випадках неминуче постане питання й про стан дотримання під час кримінального провадження положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – ЄКПЛ) з перспективою розгляду цього питання Європейським судом з прав людини (далі – ЄСПЛ).

У даному контексті вбачається важливим ґрунтовно вивчити зарубіжний досвід із вирішення схожих питань. Актуальним для нашої держави може стати досвід здійснення кримінально-правового співробітництва в умовах триваючого міжнародного кіпріотського конфлікту, який з 1950-х залишається на порядку денному Ради Безпеки ООН, інших органів ООН [1, с. 28].

Так, на Кіпрі комунікацією з питань вчинення злочинів, що мають міжгромадські аспекти передусім займається так званий двогромадський Технічний комітет з питань злочинів та кримінальних справ (The Technical Committee on Crime and Criminal Matters) (далі – ТСССМ), який був створений у квітні 2008 року [2] керівниками двох кіпрських спільнот за підтримки ООН.

Лідери ТСССМ і члени їх колективів зустрічаються на регулярній основі у формі засідань. Основною загальною метою ТСССМ є розробка ефективних робочих відносин між місцевими правоохоронними органами, а саме Поліцією Республіки Кіпр та кіпрсько-турецькою поліцією (поліцією «Турецької Республіки Північного Кіпру» («ТРПК»)). Цілодобово працюючим компонентом ТСССМ є Об'єднаний центр зв'язку (The Joint Communications Room) (далі – JCR), який створений у травні 2009 року. Команда JCR складається з чотирьох осіб (по два члени від кожної сторони), яка працює у відведеному офісі на території буферної зони на Кіпрі.

JCR є своєрідною платформою, на якій відбувається прямий обмін інформацією та розвідданими між двома поліцейськими силами про факти вчинення злочинів, які зачіпають членів обох кіпрських громад, включаючи

ймовірні викрадення людей, організовану злочинність, а також обмін детальною інформацією стосовно взятих під варту осіб і комунікація з питань передачі злочинців (підозрюваних, засуджених).

У цілому, ТСССМ і JCR у звітах Ради Безпеки ООН [3] представлені як унікальний приклад ефективною та успішною комунікації між двома сторонами, про що, зокрема, свідчить динамічне збільшення числа обмінів інформацією і зверненнями з моменту створення JCR, і той факт, що майже по 50 відсотків усіх звернень виходять від кожної сторони [4].

Статистичні показники співпраці через ТСССМ й його компонент – JCR мають наступний вигляд. У період з вересня 2009 року по грудень 2015 року кіпрсько-грецька сторона звернулася з проханням про співпрацю до кіпріотів-турків у цілому щодо 1989 справ, а кіпріоти-турки закликали до співпраці кіпріотів-греків у 1402 справах [5]. Всього за вказаний період комунікація велася щодо 3391 справи.

За 11 місяців 2017 року дві сторони обмінялися інформацією через JCR 295 разів, що на 66 відсотків більше, ніж в той же період у 2016 році [6].

Також слід зазначити й про важливий внесок у відповідну діяльність поліцейського компоненту ЗСООНК – громадянської поліції, яка підтримує зв'язок і тісно взаємодіє з поліцією обох сторін, надаючи їм підтримку в розробці стратегій боротьби зі злочинністю і, по мірі необхідності, в розслідуванні злочинів і вирішенні кримінальних питань на території буферної зони, де живуть представники обох громад, і за її межами. Поліція ЗСООНК також сприяє роботі JCR² й ТСССМ у цілому.

Підсумовуючи, слід зауважити, що всі кримінально-процесуальні питання, які є предметом комунікації сторін кіпрського конфлікту (Республіки Кіпр і представників підконтрольної Туреччині території – «ТРПК») є актуальними й для ситуації з тимчасово окупованою територією України – півостровом Крим, який знаходиться наразі під ефективним контролем РФ. Позитивний досвід Кіпру з цього питання може стати корисним для вироблення нашою державою свого механізму двосторонньої або багатосторонньої комунікації між материковою Україною і Кримом.

Окремо слід підкреслити, що з точки зору практики ЄСПЛ, кроки щодо комунікації з метою забезпечення руху досудового розслідування не розцінюються на користь легітимізації окупаційних органів і не змінюють суверенні права держава щодо частини її території, окупованої іншою державою. Натомість, пряма відмова від пошуку компромісного рішення і нездатність сторін його знайти розглядається ЄСПЛ як порушення ст. 2 ЄКПЛ в її процесуальному аспекті (див. рішення від 04.04.2017 у справі № 36925/07 «Güzelyurtlu and others v. Cyprus and Turkey», § 291, §§ 294-296).

Список використаних джерел:

1. Sözen A. A common vision for a way out of the Cyprus conundrum /Prof. Dr. Ahmet Sözen// Turkish Policy Quarterly (TPQ). – Winter 2017. – p. 27-36. [Електронний

² JCR діє при підтримці двох співробітників поліції ЗСООНК.

ресурс]. – Режим доступа: http://turkishpolicy.com/files/articlepdf/a-common-vision-for-a-way-out-of-the-cyprus-conflict_en_2976.pdf

2. Доклад Генерального секретаря об операции Организации Объединенных Наций на Кипре от 02.06.2008, п. 5 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://undocs.org/ru/S/2008/353>

3. Доклады, представленные или препровожденные Генеральным секретарем Совету Безопасности / ООН. Совет Безопасности. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.un.org/ru/sc/documents/sgreports/>

4. Стратегический обзор Вооруженных сил Организации Объединенных Наций по поддержанию мира на Кипре от 28.11.2017, п. 47 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://undocs.org/ru/S/2017/1008>

5. Bicommunal technical committee on crime completes eight years of operation // Cyprus News Agency (25.01.2016) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.cna.org.cy/webnews-en.aspx?a=7b6f297c8c9d4c3cb65ece2f00782202>

6. Доклад Генерального секретаря об операции Организации Объединенных Наций на Кипре от 09.01.2018, п. 19 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://undocs.org/ru/S/2018/25>

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІСТЬ ОСВІТИ І НАУКИ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Невара Л.М.,

к.ю.н., доцент кафедри міжнародного права,
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин,
Національний авіаційний університет

Вища освіта відіграє ключову роль у розвитку нашого суспільства і становить багату, різноманітну культурну і наукову цінність як для окремих людей, так для всього суспільства. Вона залишається пріоритетом, незважаючи на економічну кризу та потребу публічного інвестування з метою підтримки сталого економічного відновлення і розвитку. Стратегічна роль вищої освіти полягає у пошуку і поширенні знань, глобальному обміні знаннями через багатонаціональні дослідження і освітні проекти, та програми обміну студентів і викладачів, з метою стимулювання інновацій і творчості.

Сорбонська декларація 1998 року зазначила, що діяльність університетів має будувати та укріпляти інтелектуальні, культурні, соціальні і технічні основи континенту, що має стати «Європою знань». Вона обґрунтувала створення Європейського простору вищої освіти як ключового шляху розвитку мобільності громадян та їх працевлаштування для загального розвитку континенту, а також започаткувала істотні зміни у сфері освіти. Зокрема, доступ до диверсифікованих програм, в тому числі з можливістю проведення міждисциплінарних досліджень, розвиток знання іноземних мов та можливість використання нових інформаційних технологій [1].

Болонська декларація 1999 року визначила перспективу створення привабливого та конкурентоспроможного на міжнародному рівні Європейського простору вищої освіти, у якому вищі навчальні заклади зможуть виконувати свої різноманітні місії у суспільстві знань. Болонський процес запропонував заходи для сприяння належній і повній реалізації узгоджених Болонських принципів та напрямів діяльності в Європейському просторі вищої освіти, особливо на національному та інституційному рівнях [2].

У 2003 році у Берліні було підписано Берлінське комюніке, в якому зазначено необхідність зусиль щодо зміцнення зв'язків між вищою освітою та науково-дослідною системою. Поєднання Європейського простору вищої освіти з Європейським простором наукових досліджень посилить фундамент створюваної «Європи знань» та допоможе зберегти культурне багатство та розмаїття Європи, сприяти потенціалу інновацій, соціальному та економічному розвитку через зміцнення співпраці європейських вищих навчальних закладів.

Тісний зв'язок між обома системами в «Європі знань» підкреслюють важливість досліджень як складової частини вищої освіти і міждисциплінарності для підвищення якості та конкурентоспроможності

європейської вищої освіти. Таким чином, обумовлюється необхідність включити докторський ступінь як третій цикл Болонського процесу, збільшення мобільності на докторському та післядокторському рівнях, що заохочує університети до зміцнення співпраці у виконанні програм на здобуття докторського ступеня та у підготовці молодих науковців [3].

Знаходячись на перехресті наукових досліджень і інновацій, вища освіта відіграє роль ключового фактору у конкурентоздатності Європи. Важливим пріоритетом для університетів мають стати наукові дослідження і підготовка дослідників в підтримці, підвищення якості, посилення конкурентоздатності і привабливості ЄПВО. Необхідним є покращення взаємодії між сферою вищої освіти та іншими науково-дослідними галузями. Основним компонентом докторської підготовки є розповсюдження знань шляхом проведення оригінальних наукових досліджень. Тому університетам потрібно прийняти необхідні міри для того, щоб докторські програми сприяли міждисциплінарній підготовці та розвитку навичок. Таким чином досягти загального зростання кількості докторантів, що обирають кар'єри дослідників [4].

Запровадження Болонських реформ – це нелегке завдання, що зобов'язує підвищувати порівнянність і відповідність систем вищої освіти, одночасно поважаючи їх традиції, які є ключовими для навчання, дослідження, творчості і передачі знань, а також для визначення і передачі цінностей, які є основоположними для нашого суспільства.

Одним з основних положень Болонського процесу є мобільність викладацького складу, студентів і випускників, що створює можливості для особистісного розвитку, розвитку міжнародної співпраці між фізичними особами та установами, покращення якості вищої освіти і наукової діяльності та сприяння Європейському виміру. Гнучке дослідження шляхів навчання та активна політика в галузі інформації, повне визнання досягнень досліджень, підтримка досліджень і повна мобільність грантів і позик, необхідних вимог до навчання стануть передумовою для розвитку і поширення міждисциплінарних досліджень.

Вища освіта є відповідальністю держави, яка взяла на себе зобов'язання, не зважаючи на важкі економічні часи, забезпечувати вищі навчальні заклади усіма необхідними ресурсами у встановлених і контрольованих органами влади рамках. Вона є одним з основних чинників соціально-економічного розвитку та інновацій у зростаючому, зорієнтованому на знання світі. Сьогоднішні випускники повинні поєднувати в собі переносні, міждисциплінарні та інноваційні навички і компетенції для отримання сучасних предметно-специфічних знань, щоб бути більш конкурентоздатними.

Україна приєдналась до Болонського процесу у травні 2005 року і взяла на себе зобов'язання визначені у Болонській декларації та наступних комюніке.

Одним із важливих напрямків для України залишається більш тісна співпраця з ЄПВО та Європейським науковим простором (ЄНП), розробка та підтримка різноманітних докторських програм, що базуються на загальній системі кваліфікацій, поліпшення співробітництва між роботодавцями, студентами та вищими навчальними закладами, особливо в розробці

навчальних програм, які допомагатимуть підвищенню інноваційного, підприємницького і наукового потенціалу випускників.

Свобода у дослідницькій і викладацькій діяльності є основним принципом університетського життя. Міждисциплінарність все більше стає ознакою сучасних досліджень, відображаючи її інтегрований характер і складність. Міждисциплінарні дослідження забезпечують інтеграцію фактів, методів, інформації, наукових теорій для отримання цілісного, якісно нового знання.

Вища освіта має бути заснована на всіх рівнях сучасних наукових досліджень і сприяти розвитку інновацій і творчості в суспільстві, включати прикладні науки. Отже, число людей з дослідницькою компетенцією повинно зростати. Докторські програми повинні забезпечити високу якість дисциплінарного наукового дослідження і у все більшій мірі доповнюватися міждисциплінарними і міжсекторальними програмами. Крім того, державні органи та установи вищої освіти повинні залучати для розвитку кар'єри дослідників на ранніх стадіях.

Список використаних джерел:

1. Спільна декларація про гармонізацію архітектури європейської системи вищої освіти чотирьох міністрів, які представляють Францію, Німеччину, Італію та Велику Британію. Париж, Сорбонна, 25 травня 1998 року.
2. Спільна декларація міністрів освіти Європи "Європейський простір у сфері вищої освіти". Болонья, 19 червня 1999 року
3. «Створення Європейського простору вищої освіти»Комюніке конференції міністрів вищої освіти Європи,Берлін, 19 вересня 2003 року)
4. Європейський простір вищої освіти – Досягнення цілей. Комюніке конференції міністрів вищої освіти Європи.Берген, 19-20 травня 2005 року.)

ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ПРОТИДІЇ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИМ КРИМІНАЛЬНИМ ЗЛОЧИНАМ: МІЖНАРОДНІ ПРАВОВІ ОРІЄНТРИ

Попко В.В.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри порівняльного та європейського права,
Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

В умовах комплексної трансформації й глобалізації суспільства правова система України все більше орієнтується на міжнародні стандарти, на досвід накопичений світовим співтовариством, і здобутки цивілізаційного розвитку людства. Міжнародні орієнтири мають для України важливе значення, оскільки передбачають два взаємопов'язані процеси: вплив міжнародних стандартів на національну правову систему, включаючи й наукове тлумачення політико-правових явищ, і вплив української правової системи на розвиток і розуміння світових юридичних процесів.

На сучасному етапі міждержавної інтеграції у рамках Європейського союзу з його єдиними кордонами, економічною і соціально-політичною гомогенністю, митно-візовим режимом тощо у державах-членах з 450 млн. населенням намітилася важлива тенденція створення уніфікованого механізму кримінально-правового регулювання і єдиного судово-поліцейського простору. Дана сфера традиційно вважалась прерогативою і внутрішньою справою суверенних держав, проте сучасна конструкція Євросоюзу, у якому розвивається наднаціональна правова систем, сприяє формуванню загальноєвропейських інститутів і органів у цій сфері.

З цією метою існує нагальна необхідність вдосконалення кримінального законодавства України крізь призму забезпечення імплементації міжнародних стандартів транснаціонального кримінального права та міжнародної кримінальної юстиції.

До числа проблем, що викликають стурбованість усієї світової спільноти, належить транснаціональна злочинність, яка представляє собою новий рівень організованої злочинності, що перетинає державні кордони, ігнорує національні і міжнародні закони і норми.

Протидія держав проявам транснаціональної організованої злочинності йде по різним напрямкам, у числі яких і боротьба із незаконним обігом наркотичних засобів, терористичними акціями і конфліктно-силовими проявами. Міжнародним кримінальним правом напрацьовані механізми і напрямки боротьби з рядом транснаціональних злочинів. У наш час Україна являється учасником багатьох міжнародних конвенцій у сфері протидії транснаціональній злочинності, зокрема 4 лютого 2004 р. Законом України ратифікована Конвенція проти транснаціональної організованої злочинності, яка

була ухвалена Резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї ООН від 15 листопада 2000 р.

Міжнародно-правова регламентація боротьби держав зі злочинами міжнародного характеру проти стабільності міжнародних відносин охоплює такі злочини як захоплення заложників, угон повітряних суден та інші діяння, що здійснюються на борту авіатранспортного засобу і в міжнародних аеропортах, а також незаконні акти, спрямовані проти безпеки морського судноплавства і стаціонарних платформ, розміщених на континентальному шельфі; вербування, використання, фінансування, навчання найманців та їх участь у військових діях; незаконне радіо- і телемовлення; пропаганда війни тощо.

Однією із серйозних проблем для світової спільноти стала міграція тисяч добре озброєних і навчених бойовиків, які стали найманцями, пройшли Югославію, Чечню, а згодом Афганістан, Сирію, Лівію, набули ознак організованої міжнародної злочинної діяльності.

Практика використання найманців ще у 1968 р. засуджена Організацією Об'єднаних Націй Резолюцією Генеральної Асамблеї № 2465/68 як кримінально-карне діяння, а самі найманці оголошені злочинцями поза законом. Декларація Генеральної Асамблеї про принципи міжнародного права 1970 р. рекомендує державам утриматися від використання у військових діях найманців. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 1974 р. про визначення агресії віднесла заслання на територію іншої держави найманців до акту агресії.

Зміст поняття «найманець» вперше розкрито в ст. 47 Додаткового протоколу № 1 1977 р. до Женевських конвенцій 1949 р. і закріплено ухваленою Генеральною Асамблеєю у 1989 р. Конвенцією про боротьбу із вербуванням, використанням, фінансуванням і навчання найманців. Кримінальне переслідування найманців здійснюється у трьох формах: по законам держави громадянства; по законам держави, на території якої здійснили злочинне діяння, або створенням спеціальних воєнних судів при здійсненні злочинів на території кількох держав.

Боротьба з тими чи іншими проявами організованої злочинності, що має транснаціональний характер, проявляється і в тих механізмах, які передбачаються у національному законодавстві для протидії фінансуванню даної злочинної діяльності. Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму від 10 січня 2000 р. (ратифікована Законом України 12 вересня 2002 р.) передбачає напрямки протидії фінансуванню тероризму і підготовці до здійснення транснаціональних злочинів у межах території держав.

Протидія держав проявам транснаціональної організованої злочинності йде по різним напрямкам, у числі яких і боротьба із незаконним обігом наркотичних засобів і психотропних речовин. У цій сфері діють такі міжнародні договори як Єдина конвенція про наркотичні засоби 1961 р. з Протоколом про поправки 1972 р., Конвенція про психотропні речовини 1971 р., Конвенція ООН по морському праву 1982 р., Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин 1988 р.

Особливо актуальними і заслуговують на особливу увагу військові злочини. Навіть саме просте визначення, наприклад, «будь-який акт насильства відносно невинних мирних людей, спрямований на їх залякування з метою досягнення певної політичної мети», з позицій міжнародного права, ставить на одну дошку з акціями «Аль-Каїди» такі різнопланові події, як проведений Організацією «Іргун», під керівництвом Менахема Бегіна, вибух готелю «Цар Давид», де розміщувався штаб британської армії; взяття в заручники ізраїльських спортсменів підчас Олімпійських ігор у Мюнхені (1972); газова атака в токійському метро; операції смертників «Хамаса» в Ізраїлі та масові вбивства, здійснені алжирською Збройною ісламською групою тощо.

У зв'язку із здійсненням транснаціональних злочинів виникає питання: чи правомірно говорити про міжнародну боротьбу із злочинністю, коли злочини здійснюються на території певної держави і підпадають під юрисдикцію цієї держави. Насправді, боротьба із злочинністю у будь-якій державі не являється міжнародною у буквальному сенсі слова. Діє юрисдикція даної держави, компетенція його правоохоронних органів.

Так само під юрисдикцію держави підпадають злочини, здійснені поза його територією, наприклад у відкритому морі на морських судах, що плавають під прапором цієї держави. З урахуванням того, що в усіх випадках відносно злочину діє принцип юрисдикції тієї чи іншої держави, під міжнародною боротьбою зі злочинністю розуміють співробітництво держав у боротьбі з певними видами злочинів, здійснених фізичними особами.

Розвиток співробітництва держав у тій чи іншій сфері відбувається у різних формах: досягнення домовленості про видачу особи, яка обвинувачується у скоєнні транснаціонального злочину, одержання показань свідків, проведення обшуку і здійснення виїмки або арешту, обмін інформацією, досвідом тощо.

ЄВРОПЕЇЗАЦІЯ ЯК ЧИННИК ЗМІН У ПРАВОВОМУ ПОРЯДКУ УКРАЇНИ

Смирнова К. В.,

д. ю.н., доц.,

професор кафедри порівняльного і європейського права,

Інститут міжнародних відносин,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

На сьогоднішній день у відносинах Європейського Союзу із третіми країнами відслідковується тенденція до більш активного просування ідей європейської інтеграції, при чому з різними регіонами на різних стадіях інтеграції. Її вирішальним для розвитку європейської економічної інтеграції виступає принцип захисту ринкової економіки з метою ефективного функціонування внутрішнього ринку. У цьому зв'язку в європейській доктрині набуває поширення теорія «європеїзації». Європеїзацію можна визначити як формування, поширення та інституціоналізацію формальних і неформальних правил, процедур, політичних парадигм, способів дій, спільних переконань і норм, які спочатку були розроблені і консолідовані на рівні Європейського Союзу, а згодом інкорпоровані у національне законодавство держав – членів ЄС.

Асоціація характеризується участю країни в досягненні цілей ЄС, рівноправністю зв'язків та своєрідним інституційним механізмом із взаємними права та обов'язками. Можна з впевненістю констатувати, що рівень інтеграції третьої країни відображається у тексті відповідної угоди про асоціацію. Тим самим підтверджується концепція «різношвидкісної диференційованої інтеграції» ЄС з третіми країнами. Практика Суду ЄС відіграє важливу роль у процесі становлення інституту асоціації.

Характерною особливістю договірної практики Європейського Союзу, що склалася за весь час існування європейських інтеграційних об'єднань, є поширення впливу права ЄС на внутрішні правопорядки третіх країн. Обсяг такого поширення залежить від цілей відповідної міжнародної угоди ЄС. Основу правових норм, за допомогою яких забезпечується такий вплив права Євросоюзу, становить *acquis*.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС характеризується певними еволюційними рисами, які значно відрізняють її з-поміж інших угод в практиці ЄС. Складність сфери дії УА та її правового характеру як змішаного договору в правовому порядку ЄС разом із далекосяжними наслідками для правових систем ЄС і України відповідно до міжнародного права, можна стверджувати про передбачувану комплексність та ускладненість застосування та реалізації її норм.

Першим елементом являє собою інноваційна особливість угоди про асоціацію з Україною, що стосується численних законодавчих положень, пов'язаних із наближенням до доступу на ринок. Відмінною рисою ЗВТ Україна-ЄС є комплексна програма адаптації секторальних законодавчих та

нормативних актів України (транспорт, енергетика, послуги, сільське господарство тощо) до відповідних стандартів ЄС. Це дозволяє значною мірою усунути нетарифні (технічні) бар'єри у торгівлі між Україною та ЄС та забезпечити розширений доступ до внутрішнього ринку ЄС для українських експортерів і навпаки – європейських експортерів до українського ринку.

Другим унікальним елементом торговельної частини угоди про асоціацію з Україною є безпрецедентні форми «інтеграції» до внутрішнього ринку ЄС в сфері послуг / заснування та державних закупівель. Цими положеннями передбачається, що юридичні особи України розглядаються таким же чином, як юридичні особи держав-членів ЄС (ст. ст. 88, 148 УА) на основі принципу національного режиму.

Аналіз положень щодо запровадження глибокої та всеосяжної зони вільної торгівлі також демонструє, що ця торгова угода є надзвичайно складним правовим інструментом. Її складний характер полягає не тільки в всеосяжній її сфері дії, але різних механізмах обумовленості доступу до ринків і різносторонньою юридичною термінологією в області законодавчого наближення.

Отже, Угода про асоціацію з Україною в цілому передбачає ряд загальних цілей:

1. Поетапне наближення сторін для поглиблення асоціації України з політикою ЄС, а також активніша участь України в європейських програмах;
2. Створення адекватних рамок для інтенсивного політичного діалогу.
3. Підтримка, збереження та зміцнення миру і стабільності в регіональному та міжнародному вимірі відповідно до принципів Хартії Об'єднаних Націй та Заключних актів Конференції з питань безпеки та співробітництва в Європі у Гельсінкі 1975 року та також цілей Паризької хартії для нової Європи 1990 року;
4. Створення основ для зміцнення економічних та торговельних відносин шляхом створення передбаченої у розділі IV (Торгівля та питання торгівлі) поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі, яка поетапно повинна привести до поступової інтеграції України у внутрішній ринок ЄС; підтримка України в її зусиллях здійснити перехід до дієздатної ринкової економіки та поступового приведення свого законодавства у відповідність з нормами ЄС;
5. Зміцнення співробітництва у сферах права, свободи та безпеки для зміцнення верховенства закону і поваги до прав людини і основних свобод;
6. Створення умов для якомога тіснішої співпраці в інших сферах, що становлять взаємний інтерес.

Отже, поглиблення економічної інтеграції в ЄС веде до поширення принципів основних свобод внутрішнього ринку на треті держави, зокрема на Україну, що простежується у нормах Угоди про асоціацію, яка передбачає перспективне долучення до внутрішнього ринку ЄС за умови виконання вимог щодо приведення законодавства України у відповідність до права ЄС.

Інформаційна сфера

ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЯ У СТРУКТУРІ ЗОВНІШНЬОЇ ТА БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ МІЖНАРОДНИХ АКТОРІВ

Піпченко Н. О.,

доктор політичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної інформації,

Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У сучасних міжнародних відносинах спостерігається взаємозалежність зовнішньополітичної діяльності міжнародних акторів від доступу до комунікаційних каналів, через які здійснюються зовнішньополітичні заходи, та їх присутності в просторі міжнародної інтернет-комунікації. Також існує пряма залежність між кількістю комунікаційних каналів окремої держави, через які здійснюється взаємодія з іншими акторами міжнародних відносин, та можливостями забезпечення національних інтересів країни на міжнародному рівні, проте чисельність каналів комунікації зумовлює і виникнення загроз у сфері національної безпеки внаслідок можливості деструктивного впливу на різні сфери життєдіяльності суспільства. Зовнішньополітична парадигма міжнародної інтернет-комунікації у вимірі соціальних медіа представлена такими чинниками, як політичний, безпековий, технологічний і соціокультурний, які впливають на міжнародну взаємодію акторів. Зокрема, політичний чинник впливу міжнародної інтернет-комунікації у вимірі соціальних медіа на систему міжнародних відносин проявляється через забезпечення можливостей здійснення акторами міжнародних відносин регулярної або епізодичної інформаційно-роз'яснювальної роботи на рівні світової спільноти щодо їхніх зовнішньо- та внутрішньополітичних пріоритетів, напрямів і завдань; проведення акторами міжнародних відносин прихованого маніпулювання світовою громадською думкою для тиску на систему органів глобального управління, для організації політичних виступів у різних країнах світу, для популяризації не лише ідей миру, але й для мобілізації та організації етнічних конфліктів або терористичних атак через мережу Інтернет; поширення інформації у соціальних медіа і створення груп за інтересами для підтримки або дискредитації зовнішньополітичних рішень окремих міжнародних акторів.

Безпековий чинник впливу міжнародної інтернет-комунікації у вимірі соціальних медіа на систему міжнародних відносин проявляється через формування та реалізацію міжнародної політики у сфері захисту інформаційних і телекомунікаційних систем від несанкціонованого доступу; використання і захист світових і національних електронних інформаційних ресурсів від негативного втручання; здійснення протидії інформаційно-пропагандистським кампаніям, спрямованим на дестабілізацію політичної ситуації, зниження обороноспроможності держави або союзу держав, поширення дезінформації, насадження почуття нетерпимості до певних суспільних груп; встановлення і

припинення протиправної діяльності екстремістських або терористичних угруповань.

Технологічний чинник впливу міжнародної інтернет-комунікації у вимірі соціальних медіа на систему міжнародних відносин проявляється через забезпечення і підтримку на міжнародному та національному рівнях законодавчого балансу між конфіденційністю та відкритістю даних у мережі Інтернет, зручністю використання й витокком секретної, державної або конфіденційної інформації. Проте експерти зауважують, що складно розробити правові та технічні правила використання інструментарію міжнародної інтернет-комунікації, які б були універсальними для правових систем різних країн світу, тому потрібен підхід, який ґрунтується на балансі інтересів як традиційних, так і нетрадиційних акторів міжнародних відносин у сфері забезпечення свободи висловлення поглядів у інтернеті і захисту конфіденційності інформації.

Соціокультурний чинник впливу міжнародної інтернет-комунікації у вимірі соціальних медіа проявляється через існування усталених соціокультурних образів спільнот у міжнародних відносинах, які внаслідок стрімкого розвитку інтернет-комунікації стали маніпулятивною складовою зовнішньої політики, що знайшло відображення у процесах прийняття зовнішньополітичних рішень і дозволило адекватніше інтерпретувати поведінку міжнародних акторів.

Отже, сучасні технології змінюють традиційні уявлення про форми медійної комунікації у сфері зовнішньої політики, що сприяє трансформації поняття зворотного зв'язку, перетворенню односторонньої комунікації на інтерактивний зв'язок і розвитку нового міжнародного спілкування. Інтерактивні компоненти сучасних комунікативних технологій модифікували класичні поняття «відправник» та «одержувач» інформації, перетворивши їх на активних політико-комунікативних акторів.

Аналіз наукової думки щодо зовнішньополітичної парадигми міжнародної інтернет-комунікації уможливив систематизацію та осмислення соціальних медіа у контексті наукової категорії конструкту та його зв'язків у концептуальних структурах типологій і теорій, відповідно до яких концептуальна структура науки в цілому при її емпіричній інтерпретації може претендувати на роль знання про дійсність функціонування соціальних мереж на основі понятійного аналізу емпіричного дослідження. У рамках зазначеного наукового конструкту виокремлюються психолого-соціологічний, природничо-науковий, політичний, комунікативний і технологічний напрями, за допомогою яких сформувалося цілісне бачення особливостей використання соціальних медіа у міжнародній практиці, їх роль у забезпеченні зовнішньополітичних інтересів і чинники їх стратегічного впливу на міжнародну співпрацю.

На міждисциплінарному рівні параметральні характеристики соціальних медіа досліджуються через поєднання декількох наукових підходів, зокрема, поняття «соціальні мережі» та його трансформація у поняття «соціальні медіа» розглянуто у межах психолого-соціологічного та природничо-наукового напрямів, тоді як сучасне тлумачення та виявлення структурно-функціональних

особливостей взаємозв'язку соціальних медіа та міжнародно-політичних процесів досліджено у межах політичного, комунікативного і технологічного напрямів. Зауважимо, що зазначена послідовність аналізу є пов'язаною з історичним науковим розвитком розуміння суті міжнародної інтернет-комунікації та послідовності впливу на форми і методи здійснення зовнішньополітичної діяльності.

Підхід до розуміння зовнішньополітичної парадигми міжнародної інтернет-комунікації у вимірі соціальних медіа проявляється у теоретичному осмисленні, систематизації та узагальненні фактів, подій і процесів взаємозв'язку і взаємовпливу міжнародної політики та інтернет-технологій. Відтак сучасна зовнішньополітична парадигма міжнародної інтернет-комунікації формується під впливом інформаційної революції, яка зумовила подальшу трансформацію міжнародної системи під впливом інтенсивної інтернет-комунікації.

Сутність зовнішньополітичної парадигми міжнародної інтернет-комунікації виявляється в тому, що в добу швидкоплинного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій ефективність та інтенсивність відносин між міжнародними акторами проявляється інформаційною перевагою у глобальному просторі, внаслідок чого вони розробляють власні зовнішньополітичні стратегії поведінки, що ґрунтуються на забезпеченні політичної та інформаційної могутності, домінуванні у світових і регіональних інформаційних потоках, здійсненні впливу на міжнародні інституції, які підтримують баланс міжнародної системи.

Зовнішньополітична поведінка міжнародних акторів внаслідок використання інструментарію інтернет-комунікації може зумовити розбалансування міжнародної взаємодії, оскільки прагнення одного з міжнародних акторів до світового лідерства або його відновлення призводить до бажання поставити під свій контроль міжнародний простір, світову спільноту або стати єдиною глобальною силою.

З огляду на значну роль соціальних медіа у міжнародних відносинах більшість дослідників погоджуються з думкою, що їх значення у міжнародно-політичних процесах залежить від обмежень, установлених урядом країни на доступ до інтернету, та організованості нетрадиційних акторів, які використовували соціальні медіа для заклику та організації протестних дій. Водночас розуміння зовнішньополітичної парадигми міжнародної інтернет-комунікації у вимірі соціальних медіа сприяло конкретизації концептуальних підходів до такого суспільного феномену, усвідомленні його як інструменту зовнішньополітичної діяльності, який визначається сукупністю процесів демократизації міжнародних відносин, міжнародної політики, міжнародної інформаційної політики, інтересів міжнародних акторів і моделей їх поведінки у глобальному середовищі.

ІНТЕРНЕТ-ЦЕНзуРА В УКРАЇНСЬКОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

Алієв М.М.,

кандидат політичних наук,
доцент кафедри міжнародних відносин, інформації та регіональних студій,
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин,
Національний авіаційний університет

Проблемі запровадження інтернет-цензури присвячено низку наукових праць, аналітичних досліджень, журналістських розслідувань, які з різних точок зору розглядають актуальну проблему українського інформаційного простору.

Отже, як зазначає Інтернет асоціація України (ІнАУ), інтернет-цензура (англ. «Internet Censorship») – це технічне обмеження доступу до визначених ресурсів, розміщених в мережі Інтернет операторами та провайдерами зв'язку, що надають послуги доступу до Мережі.

На даний час кожна держава світу в тій або іншій мірі здійснює обмеження до певних видів інформації в Мережі, проте, основною небезпекою є запровадження політичної цензури під приводом захисту національної безпеки держави.

Категорії обмеження контенту в Мережі:

Соціально-небезпечна інформація (порнографія, насильство, методи самогубств, наркотики, питання расової, релігійної, національної ворожнечі).

Питання економічної безпеки (дотримання авторських прав, файлообмінники, торрент-трекери).

Загрози національній безпеці (сепаратизм, екстремізм, тероризм, поширення небезпечного програмного забезпечення, оприлюднення персональних даних тощо).

Політичний контент (критика влади, опозиційні рухи, захист прав людини тощо).

Спеціальні програми та соціальні мережі (програми доступу до безцензурного контенту, блоги, відеохостинги тощо).

Крім зазначених вище категорій контенту, який підлягає обмеженню, виділяють основні види інтернет-цензури:

1. Блокування доступу до Мережі.
2. Аналіз та фільтрування інтернет-трафіка за спеціальними словами;
3. Блокування доступу або закриття окремих сайтів.
4. Блокування роботи пошукових систем.
5. Обмеження доступу через регулювання цін на послуги провайдерів
6. Державний контроль реєстрації доменних імен
7. Встановлення спеціальних програм-фільтрів
8. Застосування адміністративних заходів до авторів публікацій або власників веб-ресурсів.

Інструментарій інтернет-цензури як технічний, так і політико-правовий постійно вдосконалюється з огляду на розвиток нових технологій та політичні трансформації у державах світу.

У міжнародно-правовому сенсі питання інтернет-цензури не до кінця врегульоване, оскільки ІТ-сфера та відносини з нею розвиваються швидше, ніж необхідна нормативна база.

Серед основних міжнародних регламентуючих документів варто виділити: Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, який зазначає про можливість обмеження свободи слова у виключних випадках; Європейська конвенція з прав людини, що містить положення про обмеження свободи слова в інтересах національної безпеки; Конвенція про кіберзлочинність, прийнята Радою Європи, з переліком основних кіберзлочинів тощо.

В інституційному вимірі моніторингом стану свободи в Мережі займається низка міжнародних неурядових організацій та структур таких як: Freedom House, «Репортери без кордонів», Access Now, OpenNet Initiative, WhoIsHostingThis та ін. Саме вони визначають яка держава є «другом» або «ворогом» Інтернету.

12 березня 2008 р. журналістська організація «Репортери без кордонів» запропонувала користувачам Мережі відвідати сайт організації для висловлення протесту проти інтернет-цензури з боку урядових структур. Ця подія започаткувала відзначення Дня боротьби з цензурою в Інтернет.

Freedom House щороку проводить дослідження свободи слова в Мережі та формує відповідний рейтинг для провідних держав світу.

Україна на даний час перебуває в групі країн з частково вільним доступом до Інтернет де відсутній технічний механізм цензури. Можна констатувати, що становище держави у період з 2013 по 2017 р. значно змінилося. Якщо у 2013 р. Україна в рейтингу Freedom House перебувала на 16 місці з 65 держав та мала статус – вільний Інтернет, то у 2017 р. держава опинилася на 35 місці і отримала статус – частково вільний.

Сьогодні оператори та провайдери Інтернет в Україні у своїй роботі керуються Законом України про телекомунікації від 18 листопада 2003 р. №1280-IV, який зобов'язує операторів не втручатись у потік даних користувачів.

Проте, з'явилися тенденції з погіршення ситуації з інтернет-цензурою в Україні. Такі ознаки виділяє Інтернет асоціація України та низка провідних експертів держави, аналізуючи політико-правові акти.

13 лютого 2017 р. було введено в дію рішення РНБО від 29 грудня 2016 року, яке передбачає використання в кримінальному процесі доказів в електронній формі.

15 травня 2017 р. Президент України Петро Порошенко своїм указом №133 увів у дію рішення РНБО «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)», який заборонив інтернет-провайдерам надавати інтернет-користувачам доступ до російських соціальних мереж «Вконтакте» та «Однокласники», інтернет-порталу

«Яндекс», поштового сервісу Mail.ru, а також до сайтів розробників популярних антивірусів «Лаборатория Касперского» і «Доктор Веб».

17 травня 2017 р. указ набув чинності, проте викликав неоднозначну оцінку українського громадянського суспільства України. Таке рішення влади викликало дискусію: чим є закриття соцмереж, державною цензурою або питанням національної безпеки? Зрештою, користувачі соціальних мереж знайшли технічну можливість обходити санкції держави.

Міністерство інформаційної політики постійно оновлює список сайтів, доступ до яких необхідно обмежити. Список спочатку узгоджують із громадськими діячами, фахівцями, співробітниками СБУ, а потім зібрані матеріали передають до суду для прийняття рішення.

5 липня 2018 р. Верховна Рада України не підтримала внесення у порядок денний розгляду законопроекту про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії загрозам національній безпеці в інформаційній сфері №6688.

Документ викликав бурхливе обговорення в експертному та політичному колах. Ініціатива передбачала процедуру блокування сайтів без рішення суду на термін від трьох місяців і до трьох років, і зобов'язувала провайдерів встановлювати технічне обладнання для аналізу інтернет-трафіка Deep Packet Inspection.

Загалом, в умовах присутності в інформаційному просторі України багатьох загроз, контроль за технічними засобами та контентом є необхідним, проте існує реальна небезпека запровадження політичної цензури, що поставить Україну на один щабель з авторитарними, не демократичними державами світу.

РОЛЬ ГЛОБАЛЬНИХ МІСТ У ФОРМУВАННІ «М'ЯКОЇ СИЛИ» В XXI СТОЛІТТІ

Белоусова Н.Б.,

кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної інформації,

Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У сучасному світі все більше зростає роль глобального міста як одного з найактивніших суб'єктів міжнародних відносин і ефективного агента м'якої сили. Глобальні міста сьогодні «є командними і контрольними пунктами глобальної системи, зосередженням ключових індивідуумів, установ і організацій, що управляють, маніпулюють, диктують і визначають розвиток всього світу» [1]. Міста мають основоположне значення для економічного розвитку країни, будучи центрами економічних інновацій, політичної участі та культурного обміну. Згідно з даними Світового банку 80% світового ВВП генерується в містах, а згідно з дослідженнями McKinsey Global Institute всього 600 міських центрів, на частку яких припадає п'ята частина населення світу, генерує 60% світового ВВП [2]. Не менш важлива роль міст і як «двигунів» інформаційного і культурного розвитку. Найчастіше саме міста виступають в якості центрів розробки й поширення знань та мистецтва. 95% інновацій і нових наукових розробок, практично всі університети і науково-дослідні інститути, а також більша частина культурного контенту припадає на міста. Таким чином глобальні міста виступають в якості значного джерела м'якої сили.

Дипломатія міст - це інструмент, за допомогою якого місцева влада може сприяти розвитку соціальної згуртованості, запобіганню конфліктам, створенню стабільних умов, при яких громадяни могли б жити в мирі, демократії і благополуччі. Активний розвиток дипломатії міст підкреслює надзвичайно важливий характер дій місцевої влади в процесі зміцнення міжнародної єдності, миру і громадянського суспільства [3]

Міста, набуваючи все більшої могутності та впливовості, шукають нові форми співпраці, створюють глобальні мережі, через які міська влада може ділитися досвідом, формулювати цілі, спільно вирішувати проблеми і діяти незалежно від національних урядів. Такі мережеві структури варіюються від широких груп, таких як «Об'єднані міста і місцеві органи влади» (United Cities and Local Governments), яка представляє понад 175 місцевих і регіональних асоціацій управління, до спеціалізованих мереж, таких як «Міста С40» (C40 cities), спрямованих на вирішення проблем сталого розвитку.

Асоціації та організації міст розглядаються не тільки в якості груп інтересів, а й як «точки доступу» на міжнародний рівень, за допомогою яких транслюється бачення тієї чи іншої проблеми [4]. В даний час в світі існує

безліч міжнародних, міжміських, міжкордонних інститутів, мереж, де міста співпрацюють один з одним для вирішення проблем зміни клімату, безпеки, імміграції. Формуючи пакти щодо захисту навколишнього середовища, управління міграцією та протидії екстремізму і тероризму, міста інстинктивно визнають свою взаємозалежність і вигоду від співпраці на глобальному рівні.

Можна виділити кілька важливих відмінностей між природою м'якої сили, здійснюваної державами і містами. Дипломатія міста має більш просту структуру, менш прямий вплив і меншу кількість офіційних інструментів на відміну від державної дипломатії. Однак дипломатія міста здійснюється в рамках, що сприяють співробітництву. Міста можуть становити важливу частину національних стратегій, а також розвивати свої власні ініціативи в галузі міжнародного співробітництва.

Міжнародне співробітництво та дипломатія на рівні глобальних міст можуть стати ефективним інструментом і ресурсом «м'якої сили», проте вони повинні узгоджуватися з національними стратегіями та зовнішньополітичними інтересами. Держави повинні активніше використовувати міста в складі свого дипломатичного інструментарію. Політично важливим є розуміння національними урядами тієї ролі, яку глобальні міста можуть грати в підтримці стратегій зовнішньої політики і «м'якої сили».

Список використаних джерел:

1. Clark D. Urban World/Global City / D.Clark. – New York, 2003. – P. 156
2. Dobbs R. The four global forces breaking all the trends [Electronic resource] / R. Dobbs, J. Manyika, J. Woetzel // McKinsey Global Institute, April 2015. – Mode of access: <http://www.mckinsey.com/business-functions/strategy-and-corporate-finance/our-insights/the-four-global-forces-breaking-all-the-trends>
3. Diplomacy of cities, Recommendation 234 (2008), CPL(14)12REC [Electronic resource] // Council of Europe. – Mode of access: https://rm.coe.int/1680719deb#_ftn1
4. Callanan M., Tatham M. Territorial Interest Representation in the European Union: Actors, Objectives and Strategies // Journal of European Public Policy. – 2014. – Vol. 21. – No. 2. – P. 188-210.

АКЦЕНТИ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ ТА РЕСПУБЛІКИ ТАДЖИКИСТАН

Гальона О.Я.,

аспірант кафедри міжнародних медіакомунікацій
та комунікативних технологій,
Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Актуальність теми зумовлена важливим місцем Республіки Таджикистан на центральноазійському напрямі зовнішньої політики України та визначається науковою і політичною доцільністю з'ясування перспективних можливостей забезпечення національних інтересів нашої держави в контексті українсько-таджицьких відносин.

Прагнення розвивати всебічні відносини з Республікою Таджикистан зумовило активність процесів формування та реалізації української зовнішньої політики щодо цієї центральноазійської держави, здійснення багатопланового українсько-таджицького діалогу на міждержавному, міжурядовому та міжвідомчому рівнях.

Підтвердженням зацікавленості нашої країни у налагодженні та розвитку конструктивної та ефективної українсько-таджицької співпраці в пострадянській період є формування вагової правової бази відносин України з Республікою Таджикистан в різних сферах політико-економічного характеру.

В процесі еволюції розширення зв'язків України з Республікою Таджикистан за часів незалежності реалізовано комплекс політико-дипломатичних та економічних ініціатив України, системно вирішено багато злободенних питань.

Основні акценти у двосторонніх українсько-таджицьких відносинах, більшою мірою сконцентровано у сфері торгово-економічних зв'язків між двома країнами.

На сьогодні рівень українсько-таджицької співпраці, зокрема в торгово-економічній сфері, значно знизився, у порівнянні з минулими періодами.

Ретроспективний аналіз двосторонньої торгівлі України та Республіки Таджикистан за останні роки свідчить, що в період з початку 2000-х років до сьогодні піковим був 2012 рік, коли сумарний обсяг експортно-імпортних торгових операцій між Україною та Таджикистаном сягнув 108,0 млн. дол. США, після чого спостерігалась переважна тенденція зниження даного показника, який в 2017 році дорівнював 34,8 млн. дол. США [1].

Не в останню чергу це відбулося внаслідок політики Російської Федерації та створених перешкод на шляху ефективної реалізації раніше виписаних механізмів торгово-економічного співробітництва України та Республіки Таджикистан.

Основними статтями українського експорту до Республіки Таджикистан є продукція агропромислового комплексу (АПК), машинобудівної та хімічної промисловості, а з Таджикистану до України в основному імпортується металургійна продукція, продукція легкої промисловості та АПК.

Перспективним напрямом взаємодії є участь українських підприємств, компаній та організацій у реалізації проектів гідроенергетичної галузі, особливо у розвитку малої гідроенергетики, спорудженні ліній електропередач (ЛЕП), переобладнанні існуючих заводських комплексів у Республіці Таджикистан, створенні спільних підприємств у вугільній і нафтогазовидобувній галузях, виробництві і переробці сільськогосподарської продукції, а також у поставках пасажирських і вантажних вагонів.

Враховуючи наявність сучасного технологічного обладнання та існуючий досвід, Україна зацікавлена у будівництві таджицько-афганської ділянки залізниці Туркменістан-Афганістан-Таджикистан, газопроводу Туркменістан-Афганістан-Таджикистан-Китай, ЛЕП CASA-1000: Киргизстан-Таджикистан-Афганістан-Пакистан [2].

В контексті того, що, останнім часом, Україна робить на центральназійському напрямі зовнішньополітичного фронту послідовні кроки, зокрема з метою виходу із ситуації, коли має місце погіршення позицій у торгово-економічній сфері, необхідно відмітити зустріч Прем'єр-міністра України В. Гройсмана з Послами Казахстану, Киргизстану, Таджикистану, Туркменістану, Узбекистану, в жовтні 2016 року, під час якої керівник українського уряду підкреслив, що для України стратегічно важливо поліпшити взаємодію з країнами Центральної Азії [3].

У якості свідчення конструктивної співпраці між Україною та Республікою Таджикистан слід також акцентувати на українсько-таджицькій взаємодії в рамках міжнародних організацій, зокрема щодо підтримки України з боку Таджикистану в Раді Безпеки Організації Об'єднаних Націй (ООН) в якості непостійного члена на 2016-2017 роки, а також стосовно українського представника, якого було висунуто від України до Комітету ООН з прав людини. Україною було підтримано кандидатуру Республіки Таджикистан до Економічної та Соціальної Ради ООН на 2017-2019 роки. [4].

Список використаних джерел:

1. Зовнішня торгівля України товарами / Інформація Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Відносини України з країнами Азійсько-Тихоокеанського регіону [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/bilateral-cooperation/asia-and-oceania>
3. Для Украины стратегически важно улучшить взаимодействие со странами Центральной Азии", заявил премьер Владимир Гройсман 05.10.2016 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ru.sputnik-tj.com/world/20161005/1020791789.html>
4. Никитюк В. О.: «Имеющийся потенциал таджикско-украинских отношений использован далеко не полностью», 28 листопада 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tajikistan.mfa.gov.ua/ua/press-center/publications/5064-vo-nikityuk->

imejushhijsya-potencial-tadzhiksko-ukrainskih-otnoshenij-ispolyzovan-daleko-ne-
polnostyju

КІНЕМАТОГРАФ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОЗИЦІОНУВАННЯ УКРАЇНИ У СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРОСТОРИ

Єр'омін М.Б.,

аспірант, кафедра міжнародних відносин і зовнішньої політики,
історичний факультет,
Донецький національний університет імені Василя Стуса

Важливість кінематографу для України на даному етапі політичного розвитку констатована вже тим фактом, що 30 листопада 2017 р. президентом України підписані закони «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо державної підтримки кінематографії в Україні» та «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо державної підтримки кінематографії в Україні», які звільняють український кінематограф від ПДВ і які вбачають частиною послідовної підтримки галузі, якої не було за всі роки незалежності [4].

Формування іміджу країни є одним із основних напрямків у міжнародних політичних, інформаційних та культурних відносинах. Як зазначає О.Дубас, «забезпечення позитивного міжнародного іміджу України є важливим засобом захисту та просування її національних інтересів, а також підвищення успішності країни в конкурентній боротьбі на міжнародних ринках збуту та інвестицій» [1]. Налагодження сприятливих відносин між країнами (як і іміджу окремих країн) у світовому інформаційно-комунікативному просторі в рамках реалізації державної іміджевої політики можливе за різними напрямками, серед яких визначаються, зокрема, культуру, науку, освіту; соціальні, спортивні, медійні, економічні проекти; та проекти-«святковості». На стику «святковостей» та медійних проектів існує один з недостатньо описаних у літературі механізмів конструювання іміджу країни, який, напевно, однією з перших, почала використовувати радянська дипломатія. У своїх мемуарах актор Юрій Нікулін згадує, як відвідуючи одну з закордонних країн у 1960-х на гастролях, він із подивом дізнався, що посол зберігає у сейфі плівку з короткометражним фільмом культового радянського режисера Леоніда Гайдая «Пес-барбос та незвичайний крос» (1961). У згаданому посольстві фільм показували перед кожними діловими переговорами з іноземцями, що сприяло успішності цих переговорів. Ю.Нікулін також згадує, що продаж цього фільму у закордонний прокат був дуже успішним для Радянського Союзу – усі, навіть традиційно закриті для іноземного продукту (а надто комуністичних країн) ринки, окрім Японії, придбали фільм для прокату [2].

Закордонні дипломатичні представництва та культурні центри використовують кінематограф у популяризації своїх країн, впроваджуючи тенденції, до яких потім долучаються не лише громадські організації та приватні спонсори їх країн, але й ті країни, у яких проводяться такі заходи. Тільки в Україні щорічно ціла низка кінопоказів (багато з яких щорічні) та

навіть цілих фестивалів проводяться за сприяння посольств різних країн. Перші кроки у цьому напрямку проводяться і в Україні так, фільм 2017 року «Кіборги» було показано у низці посольств та консульств України у різних країнах, окрім наявного міжнародного прокату [3, с. 66]. Варто зазначити: це фільм гострої та болючої політичної та військової тематики, яку треба піднімати і розуміння специфіки якої у міжнародному середовищі поки що, на жаль, є неповним та піддається впливу ворожих до України політичних сил у певних країнах світу (перш за все - Росії).

У чому може і повинен допомагати дипломатії та політиці України кінематограф у таких умовах? Окремий аудіовізуальний твір художнього чи документального спрямування має у собі безліч інформаційних прошарків, більша частина з яких відносяться до невербальних сполук, контекстуального оповіщення, деталізації. Позначений у нашому дослідженні авторським неологізмом універсальний код кінематографу - комплекс універсально зрозумілих інструментів невербальної комунікації, який використовується часто та найбільш вдало у аудіовізуальному медіа, такому як фільми, телебачення та відео Інтернету [5]. Після того, як такий код був розглянутий нами у багатьох вимірах (у тому числі освітньому), ми хотіли б наголосити на важливості підтримки кінематографу в Україні як стратегічного ресурсу, але також зазначити що така підтримка повинна здійснюватись не лише і навіть не стільки у площині фінансування, скільки в освітньому дискурсі.

Список використаних джерел:

1. Дубас О. Імідж держави в інформаційно-комунікативному просторі: особливості формування / О.П.Дубас // Вісник СевНТУ: Зб. наук. пр. – 2010. – Вип. 112 / 2010 Серія: Політологія – С. 62-69.
2. Никулин Ю. Почти серьезно... / Никулин, Юрий. Серия «Мой 20-й век» – М.: Вагриус. – 1998. – 576 с.
3. Єрмін М.Б. Кінематограф як суб'єкт міжнародної політичної комунікації (на прикладі фільму «Кіборги») / У кн.: Розвиток суспільних наук: європейські практики та національні перспективи: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 22-23 грудня 2017 року). – Львів: ГО «Львівська фундація суспільних наук», 2017. – с. 64-67.
4. Президент підписав Закони, які сприятимуть подальшому розвитку кіновиробництва в Україні [Електронний ресурс] // Президент України. Офіційне Інтернет-представництво. – 30.11.2017. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/prezident-pidpisav-zakoni-yaki-spriyatimut-podalshomu-rozvit-44750>. - Назва з екрану
5. Yeromin M. Universal and specific codes of cultural context in audio-visual media / Yeromin, Mykola and Charskykh, Igor; In: Tafazoli D. Cross-cultural perspectives on technology-enhanced language learning / Tafazoli, Dara (ed.), Gomez-Parra, M. Elena (ed.) and Huertas-Abril, Cristina A. (ed) // Hershey, PA: IGI-Global, 2018 – p. 68-82.

СТРАТЕГІЧНІ ПРОГНОЗИ ЩОДО ПЕРСПЕКТИВ СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРТВА ДЛЯ УКРАЇНИ

Ржевська Н.Ф.,

доктор політичних наук, доцент,
завідувач кафедри міжнародних відносин, інформації та регіональних студій,
Національний авіаційний університет

Словосполучення «стратегічне партнерство», зазвичай, широко представлено в лексиці державних лідерів. У міждержавні відносини термін інтегрувався зі сфери підприємництва.

Стратегічною ціллю довгострокового співробітництва є двостороння вигода. Отже, обидві сторони зацікавлені у використанні ресурсів один одного задля спільних цілей, про це повідомляють відповідні документи (намірах, контрактах і т.ін.). Проте, жодна зі сторін не поспішає заявляти про юридичну формалізацію більш тісних стосунків, що може призвести до злиття чи поглинання, як це не раз траплялося у світовій історії.

І ще, в рамках стратегічного партнерства більш слабка держава (компанія) намагається співробітничати з більш потужною і впливовою державою (компанією) [1].

Слід наголосити, що політичні лідери не завжди ретельно працюють над змістом намірів співробітництва у функціональному і часовому вимірі. Цей висновок стосується зовнішньої політики незалежної України, де впродовж 1991-2018 рр.. 5 президентів і 19 керівників урядів оприлюднювали різні варіанти стратегічного партнерства, а офіційного списку стратегічних партнерів України до нині не існує. До переліку стратегічних партнерів віднесено, переважно, держави, з якими склалися динамічні відносини при здійсненні експортно-імпортних операцій.

Експертами зафіксовано проголошення Україною стратегічних стосунків із понад двадцятьма стратегічними партнерами, один із яких – РФ, – справедливо зауважив Є.Магда, – здійснив анексію Криму і військове вторгнення на Донбас. З огляду на таке, нам слід якнайшвидше змінювати акценти, оскільки протидіяти турбулентності міжнародних відносин, живучи в ілюзіях, надзвичайно складно та небезпечно. Констатувати про швидке реагування з боку України, на превеликий жаль, не доводиться, адже Указ про припинення договору про дружбу з Росією набув чинності лише від 18.09.2018 (на п'ятому році військової агресії зі сторони «стратегічного партнера»).

Не дивлячись на досить популярне застосування категорії «стратегічне партнерство», вона й досі не має чітко встановлених критеріїв та параметрів використання, не є ґрунтовно дослідженою в теорії та практиці міжнародних відносин.

Кожна держава, стверджуючись у якості суб'єкта міжнародних відносин, намагається встановлювати і розвивати співпрацю з іншими державами,

різними регіональними та міжнародними організаціями на взаємовигідних умовах. У розмаїтті міжнародних відносин виокремлюється група держав, що отримали певну перевагу. Для характеристики розвитку таких відносин і з метою їхнього відокремлення від стосунків із іншими суб'єктами міжнародного життя стало використовуватися поняття «стратегічне партнерство».

На міждержавному рівні стратегічне партнерство виступає як особливий інструмент здійснення зовнішньої політики, користування яким дозволяє узгоджувати державі дії на міжнародній арені з іншими державами. Взаємодія при використанні даного інструмента і збіг стратегічних національних інтересів двох або більше держав у декількох сферах, призводять до появи між ними особливого типу міждержавного співробітництва. За умов постійної трансформації конфігурації та правил сучасної системи міжнародних відносин стратегічне партнерство посідає дедалі важливіше місце в порівнянні з іншими видами співробітництва, заснованих на об'єднанні проти спільної загрози чи орієнтовані лише на одну зі сфер співробітництва.

На противагу союзницьким відносинам стратегічне партнерство не передбачає жорсткої системи зобов'язань політичного, економічного, гуманітарного або безпекового характеру. Це - взаємодія держав у керунку реалізації спільних стратегічних завдань, інтересів та цілей.

Для відносин стратегічного партнерства необхідне визначення головних напрямів і цілей взаємодії, засобів їх досягнення, етапів реалізації, запобігання чинників, що можуть стати перепорою для досягнення запланованого.

Узагальнення міжнародного досвіду, позицій експертів і політиків дозволяє сформулювати умови встановлення стосунків стратегічного партнерства. По-перше, наявність принципово важливих для країн-партнерів стратегічних цілей, досягнення яких у рамках звичайної співпраці неможливе. Такими цілями можуть виступати: забезпечення господарського комплексу життєво важливими ресурсами (енергетичними, товарними, фінансовими, інформаційними); надійний і безпечний доступ до життєво важливих регіонів; спільне вирішення проблем безпеки (протидія організованим злочинності, нелегальній міграції, контрабанді зброї і наркотиків, агресивному сепаратизму, тероризму). І, друге, наявність загальних поглядів і підходів по ключових проблем міжнародної політики, глобального та регіонального розвитку [3].

Настав час для ревізії стратегічного партнерства та наповнення його реальним змістом. У такий спосіб, серед іншого, українська дипломатія дасть собі відповідь стосовно пріоритетів діяльності та перспектив розвитку міжнародної активності, зосередить зусилля на дійсно важливих напрямках докладання зусиль. Стратегічне партнерство від декларації має стати механізмом посилення зовнішньополітичних позицій.

Нинішня зовнішньополітична ситуація має спричинити стрімке прощання з ілюзіями та наповнення реальним змістом безкінечно разів сказані слова щодо унікальних потенціальних можливостей України. Російська агресія, зміна формату міжнародних відносин, відсутність стратегічної стабільності вимагає реалістичного сприйняття ситуації у навколишньому світі і прийняття рішень стратегічного спрямування.

Список використаних джерел:

1. Герасимчук В.Г. Стратегічне партнерство: принципи, інструментарій, ефективність. Економічний вісник НТУУ «КПІ» 2014 (11) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economy.kpi.ua/uk/node/706>.

2. Магда Євген 10 друзів України. Чому варто позбутися рожевих окулярів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://espreso.tv/article/2017/01/26/10_druziv_ukrayiny_chomu_nam_varto_pozbutysya_rozhevykh_okulyariv

3. Пашков М. Реалии и перспективы стратегического партнерства [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://razumkov.org.ua/ukr/article.php?news_id=104

РОЗВИТОК ДИПЛОМАТИЧНОЇ СЛУЖБИ ЄС

Шамраєва В.М.,

доктор політичних наук,

професор кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна

Дипломатична служба Європейського Союзу має досить довгу історію створення. Процес її функціонування налічує кілька визначальних особливостей, передусім пов'язаних із поєднанням наднаціональних функцій даного інтеграційного об'єднання та узгодження національних суверенних прав його учасників. Дані фактори впливають і на розвиток українсько-європейських відносин. Глибоке розуміння механізмів функціонування європейської дипломатії сприятиме підвищенню ефективності діалогу між нашою державою та ЄС.

Обрана автором проблематика представлена здебільшого у загальних працях, які присвячені проблемам еволюції європейської інтеграції, таких як «Право Європейського Союзу» Л. Ентіна. Серед українських науковців. Слід підкреслити дослідження В.Стрельцова, В. Шамраєвої і т.д. В той же час відчувається брак наукових розвідок, які б обрали предметом аналізу саме еволюцію становлення та розвитку спільної зовнішньої політики ЄС та його дипломатичної служби.

Необхідність узгодженого зовнішнього представництва Європейського Співтовариства з'явилася ще в 1951 р. Першою «цеглиною» у стала Служба зовнішніх зносин Європейської Комісії (функціонувати почала 1954 р.). А історію розвитку дипломатичних структур ЄС можна поділити на два основні етапи, перший з яких припадає на відрізок часу з 1950-х до кінця 1990-х рр.

На першому етапі можна говорити лише про втілення Європейськими Співтовариствами економічної дипломатії, оскільки іншого типу дипломатичної роботи ще не існувало. На початку представництва Комісії носили виключно репрезентативний характер, а згодом стали займатися торговельними питаннями.

Другий етап розвитку європейських дипломатичних структур ЄС було розпочато з 1997 р. і він триває по теперішній час. Даний етап пов'язаний зі вступом в силу Амстердамського договору та створенням структур СЗППБ.

Другий етап можна поділити на період до підписання Лісабонського договору і пост-ліссабонській процес, для якого характерна більша інституціоналізація і який виділяється створенням централізованих структур євродипломатії. Лісабонський договір підсумував пошук оптимальних структурно-інституціональних трансформацій ЄС, які розпочалися в 2001 р. з пропозицій Комісії «Європа в світі» [2] про оптимізацію стратегічного планування і взаємний зв'язок різних зовнішньополітичних інститутів ЄС.

Лісабонський договір скасував Європейські співтовариства і закріпив за ЄС юридичну правосуб'єктність, провів реорганізацію СЗППБ, реформував статус Високого представника, чітко визначив коло компетенцій ЄС, а також реформував дію правових інструментів узгодження загальноєвропейських рішень, щоб Європа нарешті змогла «у питаннях зовнішньої політики говорити одним голосом» [1].

З'явився єдиний орган, відповідальний за всі напрямки зовнішньої політики Союзу - Європейська служба зовнішніх дій (ЄСЗД) під керівництвом Високого представника із закордонних справ і політики безпеки, який відтепер головує в Раді міністрів закордонних справ і є віце-головою Комісії. Високого представника призначає Європейська рада кваліфікованою більшістю голосів за згодою Голови Комісії. ЄСЗД функціонально схожа на Генеральний директорат Комісії, а структурно - традиційний МЗС, але не має юридичних переваг, які впливають з повноважень прийняття рішень обов'язкової юридичної сили [4].

Змінився і статус Голови Європейської Ради. Якщо раніше ротація представників держав ЄС на цій посаді відбувалася кожні 6 місяців, то тепер Голова обирається строком на 5 років за схемою «обрання на 2,5 роки плюс пролонгація на той самий строк». Його головне завдання полягає в координації з Високим представником представляти ЄС на міжнародній арені.

Іншою важливою новацією другого етапу в розвитку європейської дипломатії стало впровадження інституту Спеціального представника ЄС, у віданні яких перебуває врегулювання міжнародних конфліктних ситуацій, а також проведення в життя пріоритетних для Брюсселя напрямків міжнародного співробітництва [3]. На сьогоднішній день ЄС має одинадцять спецпредставників по всьому світу: Афганістані, Косово, Грузії, районі Великих озер, в Африканському союзі, Боснії і Герцеговині, Центральній Азії, Македонії, Молдові, на Південному Кавказі, Судані та на Близькому Сході. Вони сприяють Верховному представнику з СЗППБ в посиленні європейської присутності на світовій арені, популяризують зовнішню політику ЄС і озвучують його зацікавленість у вирішенні гуманітарних криз.

У нинішніх умовах, сформульованих Лісабонським договором, зміни інститутів і багатовимірних методів управління ЄС є складним утворенням. Акторами дипломатичних процесів Союзу виступають як загальноєвропейські структури, які утворюють функціональні дублети один одного, так і держави-учасники та неурядові організації. Сама євродипломатія розподіляється на дипломатію загальноєвропейську і дипломатію внутрішнього європейського типу, - і в повній мірі на їх взаємозв'язках позначається весь спектр недоліків балансування всього інституційного середовища Європейського Союзу. Саме тому європейська дипломатія має буди у фокусі новітніх досліджень з метою підвищення ефективності взаємодії України з Європейським Союзом, налагодження ефективного діалогу та скорішого просування нашої держави на шляху реалізації євро інтеграційної політики.

Список використаних джерел:

1. Погорельская С. В. Евросоюз – основные вопросы политической консолидации после принятия Лиссабонского договора // Актуальные проблемы Европы. № 2, 2010. С. 20.
2. Communication from the Commission to the European Union. Europe in the World – Some Practical Proposals for Greater Coherence, Effectiveness and Visibility, 8 June 2006 // COM. № 0276, 2006.
3. Grevi G. The EU Special Representatives. – Paris: Institute for Security Studies of the European Union, 2007.
4. Van Vooren B. A Legal-Institutional Perspective on the European External Action Service // Common Market Law Review, 2011. P. 501.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ ЯК СУБ'ЄКТ КЛІМАТИЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Шевченко О.В.,

к.політ.н., доцент,

Інститут міжнародних відносин,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Сьогодні існують переконливі наукові докази того, що глобальний клімат зазнає змін. Одним з очевидних факторів впливу на клімат Землі визнається діяльність людини. Міжурядова група експертів з зміни клімату ООН (МГЕЗК) у п'ятій доповіді стверджує про «95% вірогідність впливу антропогенного чинника на кліматичну систему планети».

Зміна клімату є не простим підвищенням температури. Термін «глобальна зміна клімату» має набагато ширше значення — це перебудова всіх геосистем на планеті. При цьому потепління — це всього лише один з його аспектів. Зміни клімату проявляються у потеплінні атмосфери і океану, зменшенні льодовиків, підйому рівня моря, збільшенні викидів парникових газів. В 2016 році обсяг глобальних викидів склав 3,5 мегатонн, за цим показником ЄС посів 3-є місце (3,5 млн.т) після Китаю (9.1 млн.т) і США (5,4 млн.т). Для порівняння викиди CO₂ Україні в тому ж році склали 206 млн.т (30-е місце в світі).

Ризики, пов'язані з глобальними кліматичними змінами постійно зростають впродовж останніх декад. У звіті «The Global Risks Report 2018» Всесвітнього економічного форуму найбільш ймовірними визнано ризики, пов'язані із екстремальними погодними явищами та температурами та неспроможністю урядів у реалізації політики адаптації та пом'якшення наслідків глобальних кліматичних змін.

Боротьба із глобальною зміною клімату стає першочерговим питанням порядку денного на міжнародних зустрічах високого рівня. З'являється новий напрямок міжнародної дипломатії – кліматична дипломатія, в рамках якого розробляються нові рішення щодо боротьби зі зміною клімату, та який спрямований на вирішення питання балансування інтересів усіх міжнародних акторів щодо запобіганню зміни клімату, пом'якшення наслідків та адаптації до таких змін.

Європейський Союз (ЄС) вже давно є світовим лідером в сфері міжнародної політики щодо глобальних змін клімату. Політична активність ЄС у цій галузі, починаючи з початку 1990-х, мала величезний вплив як в Європі, так і за її межами. Починаючи з 2000-х років кліматична політика ЄС має глобальний та інноваційний характер та часто відрізняється від кліматичної політики урядів країн-членів. Вона характеризується тим, що охоплює більш широкий спектр інструментів, зокрема, ринкових, інформаційних, добровільних, а також регуляторних.

Розробка кліматичної політики була спричинена бажанням вирішити певні завдання і проблеми ЄС, зокрема: уникнути національних розбіжностей у політиці, спричинених певними внутрішніми протиріччями; посилити внутрішню легітимність європейської інтеграції; підвищити енергетичну безпеку; і підвищити економічну конкурентоспроможність за рахунок «екологічної модернізації». Кліматична політика посилила позиції ЄС як глобального актора, зокрема, під час міжнародних переговорів у прийнятті обмеження на нагрівання на 2 градуси за Цельсієм порівняно з доіндустріальним рівнем та підтримку обмеження темпів скорочення викидів. Вважається, що власна кліматична політика була сформована подіями на глобальному рівні, а також запровадженням механізму торгівлі викидами.

Сьогодні європейська кліматична політика адаптації та пом'якшення наслідків глобальної зміни клімату стикнулася із викликами своєї узгодженості та ефективності, оскільки в сучасній Європі сформувалися дві поляризовані групи держав-членів. З одного боку — це старі держави екологічно свідомі, з іншого — це окремі нові держави Центральної та Східної Європи, які отримали значні пільги для захисту своїх секторів, в яких інтенсивно використовується викопне паливо. Таке протиборство ускладнює реалізацію амбітних цілей європейської кліматичної політики.

Після Паризької кліматичної конференції 2015 року в ЄС було визначено три основні засади кліматичної дипломатії в рамках зовнішньої політики:

-продовження просування питання зміни клімату як стратегічного пріоритету у дипломатичних діалогах, публічній дипломатії та зовнішньополітичних інструментах;

-сприяння впровадженню Паризької угоди в контексті стійкого не шкідливого для клімату розвитку;

-докладання зусиль, спрямованих на вирішення питань взаємозв'язку клімату з природними ресурсами, процвітанням, стабільністю та міграцією.

Для здійснення загального керівництва з питань зміни клімату в 2010 році в Європейській Комісії заснована посада Комісара з Питань Зміни Клімату і сформований відповідний «кабінет». Комісарові підзвітний Генеральний Директорат з Питань Зміни Клімату, який здійснює підготовку і контроль за виконанням рішень Європейської Комісії.

Прийнята стратегія адаптації зосереджена на трьох основних напрямках:

1. Сприяння державам-членам: Комісія буде заохочувати всі держави-члени до прийняття комплексних стратегій та надаватиме фінансування, щоб допомогти їм нарощувати свої адаптаційні можливості та вжити заходів. Вона також підтримуватиме адаптацію в містах через добровільну ініціативу «Угоду мерів».

2. Дії із «Захисту клімату» на рівні ЄС шляхом подальшого сприяння адаптації ключових вразливих секторів, таких як сільське господарство, рибна промисловість та регіональна політика ЄС, що забезпечують стійкість Європейської інфраструктури і сприяють використанню страхування проти природних і техногенних катастроф.

3. Краще інформоване прийняття рішень шляхом усунення прогалин у знаннях щодо адаптації та подальший розвиток онлайн-платформи <https://climate-adapt.eea.europa.eu/> як «єдиного вікна» для адаптації кліматичної інформації в Європі.

Очевидно, що впродовж останнього десятиріччя в ЄС зроблено важливі кроки щодо інтеграції проблеми зміни клімату у стратегії зовнішньої політики ЄС. Можна зробити висновок, що кліматична дипломатія ЄС є успішною в сучасних міжнародних відносинах. Сьогодні зовнішня політика Європейського Союзу є багато в чому прикладом у міжнародній кліматичній дипломатії, а ЄС виступає її дуже важливим гравцем.

Матеріали до друку підготувала

к.ю.н., м.н.с. Калініна О.М.

Роботи опубліковані в авторській редакції.

Оргкомітет не несе відповідальність за достовірність інформації та будь-яких відомостей поданих в рукописах.

Scientific proceedings prepared for publishing by
Olha Kalinina (PhD in Law).

Papers are published in author's edition.

Organizing Committee is not responsible for the accuracy of the information in the submitted manuscripts.